

ÉSZTORSZÁG

Mehis Heinsaar	005	A szép Armin (Márkus Virág fordítása)
Hasso Krull	015	Versek (Márkus Virág fordításai)
Andrei Hvastov	019	A kék hegyek (Lengyel Tóth Krisztina fordítása)
Ilmar Jaks	042	Armer Adolf (Kóhalmy Nóra Mária fordítása)
FS versei	04b	(András Judit fordításai)
Kalju Kruusa	051	Versek (Márkus Virág és Szabó Marcell fordításai)
Jüri Tuulik	053	Viszket (Virág Benedek fordítása)
Maarja Kangro	058	Versek (András Judit fordításai)
Armin Kóomägi	061	Anonim logisztikusok (András Judit fordítása)
Jürgen Rooste	068	Pornófilm és egy üveg vodka (Frederick Lies Still...) (Kóhalmy Nóra Mária fordítása)
Jaanus Vaiksoo	075	Tuglas nyomában. Észtt novellák a Prae-ben (Lengyel Tóth Krisztina fordítása)

PERMUTÁCIÓ

Békés Pál - Balla D. Károly	083	Vonatjegy
Kemény István	08b	Gondtalanul, valóságáhton
G. István László	087	Fáradt esti oltár
Tolvaj Zoltán	089	Versek
Farkas Arnold Levente	093	Tánc
Can Togay	094	Novellák
Payer Imre	103	Versek
Nagypál István	105	Versek
Faludi Ádám	107	Nyerges gyóntató
Mezei Gábor	112	Versek
Szolcsányi Ákos	113	Versek
Bencsik Orsolya	115	Kiúszik belőle, elúszik tőlem
Csobánka Zsuzsa	117	Versek
Hartay Csaba	120	Versek
Nemes Z. Mária	122	Versek
Marno János	123	Versek
Középkor- <i>reneszánsz-kora</i> újkor Oswald von Wolkenstein	12b	Gyerünk szunyálni, tente! (Győrei Zsolt fordítása)

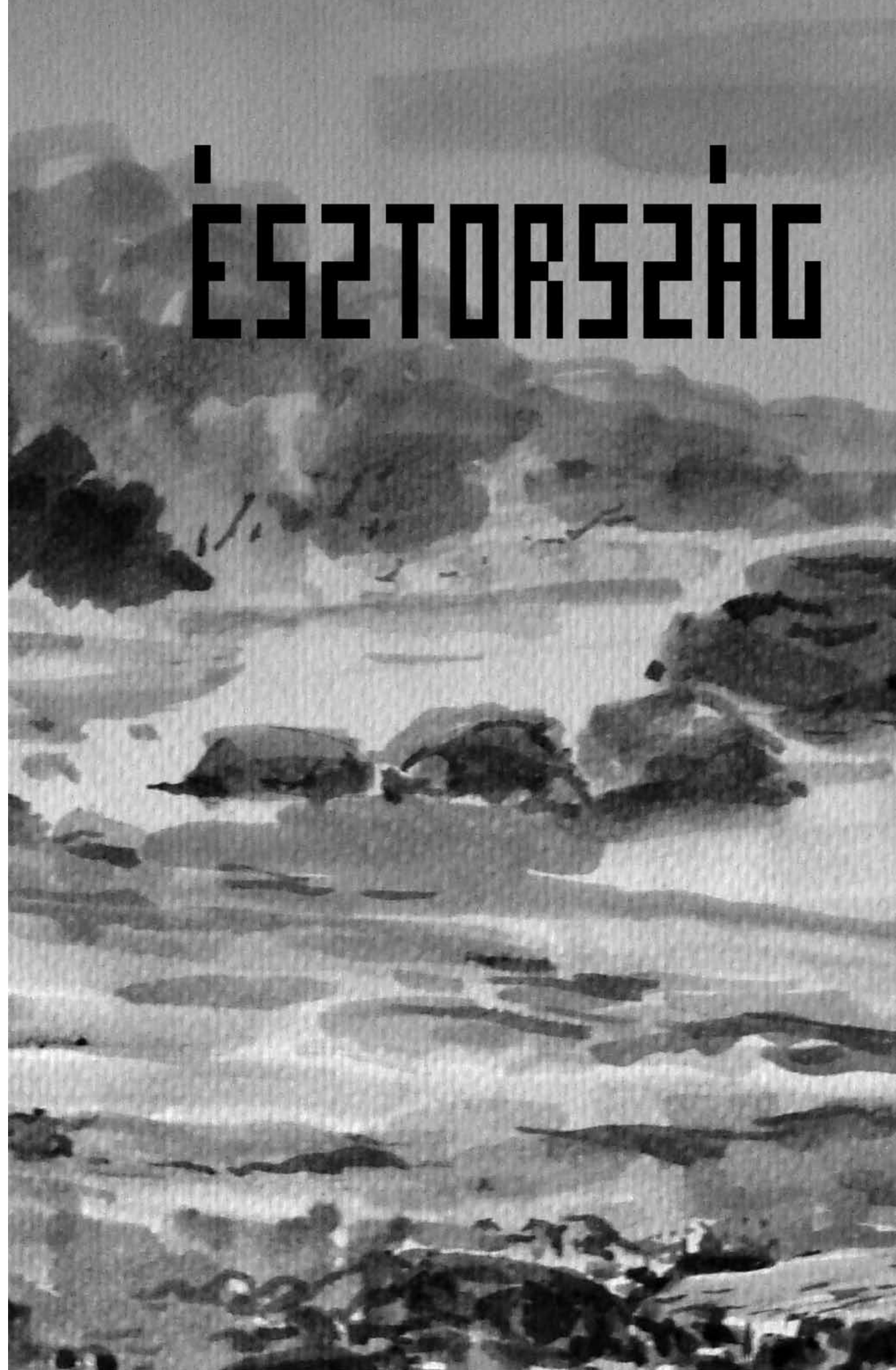
MODULÁCIÓ

Dánél Mónika	129	Észtt november, avagy a találkozások ideje. Rokon észjárások
Balajthy Ágnes	133	A világítótorony villanása – észtt költészet vászonkötésben
Lőrincz Gergely	13b	Észtt alvilág
L. Varga Péter	140	Élő észtt – a Pluralica tolmácsolásában

CODA

145	Büszkeség és balítélet (Pál Dániel Levente fordítása)
-----	--

ÉSZTORSZÁG

Mehis Heinsaar

A szép Armin

*Elhalad, hord magában különös
és szép sorsokat
Mi sarjadzik bennük?
(Doris Kareva: Erato)*

Senki sem tudta pontosan, ki volt szép Armin apja. Azt beszéltek, hogy talán valami vándorcigány, aki hegedűjátékával és fekete szemével összezavarta egy fehérszemély fejét, ott helyben, a kazal tövében fölrántotta a szoknyáját, és elültette a férjes asszony testébe az idegen magot. Mert férjnél volt már ekkor szép Armin anyja, és szült is négy gyereket Priidiknek, a falu cipészének. Azelőtt sosem csalta meg a férjét. Csakhogy

őt szemelte ki a sors arra, hogy ilyen gyalázatos módon szép Armin a világra hozza. A szép Armin, aki sok fölfordulást, vizályt és bosszúságot hozott a kis Illause faluba, és akire később, sokkal később szörnyű vég várt, de hát ez a kiválasztottak sorsa.

A Hansuoják családjában addig mindenkinek tengersizürke szeme, világos haja és rózsás arca volt, ám amikor Priidik és Liisa együttélésének tizedik koratavaszán Liisa méhéből sötét bőrű, haragoskék szemű fiúcska bújt elő, egy ideig különös csönd uralkodott a gyermekágy körül. Priidik, Liisa és a piros-pozsgás gyerekek hallgattak, nem úgy az újszülött, aki rögvest ordítani kezdett, diadalmasan adva tudtára a világnak és a némán körülötte állóknak, hogy megérkezett. Az elcsigázott anya viszont inkább a vádaskodást és a szidalmat vélte kihallani az újszülött ordításából, vádakat maga és az ismeretlen apa ellen. Vádakat a sors ellen, mely arra kárhoztatta őt, hogy a világ legszebb, és így legmagányosabb emberének keresztjét hordja. Azonban most sokkal inkább emlékeztetett

egy apró, dühösen kiabáló öregemberre, aki azt követeli, hogy mosdassák meg és adjanak neki enni, mert a döbbszent családtagok még mindig nem jöttek rá, mi lenne a dolguk.

Csupán akkor, amikor a sivalkodásra átszaladt a szomszédos tanyáról az öreg Leena anyó, és észrevette a barna bőrű, köldökzsinórjánál még mindig az anyjához kötött apróságot, majd kezét összecsapva jajgatni kezdett, hogy hát meg akarjátok ölni ezt a gyereket, csupán akkor tört meg a csönd és indult be a sürgés-forgás, forró vizet cipeltek be, elvágta a köldökzsinórt, egymást túlkiabálva bizonygatták, mit hogyan kell, mi a helyes. A kis Armin befogadta a világot.

A család megtartotta a fiút. Priidik mester istenfélő ember volt, és miután a történetről értesülve lekevert néhány pofont Liisának, megbocsátotta az asszony eltévelyedését, s többet erről nem esett szó. „Nem az én dolgom a világ ügyei fölött ítélni és eldönteni, mi a jó és mi a rossz, ki élhet és kinek kell meghalnia” – így gondolkodott Priidik. Ha már úgy rendeltetett, hogy Liisa azon a reggelen egyedül menjen szénát kaszálni, és összeakadjon azzal a mocskos gazemberrel. Isten útjai kifürkészhetetlenek. Persze, ha a zabgyereket valamelyik falubeli csinálta volna, az mindjárt más lenne. Akkor lenne vérontás, verekedés, mert ér még valamit a férfibecsület. De itt nem erről volt szó. Esténként, amikor a gyerekek már lefeküdtek, Priidik mester azért odaosont a kis Armin ágyához, és titokban keresztet vetett rá, hiszen sosem lehet tudni, milyen idegennek vagy rossznak a csíráját hordozza magában.

Így cseperedett szép Armin testvéreivel együtt (született még vagy három), eljárt a tanya mögötti patakhoz kis fahajókat úsztatni, vagy az anyja nyomában futkározott a falu utcáin és a disznóól körül. De a többi gyerektől távol tartotta magát, kavicsokkal különös játékokat játszott, melyeket azok nem ismertek, máskor meg meredten bámult, ki tudja, hová, hosszú órákon át. A kis Armin legszívesebben a kavicsos, letírtport fűvű téren üldögélt a falu közepén, gondosan kiválogatott lapos kavicsokból tornyot épített, amit aztán a többi gyerek örömteli kiabálás közepette, husángokkal hajigálva a földig rombolt. Vagy ha éppen nem a kavicsait rakta toronyba, akkor egyszerűen csak

ült ott, mint a szép és csupasz bűn maga, közszemlére téve. És ha senki nem látta, odalopakodott hozzá egy-egy felnőtt, hitetlenkedve megérintette kecses, sötét szemöldökét, hegyes orrát vagy aranybarna bőrét. Belenézett a haragoskék, szomorú szemek mélységébe, hirtelen megriadt, és elietett a dolgára.

Kicsit később, talán hét-nyolc éves korára Armin sajátos hírnévre tett szert a falusi fiúk körében, bár továbbra is amolyan hibbantnak tartották. Ezt a hírnevet a malacfalók pusztítójaként szerezte. Malacfalónak nevezték Illause faluban azokat a megtermett patkányokat, melyek a falu disznóóljában dagadt-ra zabálták magukat a kocáknak szánt korpából, és gyakran rontottak a szopós malacokra, hogy leharapják a lábukat vagy a farkukat. Próbáltak ugyan csapdával és mérgekkel megszabadulni tőlük, de nem mentek vele semmire.

Talán csak annyira, hogy a dögök számát ellenőrzésük alatt tarthatták. Ebben részt vettek a kisfiúk is, akik a Villemson által készített csúzlikkal olykor naphosszat patkányra vadásztak. Válogatott társaság volt az övék, bekerülni e társaságba pedig megtiszteltetés.

Armin lassan és észrevétlenül épült be. Valahányszor az anyjával elmentek disznótetni, jól megfigyelte az itt-ott settenkedő patkányokat, észrevette, melyik pillanatban osontak a vályúhoz moslékot csenni, és mi módon követték el a malacok elleni rajtaütésszerű támadásaikat. Megállapította, hogy a patkányoknak igen pontos belső órájuk van, meghatározott időközönként bukkannak föl és tűnnek el, még ha az ember ezt nem is veszi észre. Armin azt is megfigyelte, hogyan rendeztek malacfaló-vadászatot a fiúk csúzlivál, látta a türelmetlenségüket, hogy minél gyorsabban eltalálják az állatot, és aztán mindenkinek eldicsekedhessenek.

Azok, akik jó és hidegvérű lövők voltak, nem bírták a hosszas várakozást, azoknak, akik viszont képesek voltak megfelelő leshelyet választani, a döntő pillanatban inukba szállt a bátorságuk, s jó esetben is csak a patkány fülét vagy farkát találták el.

Így ment ez pár évig, majd egy napon, amikor Armin elérkezettnek látta az időt, kért anyjától egy bödön vajat meg egy zsák lisztet, és elment az öreg Villemsonhoz, az ügyeskező faragóhoz, aki a faluban a legjobb csúzlikat készítette. Armin lerakta a vajat meg a lisztet az öregember elé a földre, s mélyen a szemébe nézett. A vén Villemson félrehajtotta a fejét, egyik szemét behunyva állta a fiú tekintetét. Így nézték egymást egy darabig, mígnem az öreg ráncos arcán megjelent valami mosolyféle. Eltűnt a hátsó szobában, zörgött egy kicsit, majd szép, juharfából készült csúzlivál tért vissza, amelynek az oldalára különös keresztet és jeleket voltak vésvé. Átnyújtotta a fiúnak, és így szólt: „Tőled nem fogadok el fizetséget.”

Ennyiben maradtak. Másnap, amikor Armin az anyjával az ólba ment, már nála volt a patkánygyilok. Kicsit körülnézett, mintha valamit méricskélne vagy magában tanakodna, behúzódott egy sötétebb zugba a vályúk között, tekintetét egyetlen pontra függesztve mozdulatlaná dermedt. A fiúk, akik látták a kezében a szép, új csúzlit,

gúnyosan vigyorogtak, de nem szóltak semmit. Egyetlen patkányfogót sem zavartak el, mielőtt le nem adta volna próbálövésük tucatját. Ha egy malacfalót sem sikerült megölnie, többé nem jöhetett az ólba. Hacsak nem ott dolgozott.

Armin legalább másfél óráig felhúzza tartotta a csúzlíját az acélcsavarral az egyik vályú sarkára célozva, ahol azonban semmi mozgás nem volt észlelhető. Néhány méterre tőle természetes koca hevert, csecseinél hat kicsi és mohó malac, akik bukdácsolva, visítva tülekedtek a jobb helyekért. Mitől is tartottak volna? Armin figyelme mégsem lankadt. Úgy állt egy helyben, mint valami oszlop vagy múmia, felhúzott csúzlival, az arcán mászkáló legyek vagy a távolból gúnyosan figyelő fiúk nem zavarták. Míg egyszer csak valami felvillant a szeme mélyén, és kilötte az anyacsavart. Tompa puffanás és éles visítás hallatszott, majd minden elcsöndesült. Néhány idősebb fiú, aki látta, mi történik, most odasietett, ahová a golyó repült. A vályú sarkában, ahol egy pillanattal azelőtt még semmi sem volt, legnagyobb csodálkozásukra egy nagy, még mindig vicsorgó patkány feküdt, az anyacsavar a koponyájába ékelődött. A dögöt akkor találta el Armin, amikor az éppen a malacokra támadt. Szép lövés volt. A lehető legszebb, és a fiúk döbbenet, örömmel vegyes irigységgel bámulták Armin. Aztán csúzlijaikkal megérintették a jobb vállát: ez volt a jel, hogy maguk közé fogadták. Így lett Arminból rövid idő alatt a legjobb vadász a patkányölők között. Megtanulták tőle, hogyan kell figyelni az állatokat, feltérképezni útvonalait. Armin elmagyarázta nekik a patkányok és az emberek belső órája közti különbségeket, mindezek eredményeként pedig néhány év múlva csaknem az összes malac rágatlan maradt.

Azok a falusiak, akik azelőtt szívesen gyötörték Armin sötét, lányos arca és sajátos lénye miatt, most kénytelenek voltak békén hagyni, mert tudták, hogy a patkányölő banda bosszút állna.

Am tel-t-múlt az idő, és a régi patkánypusztítók helyére fiatalabbak léptek. Armin már nem ért rá naphosszat az ólban téblábolni, mostohaapjának elkelt a segítség

a kaptafánál, meg aztán az iskolába járásra is gondolni kellett. És még egy változást hozott az idő. A szépséget.

Lassan nyíló, gyenge és magányos virágként sarjadt évekig Armin gyermektestében, létét sejteni engedte a fiú szeme, finom vonású arca, és az a különös, titkos szomorúság. Amint Armin betöltötte a tizenötöt, a szépség néhány hónap alatt szinte szemérmetlenül kivirágzott benne. Gögös, leplezetlen és csupasz szépség volt ez, mely a fiú ifjú arcából és férfissá vált lényéből nézett az emberekre. Túlságosan finom vonásai, túl mélyen csillogó tekintete, mely mintha a tengert idézné, túl szűzies, hamvas orcája... Mintha az istenek hirtelen fölbredve úgy határoztak volna, hogy az emberek bosszantására teremtenek egy lényt, mely megtestesítené azok legtitkosabb álmait, feltámasztaná a régen feledésbe merült vágyakat – éppen azokat, melyek soha nem hivatottak beteljesülni.

És Armin félt ettől. Félt saját idegen és isteni külsejétől. Úgy érezte, bezárták ebbe a földöntúli szépségbe. Félt haragoskék szeméit, noha szerette őket nézni a tükörben, távoli és csodálatos világokról olvasva bennük. Félt ettől az idegen, embertelen szépségtől, mely egyszerű lelkét lassanként elemészttette. És ez a félelem, a kiválasztottsága fölött érzett rémület még vonzóbbá tette az arcát.

Úgy rendeltetett, hogy Armin egy életen át viselje e keresztet. Mert kereszt volt ez, nemcsak neki, hanem egész Illause falunak és Karksi-Nuia községnek is. Armin szépsége most, teljes virágában, mint a méreg, bántotta az emberek szemét, elvette a lelkük nyugalmát, beférkőzött álmaikba, darabokra törte az időt. Sem férfit, sem nőt nem hagyott érintetlenül. A férfiakból döbbenetet, a nőkből tehetetlen zavart váltott ki. Hiszen az ember természeténél fogva gyenge. Vagy valahol mégis erős? Igen, ellene tud állni hidegnek, éhségnek, fájdalomnak, képes elpusztítani az ellenségét, fölülkerekedni a restségen és túllépni a veszteségeken. De hogyan állhatna ellen a szépségnek, ennek az őrijító édenkerti jelenésnek, különösen, ha ez a jelenés lélegzik és itt van mellettünk hús-vér alakban – ezt még nem tanulta meg az ember, legalábbis nem itt, a zord és széljárta Északon.

Így esett, hogy Armin a puszta jelenlétével zavarni kezdte az emberek mindennapi életét és munkáját. Az iskolában a lányok Armin csodálatába feledkezve nem figyeltek a tanárra, a fiúk nem tudták megállni, hogy ne vágják oldalba, vagy bordái közé ne mélyesszék könyöküket. Nem haragvásban, hanem isteni arcvonásai miatt, mely felejtést hozott, haragoskék szeme miatt, melyben elmerülni maga volt a boldogság, létezése miatt, mely tehetetlenséget és gyarlóságot szült. Ezért Armin jobbnak látta, ha kimarad az iskolából. Otthon segített a mostohaapjának cipőt javítani, az anyjának ellátni az állatokat, vigyázott a kistestvéreire. És csak esténként, sötétedéskor ment ki a falu végébe az országútra kószálni, fűszállal a szájában heverészett a patakparton, hallgatott vagy magával beszélgetett. Vasárnap reggelente azonban ő is kénytelen volt emberek közé menni – a templomba.

Minthogy Hansuoja Priidik vallásos ember volt, szó sem lehetett vasárnap a prédikáció helyett henyélésről. Csak a kisebb gyerekek maradtak otthon. Szép Armin már idejében elindult, hogy elkerülje a templom előtti sokadalmat, fél órával az istentisztelet kezdete előtt leült a kórus hátulso sarkába, és jámboran várakozott. Aztán beözönlöttek a templomba a falusiak és a környékbeliak, a sekrestyéből előlépett a lelkész, megáldotta a népet, elkezdődött a szertartás.

Valami oknál fogva azonban mindig úgy esett, hogy Armin mellé éppen némely asszonyszemély talált ülni. Zsenge leányka, eladósorban lévő hajadon, özvegy vagy esetenként akár tiszteletreméltó férjes asszony is, akinek az ura a templom helyett inkább a kocsmában üldögélt. Aztán, amikor elkezdtek olvasni a miatyánkot, az Armin oldalán ülő nőnek egyszerre csak föltűnt, hogy az édenkert ígérete, a fájdalmas és hívogató

égi horizont, melyet az oltárképen a megfeszített magában hordoz, Armin haragoskék tekintetében is benne van. Észrevette azt is, hogy aki mellette ül, nem távoli, hűvös vagy örökkévaló hordozója a paradicsomnak, hanem nagyon is meleg és rémült, hűs-vér férfi.

És ekkor, pillanatnyi elmezavarában azt gondolta ez az érényes asszony, hogy a záró áldáskor inkább a meleg és haragoskék szemű oltár felé kell fordulnia, neki ajánlva testét és lelkét. Nem is tért magához zavarodottságából addig, míg a lelkében égő vágyakozás átka megnyuvást nem lelt, míg magára nem eszmélt, hogy egy nagyon is földi hímvesszőn ül, öle forró magvakkal teli. Szégyenkezve és dühösen ellökte magát a szép Armintól, sápadtan és rémülten, sietve elosont. De már mindegy is, ami történt, megtörtént, már megízlelte az édenkertet.

Igy ment ez vasárnapról vasárnapra, mígnem a dolog kiderült egy együgyű lány miatt, aki Armint nyilvánosan Jézus Krisztusnak nevezte, és az ő keresztjére akarta feszíttetni magát, hogy aztán harmadnapon a messiással együtt a mennybe mehessen. Az efféle istenkáromlást természetesen senki sem tűrte. Különösen nem a férfiember. Nagy szitkozódás és dulakodás közepette szép Armint kihajították a gyülekezetből és megfenyegették, hogy ha még egyszer mutatkozni merészel a templomban és tovább bolondítja az ő érényes lányaikat és asszonyaikat, ott helyben a templom mögötti fenőre akasztják, a testét pedig a kutyák elé vetik.

Igy maradt el Armin a templomból. Hansuoja Priidik ugyan haragudott egy ideig a fiúra, de amikor látta, hogy az szenved a tettei miatt, megbocsátott neki, és megparancsolta, hogy ezentúl otthon olvassa a bibliát. Vasárnaponként, amikor az egész család istentiszteletre ment, Arminnak egy teljes evangéliumi fejezetet kellett egyedül elolvasni és megtanulni, majd a mostohaapjának fölmondani. Ezt leszámítva nem változott az élete. Segített Priidiknek a műhelyben lábbeliket javítani, szénát kaszált az üszőknek, s ha esténként maradt ideje, a faluszéli poros utakon és mezőkön kószált. Ahogy ott, a cickafark és a lóherék közt hanyatt fekvé bámulta az eget, csak egy egyszerű fiú volt, aki álmosan nézi a tovatűnő felhőket, nem gondolva nevével vagy külsejével. Ott, a teljes feledésben otthon érezte magát.

De ez a békesség nem sokáig adatott meg Arminnak. Mert a kiválasztottnak szenvednie kell, viselni a keresztjét éjjel-nappal. Hansuoja Priidiknek ugyanis idővel egyre több munkája lett. Javítani pedig leginkább finom, női lábbeliket hoztak, a megrendelők pedig többnyire a község tehetősebb asszonyai voltak. Ez jó pénzt, gyarapodást jelentett. A finom lábbelik tulajdonosainak egyetlen kikötése volt csupán, hogy a cipőket Armin vigye vissza. Hansuoja Priidik sejtette ugyan, mi állhat a megrendelések mögött, de mivel a család nagy volt, a házra pedig ráfért már a bővítés, szemet hunyt a dolog fölött, és ettől kezdve egyre gyakrabban indította útnak a fiút a cipőszákkal a község felé. Sokszor megesett, hogy valamelyik asszony Armint a cipőkkel együtt berántotta a szobába, majd egy órával később kócosan, gyűrött ruhában kilökte az ajtón. Zsákjában újabb javítandó lábbeli, zsebében ötven korona.

Ekképpen gyarapodott a Hansuoja család, Priidik kibővítette a műhelyt, vett egy lovat meg pár üszőt, s lassacskán új házról kezdett ábrándozni. Így lett őszből tél, télből tavasz, tavaszból nyár. Szép Armin pedig egyre csak járta az Illause falut és Karksi községet összekötő hétkilométeres keresztútját, baktatott a cipőkkel, isteni külseje által világi úrvacsorában részesítette a nőket, s egyre inkább összenőtt sorsával. Gyökeret eresztett benne a magány, a rettenet és a szépség, ami még vonzóbbá tette. Olyannyira, hogy végül mindez már nem fért el testében, hanem megtöltötte az őt körülvevő teret, levegőt, fényt és szelet. A környezetében az emberek nyugtalanabbak lettek, a községbe vezető úton várakoztak, hogy ha csak messziről is, de láthassák őt. Láthassák a világot, mely az övé. A lányok holdkóros ábrázattal

járták a falut, zavarosan beszéltek, és ha éppen nem Armint lesték, tekintetük akkor is valahova a távolba veszett, oda, ahol az ég összeolvad az erdővel, és a fenyők csúcsai mintát rajzolnak az izzó felhőkre. És hirtelen már az idősebbek sem letek nyugalmat. A Karksiba vezető út kanyarulatában mindig várta Armint egy-egy öregasszony vagy öregember, s amikor látta, hogy közeledik a fiú a cipőszákkal, elébe szaladt, megragadta az ingét, tekintetét a fiú szemébe fúrta, sőt még azon is túlra, valahová a haragoskék szemek mögé. Figyelmesen, kutatón fürkészett, mint ha az ég csillagaiból olvasna. És ha már meglátta ott azt, amit akart, háborúban odaveszett fiakat, régi otthon, hajdani szerelmet vagy a tengert, melynek partján halála előtt egyszer szeretett volna még állni – ha már meglátta mindazt, amit látni akart, akkor elengedte Armint, és mosolyogva útjára sietett.

Volt olyan éj, amelyen Armin arra ébredt, hogy valaki a szerszámán táncol, és amikor szemét kinyitva látta, hogy az egyik édes húga az, aki minden ruhát és szégyenérzetet levette magáról fennakadt szemekkel, a kínzó kéjtől véresre harapott ajkakkal egybeforr vele, iszonyodva lelökte magáról a megzavarodott lányt, és remegve bezárkózott a hátsó kamrába, ahol legalább alvás közben nem törhettek rá.

Igen, a faluban kezdett elfajulni a helyzet. Hogy ennek egyszer és mindenkorra véget vessenek, egy este összeültek a józanabb gondolkodású férfiak, s úgy határoztak, hogy a szép Arminnak meg kell nőszülnie. Különben senki sem vállal felelősséget a tetteiért. Éppen ezért fontos, hogy a kiszemelt nő erő és felelősségérzet tekintetében férje fölött álljon, figyelje annak minden lépését, mozdulatát, de azért mutatós is legyen.

De hol lehet ilyet találni?

Végiggondolták és számba vették az eladósorban lévő hajadonokat a környéken, volt is köztük sok jóra való és takaros lány, csak pont olyan nem, amelyet Arminnak kerestek.

Végül, amikor a helyzet már teljesen reménytelennek tűnt, egyiküknek hirtelen eszébe jutott a szíjgyártó lánya, Maret, aki a lett határ közelében élt, Penuja falu mellett. Egyedül lakott ott, az apja építette nagy házban, fenyvesek és dombok

között. A férfi felderült arccal magyarázta, hogy Maret külseje és tettei akár egy anyamedvéé, hogy ereje három férfiével vetekszik, ahogy a malomban a gabonászsákokat emelgeti. Így igaz, a saját szemével látta. Meg aztán a maga módján szép is, nagy, barna ragadozószemei vannak annak a Maretnak, hatalmas lobonca és villogó, fehér fogai. „Csúnyának semmiképp nem mondanám”, magyarázta tovább a férfi, „meg aztán nem is szegény. Ő Laasik Jaan egyetlen szolgálója a malomban, ahol három férfi munkáját végzi, és elég jó bére van. Csak hát szófukar és magának való, mi tagadás, meg a férfiak valami miatt félnek tőle, talán éppen azért, mert mindene olyan hatalmas.”

Igen, nála jobbat keresve sem talál-nánk, gondolták most már a többiek is, és azzal sietve előkeresték a lányt Penuja falun túlról, összismertették a Hansuoja családdal, és elmagyaráz-

ták neki a dolgot. De ez a Maret makacskodott, hogy nem vágyik még férjhez menni, ám amint megpillantotta Armint, döbbenet elhallgatott, s azt mondta, „hát jó, legyen úgy”. Priidik mesternek sem volt ellenére a nász, elég hasznót hajtott már a mostohafia, meg tudta azt is, hogy lányai titokban mind szerelmesek Arminba. Az egyetlen, akinek nem kérték a beleegyezését, a vőlegény volt. Mert ő nősülésre ítéltetett.

Ekképpen adták össze Maretet és Armint már a következő hét végén a házasemberek legnagyobb öröme, a hajadonok legnagyobb bánatára. Templomban, mint annak a rendje. A nép jót mulatott a látványon: a szíjgyártó lánya egy fejjel magasabb és vagy kétszer szélesebb volt a cipész fiánál, mégis összeillettek, talán azért, mert mindkettejüknek túl sok adatott valamiből. És a szegényes lakodalom után Maret már vitte is Armint Illause faluból, vitte az ő nagy és magányos házába fenyesek és dombok közé.

Különös módon valóban az történt, hogy a szíjas leánya és szép Armin elkezdtek valamit érezni egymás iránt, amit szerelemnek éppen nem lehet nevezni, de őrvjngő és önpusztító szenvedélynek annál inkább. Maret úgy szomjazta Armin szépségét, mint egy állat, mint egy ragadozó, aminek pofája elé túlságosan becses prédát vetnek. És talán éppen ez tetszett benne Arminnak, az állatiasság szikrája a szemében, a hatalmas és kielégíthetetlen test, melynek az ölébe dobhatta az ő szemérmetlen, hivalkodó, mérhetetlen szépségét. Az első néhány héten nemigen keltek föl a nászágyból, éjszakáik és nappalaik hangosak és fájdalmasak voltak, tele kimerültséggel, szomjúsággal és gonosz szerelemmel.

Végül, mivel a malomban állt a munka, és nem volt ki emelgesse a liszteszsákokat, Laasiku Jaan maga kellett, hogy eljöjjön Maretért. A leány akkor a maga egyszerű eszé-vel úgy gondolta, hogy mialatt ő a malomban dolgozik, Armin biztosan megszökik, így hát az ágy lábához láncolta. Odavitte neki az ételt és az éjjeliedényt, gyöngéden megcirógatta a fejét, majd nagy csörtetve munkába indult az erdőn át.

Ilyesformán teltek a házaseslet első hetei. A szép Armin naphosszat gubbasztott a szobában az ágyhoz láncolva, lapozgatta a bibliát, vagy egészen estig figyelte az árnyékok lassú vándorlását, tekintete beletörődést tükrözött. Sötétedéskor Maret hazaért a malomból, mellei ringtak, mint a borostömlők, ő maga lisztes volt és mosolygós, tele örült szenvedéllyel Armin iránt. De ez sokáig nem mehetett így. Néhány hónap múltán Armin egyre csak hervadozott, nem tudta már viszonzni Maret szenvedélyét, ült fényes nappal a szobában, mint a teliholdas éjszaka. Mert valóban, a lányban minden túl nagy volt, állatias szerelmét és sóvárgását Armin nem tudta befogadni. Csak bágyadtan, rémülten nézett a nőre, amikor az közeledett felé, nem felelt már egyetlen érintésre, egyetlen szerelmes vallomásra sem. Ez feldühítette Maretet. Ő, a szíjgyártó egyetlen lánya a puszta erejével bármit megszerzett magának a világon. Bármit, amit csak akart. És most egyszerre itt hevert előtte ez a sovány fiú, szemei, akár pirkadatkor az áttetsző égbolt, és megtagadja, hogy szeretkezzen vele. Ez nem lehet így. Uralma alá kell hajtania a szemek végtelen égi horizontját, ezt a bántó szomorúságot, az epekedést, ki tudja mi után. Igen, az utolsó cseppig mindent ki kell csikarnia ebből az üres szépségből, amellyel szemben hatalmas ereje sem segít, éreznie kell húsában és csontjaiban.

De Armin rongyként hevert a nő vágytól terhes karjaiban. És Maretba hirtelen belehasított a felismerés, hogy végtelen szerelmes éjszakáik során lépésnyit sem került közelebb Armin szépségéhez, mely még mindig néhány napi járóföldre lebegett tőle, távol az itteni fenyesektől és domboktól.

Ez a felismerés hatalmas, állati fájdalommal töltötte el.

Néhány napig magában hordozta a fájdalmat, több férfi helyett gürcölt a malomban, de mivel a fájdalom, mint minden más, túl nagyra dagadt benne, felbőszítette, s egy este a malomból jövet, anélkül, hogy tudta volna, mit művel, megragadta a pajtában a disznóölő kést, bement a szobába, és levágta alvó férje kezét. Csak most, amikor a szobát betöltötte Armin jajgatása és sírása, enyhült Maret fájdalma. Gyorsan és szakszerűen, mintha félálomban volna, bekötötte Armin sebet a lepedővel, egy korty szeszt öntött a szájába, majd takarókba bugyolálta. Aztán kiment a konyhába, tüzet rakott a fazék alatt, belerakta a levágott kezet a vízbe és megfőzte. Krumplit főzött hozzá, salátát készített, majd vacsorához terített magának.

Gyöngéden és szeretettel tépték fehér fogai a csontról a húscsapatokat, gyöngéden és szeretettel apróra rágta, majd lenyelte őket.

Aztán visszament a szobába, megcirógatta a láztól motyogó Armin fejét, és két kövér, tiszta könnycsepp gördült le az arcán. „Meglátod, minden rendben lesz”, suttogta a férfinak, „minden rendben lesz.”

Ám bármennyire is gyógyította Maret, Armin sebe egyre csak megnyesedett, a testében és a körülötte lévő levegőben viszont szakadatlanul izott az a gyötrő, távoli szépség. És új ragyogás jelent meg Armin haragoskék szemében, még távolabbi, mint azelőtt, tekintetében nem volt már szenvedés

vagy fájdalom, még csak neheztlenség sem. Másfelé nézett most, a messzeségbe. Maret úgy érezte, egyre jobban eltávolodik Armintól, lelkében újra feltámadt a fájdalom és a düh. És mikor egy este a szemerkélő esőben, fáradtan hazajött a malomból, s a háza fölött megpillantott egy kettős szivárványt, boldogan futott a szobába, hogy Ármint is kihívja. De odabent észrevette, hogy a férfi teljesen hideg és mozdulatlan. a rothadó seb megtette a magáét. Ám rémülten látta, hogy Armin tágra nyílt szeme még mindig tele van szikrázó élettel, örök hívogatóssal oda, ahol erdő és ég egygyé válnak, ahol harmat gyöngyöz, és új irányt vesz az országút. Annyira csábító volt, karnyújtásnyira, s mégis oly távol, hogy Maret, akinek lelkét betöltötte a gyötrő bánat és sóvárgás, hogy Arminnal még egyszer egygyé válhasson, nem tehetett mást, mint körmeit a férfi szemébe vágta, kitepte őket a koponyából, és a szájába tömte. És evett és nevetett, evett és nevetett a boldogságtól, érezte, hogyan zúzódnak össze fogai között és vegyülnek nyálával a haragoskék szemek, hogyan csúsznak le a nyelvcsövén és enyésznek el a zsigerek meleg és sötét mélyében.

Ám mivel még mindig úgy érezte, szerelme éhe nem csillapodott, fogta a disznó-ölő kést, s gondosan feldarabolta Armin testét. Eltávolította a beleit, majd a húsát és a csontjait egy nap alatt a fazékban puhára főzte, úgy, hogy az egész házat vaskos zsír- és gőzfelhő borította.

Csak akkor, azalatt a négy-öt nap alatt, amit szép Armin lassú és kéjes elfogyasztásával töltött, érezte úgy Maret, hogy végre elérte a férfit. Hogy valahára eljutott oda, ahol erdő és égbolt egygyé válnak, ahol áldott béke és örök, égi szerelem uralkodik.

Márkus Virág fordítása

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült: Mehis Heinsaar: a szép Armin (Ilus Armin), = Looming 2001/10, 1446–1454.

Hasso Krull

Szentivánéj, máglya ég a parton...

(Jaaniöö, rannas põleb lõke...)

Szentivánéj, máglya ég a parton
közvetlenül a mészkő szirtén, a víz mellett, és
homály és fény, egyszerre.
Nyugodt falloszként tekint szét a vízen a világítótorony.

Szél fúj a nyitott ajtón át, de a szobában
ragyogás és szikrák, meztelen fenék,
akár egy szentjánosbogár, világít a lepedők közt,
gyengéden zilált. „Gyere te is.” A kéz meleg.

Szentivánéj van. Mennyi fény.
Az ünneplők hangja, máglyaropogás,
egy férfi nem jön, de őhozzá is elér
a ragyogás és a szikrák, a fekhely melege, és ez a szelíd

motozás a lepedők közt, szentjánosbogár ringása.
„Gyere te is.” a borókák melegék,
éjjeli borókák, vidámság és öröm siklik a lábak közt.
Homály és fény, egyszerre.

Virágpor és perjemagvak úsznak...

(Lättes ujub õietolmu ja nurmikaseemneid...)

Virágpor és perjemagvak úsznak a forrásban.
Tiszta forrás. Mikor kinyújtom kezem a kancsóval,
észreveszem, hogy egy csiga imbolyog a vízen,
és egy piros béka időz a kövön, ugrásra készen.

Tiszta forrás. Nézem, milyen buja fenekén a hínár,
puha szőnyegként, pompás szalagként
körbelengi a köveket. Közben a béka gondol egyet,
a vízbe ugrik, néhányszor erőset taszít magán.

És kimászik a másik oldalon. Most vettek észre
a szúnyogok, sietősre fogom, a kannával kimerem
a csigát is, gyorsan megöltöm a vödröket, néhány zöld
levéltetű és egy pók fürdik a csillámló vízben.

A forrásvíz áttetsző, egy álom vize.
A föld álmáé, tiszta és ősrégi. Fölsietek
a hegyre, kétkarú mérleg, majd
vizet kortyolok pohárból, számban perje magja.

Hallgatag és nyugalmas az éjnek ajtaja...

(Vaikne ja rahulik öö uks...)

Hallgatag és nyugalmas az éjnek ajtaja.
De mikor kinyitod, minden
megváltozik: lihegés, léptek zaja,
figyelj, nehogy útban légy.

Útban. Az út itt indul,
a kertbe vezet, majd a fal mentén
az erdő felé, ott nyomok kezdődnek,
hallgatag és nyugalmas az erdőnek ajtaja,

és mikor kinyitod, ott is vagy
a szobában. Itt minden hang.
Itt minden nesz. Itt
esőcsepergés és levélsusogás,

tengermorajlás és szélzúgás, és
lihegés és léptek zaja.
Figyelj, nehogy útban légy.
Hát útban voltál? A fal mentén le lehet menni a kertbe.

Az alsó kastélykert elvadult...

(Alumine lossiaed on metsik...)

Az alsó kastélykert elvadult.
Boglárkák és margaréták, elvirágzott pitypangok,
egy nagy piros fa, melynek levelein,
akár szaunában, paskolja magát, reszket a nap.

Vad helyre kell jönni.
A vágy mind vad, vad helyet
akar, még vadabbat magánál,
ha létezhet ilyen valahol. Néha létezik.

Vonatok robognak tova a kastélykert fölött.
A másik oldalon autók dübörögnek. Ez is
vad, ez a vonatzakatolás, autózaj, az egész
értelmetlen lárma, a levegőben por.

Itt gyerekek játszóterei vannak. Hiszen a gyerekek
vadak. Kiabálnak, nem hallgatnak a szóra,
mennének, valahová a vadonba,
vágynak. Vadul. Valahová. Bológnak a boglárkák.

„Írj rólam.” – szól...

(„Kirjuta mind.” Nõnda ta ütleb...)

„Írj rólam.” – szól,
és rám függeszti tekintetét, feje kedvesen döntve.
Nap játszik szeplős szemében.
„Írj rólam, már régóta várok.”

Elnézem őt. De keveset látok.
Szép csípőhajlat, kerek térd, kicsi
vagy nagy... ó, mit is fecsegek,
alig látok valamit. „Írj rólam.”

Szeretnék. Így szólok: „Szeretnék.”
Nem kellett volna kimondanom. Sikoly,
majdnem üvöltés, nem hiányzik sok, hogy
pofon üssön. „Írj! Írj rólam.”

A helyzet talán komoly. Mi mást tehetnék.
Összeszedem magam, mélyet lélegzem, majd nekilátok
és írok: „Szép csípővonal. Kerekded térd.”
Hátam mögött nevetés. Megfordulok, ott áll: „Írj rólam!”

„Hát írtál?” Vállat vonok...

(„Kirjutasid või?” Ma kehitan õlga...)

„Hát írtál?” Vállat vonok.
Vállat vonok, mert már próbál
átpillantani a vállam fölött, megcsillan az orrhegy
a fülem mögött. „Tényleg írtál?”
Nem bólintok, nem is tagadom.
Csendben írogatok, a papír lassan megtelik
jelek sorával, de a kézírás túl zavaros,
magam sem értem. „Hát írtál?”

Hirtelen becsapom a noteszt. Csend.
Sehol senki. Szeretném
még ezt a szép csípővonalat, kerek térdet,
hegyes kis... ne fecsej. Nincs itt senki.

Mit tegyek hát. Váll, lehet vonogatni.
Megvonom. Majd lapozni kezdem
a régi noteszt, ám valaki megérinti a vállam
kíváncsian, és megkérdi: „Hát írtál?”

Márkus Virág fordításai

A fordítások az alábbi kiadás alapján készültek: Hasso Krull: Neli korda neli. Eesti Keele Sihtasutus, 2009.

Andrei Hvostov

A kék hegyek

Sillamäe városában élt valamikor egy Julia nevű kislány. A vezetékneve Ivulgina volt, ami csak azért érdemel említést, mert a városka gyerekei így szokták hívni egymást az udvarra, odaálltak az ablak alá, és elrikkantották a barátjuk nevét, a kavarodást elkerülendő a vezeték- és keresztnévét is, hiszen a négyemeletes, három lépcsőházas épületekben sok ugyanolyan keresztnévű gyerek lakott.

A „Juuuuulia... Iiiiiivulgina... gyere leeeee!” kiabálást egy bizonyos ház előtt olyan gyakran lehetett hallani, hogy még a legtájékozatlanabbaknak is lehetett valami fogalmuk hősünk nagy népszerűségéről homokozókörökben.

Julia nemrég ünnepelte hetedik születésnapját, és a Gagarin utca ugróiskola-bajnoka volt. A már iskolás nagyfiúk is bevették kémes és háborús játékaikba. A kislányt óvodai tekintélye mindenféle veszekedés döntőbírájává emelte; mindegy, miről volt szó, hogy ki melyik játékkal játszon, vagy hogy ki ette meg a cukorkát – úgyis Juliát hívták ítélni. Döntései ellen fellebbezésnek helye nem volt. Ő maga nagyon komolyan vette a bíraskodást, megesett, hogy amikor az anyukája érte jött, meg kellett várnia, amíg a kislány végez a nap végére felgyülemllett viták elsimításával. A személye iránti tiszteletlenséget Julia nagyon határozottan le tudta törni.

A szomszéd házban, amelyet festett falai miatt csak sárgaháznak hívtak, lakott két utálatos fiú – Olezska és Kirill, akik egyik nap Julia nyomába eredtek, egész nap követtek, és egyfolytában hülye mondókákkal cikiztek, hogy „Julis, kis pisis! Julis, kis pisis!” Ez nemcsak hogy sértés volt, hanem egyenesen képmutatás, mert ha Julia besont a transzformátorház mögé, a bokrok közé pisilni, ez a kettő rögtön ott termett, hogy vihogva próbáljon belesni a szoknyája alá.

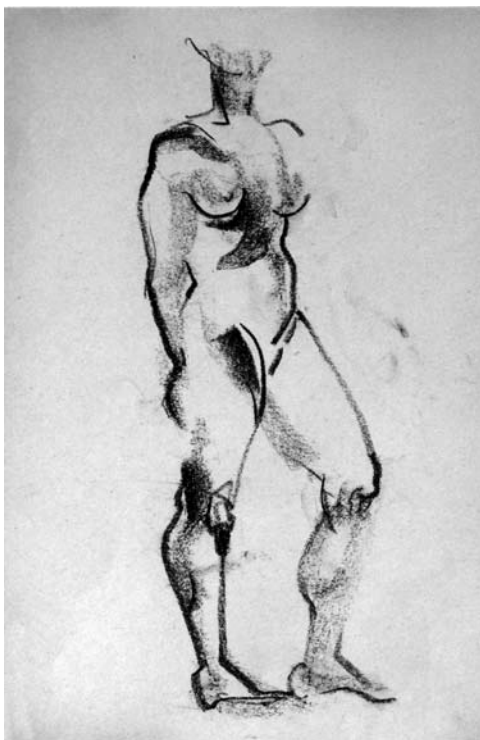
Végül a fiúk a „kis pisis”-ért és sok másért is kaptak a fejükre a homokozóban a lapáttal, csak úgy csattogott, pittyeregve haza is kotródtak panaszkodni. Nagy balhé lett belőle, családok közti veszekedés, kitört a patália. A szenvedő fél részéről ilyesmiket mondtak Juliára, hogy „huligán” (ennek a jelentésével tisztában volt a kislány), „szadista” meg „javítóintézet” (ez utóbbiakat csak homályosan értette).

Ráadásul ez a mi Juliánk nagyon konok gyerek volt. A sárgaházzal való összszördülésben ő lett a bűnös, mert nem árulta el a felnőtteknek, mivel csúfolta a két fiút. Ezért teljes fél óra hosszat a sarokban kellett állnia. De ezt az időt nem arra használta ám, hogy

a múlton rágódjon, inkább a jövőre vonatkozó terveket kovácsolt. A második emeleti ablakból nyakon lehetne önteni Olezskát és Kirillt vízzel, meg lehetne őket kínálni csokipapírba csomagolt kutyagumival, vagy rábeszélni őket télen, hogy nyalják meg kint a kilincset. Mindezek persze klasszikus, vagyis hát eléggé elkoptatott trükkök voltak már. A legnagyobb dicsőség az lenne, ha sikerülne Olezskát és Kirillt bevitetni a milicistákkal.

A milíciától valami teljesen érthetetlen okból nagyon féltek a gyerekek. Pedig még az óvodában is alvás előtt és alvás után, ebéd előtt és ebéd után mindig verseket olvastak fel nekik Sztjopa milicista bácsiról, minden gyerek barátjáról. És mégis féltek. Pontosabban inkább csak a fiúk, a lányok kevésbé vagy egyáltalán nem – Julia egyszer csodálkozva nézte, ahogy a csoportjába tartozó fiúk rettegéstől eltorzult arccal menekülnek az óvodában felbukkanó egyenruhás férfi elől. Pedig a milicista csak valaki-

nek a papája volt, esze ágában sem volt, hogy bárkit is bevigyen. Illetve „letartóztatson”, ahogy a fiúk később lihegve és fontoskodva magyarázták.

Julia világában a felnőttektől való félelmek összefonódtak a felnőttek saját félelmivel. Például, ami Julia régóta kedvenc óvónénijével, Galina Ivanovnával is történt. Nagymamás szeretettel óvta a kislányt; ha büntetés fenyegette a soron következő rendetlenkedés miatt, ő azonnal a védelmébe vette.

– Van, amelyik ilyen kis eleven, sosem lehet tudni, mire jó, és végül hová juthatnak ezzel az elevenséggel! – így oktatta a fiatalabb kollégáit. És félig viccesen, félig jósnői tekintéllyel hozzátette, hogy Juliából egyszer még úrhajós lesz, az új Valentyina Tyerszkova:

– Látjátok, repülővel játszik és rakétát rajzol!

Néha sztahanovista jelvényt jósolt védencének, esetleg még „A munka hőse” kitüntetés is; máskor pedig világbajnokságot vívásban vagy röplabdában.

– Szerintetek a háborúban a fronton meg a partizáncsapatokban nebáncsvirágok harcoltak? – kérdezte Galina Ivanovna a fiatalabb óvónőktől.

– Na, igen, de a fegyelem, Galina Ivanovna! Fegyelem ott is volt! – feleltek a többiek.

Hát hogyne, a fegyelem, bólogatott Galina Ivanovna, és elkobozta a csendespihenő idejére Julia bugyiját. Pontosán tudta, hogy a kislány meztelen fenékkal nem fog kilopózni az ágyból, hogy az unalmas délutáni alvás lerövidítésére hozzon magának valami játékot a sarokból. Julia és Galina Ivanovna kapcsolata egészen addig idilli volt, amíg a csoport egy kora tavaszi napon nem talált a bozótosban egy még el nem olvadt hóbuckát. Nagy ricsajjal hógolyózni kezdtek a tetején, a fiúk ordították a háborús filmekben hallott mondatokat, hogy „hende hóh”, meg „Hitler kaputt!”, „zászlóalj, hozzám!” Julia is kiabált minden hülyeséget, csak kisebbeket, legalábbis szerinte; egy-egy sort

rikkantott népszerű dalokból, például „Lenne bár napfény mindig, lenne bár anyu mindig”, és megpróbált minden sor végén az ellenség gallérijába hógolyót csúsztatni – nesze neked, napfény, nesze neked anyu, és nesze neked én, Julia Ivolgina! Már két ovistársának a nyakába sikerült havat nyomnia, fergeteges buli volt, zengett az óvoda udvara; aztán, ha bemennek, majd újabb vicces dolog jön, az olvadó hótól elnehezdedt ruhákat bepakolják az öltözőben a szárítószekrénybe, ezután pedig a szokásos menutrend szerint forró kakaó jön, és Pif kalandjai diafilmen.

Minden olyan szép volt, hogy szebb már nem is lehetett volna. És akkor hirtelen ott tornyosult Galina Ivanovna a következő hógolyót gyűrő Julia fölött, megragadta a karját, mint egy harapófogó, és ráncigálta lefelé a hókupacról.

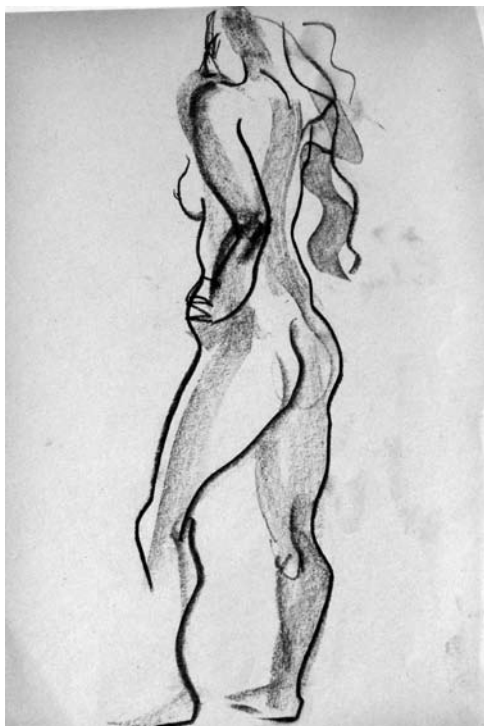
– Mit kiabáltál, te undok kis béka? Mi? – sziszegte. – Börtönbe akarsz kerülni? Válaszolj nekem, válaszolj, ha kérdezlek, börtönbe akarsz kerülni, hívjam a rendőrséget, mi? Hívjam őket, te undok béka?

A meglepetéstől bénult kislány csak nézte az óvónéni eltorzult arcát, és nem értette, mi történt hirtelen Galina Ivanovnával. Hogy mitől lett belőle ilyen... ilyen boszorkány. Mit is kiabált Julia utoljára... egy-két sort a *Briliáns kéz* című filmből, ahol Nyikulin a holdbéli nyulakról énekel, ahogy kaszálják a varázsfüvet és énekelnek, hogy érdeklí is őket róka meg bagoly: a nam vszjo ravno, a nam vszjo ravno... De ezt már a homokozóban meg a játszósarokban is énekeltek vagy százszor. Mindenki énekelte, és a felnőttek közül senki sem borult ki rajta ennyire.

– Hogy mertél ilyet kiabálni, hogy „hurrá, Lenin meghalt!”? – fröcsögte Galina Ivanovna, és rángatta a kislányt, mint egy darab rongyot. Galina Ivanovna változása olyan megmagyarázhatatlan volt, hogy a máskor oly vagány Julia meg sem tudott nyikkanni a saját védelmére. Ő nem kiabált semmi ilyesmit, valamelyik fiú lehetett, őbelőlük dőlnek egyfolytában a hülyébbnél hülyébb jelszavak, mindig le akartak valakit löni, például az ellenforradalmárokat; vagy hogy az utolsó vérükig küzdenek, általában a fasisztákkal.

(Feltételezem, hogy a jelenet nemcsak kis hősnőnknek volt érthetetlen, hanem az olvasók többségének is. Kötelességemnek érzem, hogy elmagyarázzam, mi történhetett. Először is, a „hurrá, Lenin meghalt!” mondatot a játék hevében egy másik gyerek idézte, a kiléte homályban maradt; és nyilván pontatlanul – az eredeti mondat egy filmben hangzott el, ez lehetett: „Eltársak, Lenin meghalt ugyan, de szelleme örökké élni fog, hurrá!” Másodszor: Galina Ivanovna személyisége, mint egész nemzedékéé, a huszadik század harmincas és ötvenes éve közötti időszakban formálódott a Szovjetunióban, és a gondjaira bízott óvodai csoportban elhangzó, Lenin halálát éltető rikkantás pánikrohamot váltott ki nála. Az ő arany ifjúságában és ezüstös felnőttkorában egy ilyen mondatot az ördögi „25+5” képlet követett volna: huszonöt év munkatábor, ráadásképp öt év könnyített Szibéria.)

Az esettel Julia és Galina Ivanovna barátsága véget ért. A kislányt nem is a ráncigálás meg a fröcsögés zavarta igazán. Az igazságtalan vádaskodás váltotta ki belőle a dacot: hogyan is feltételezhette bárki, hogy ő, Julka Ivolgina ilyen kiabál, hogy „hurrá, Lenin meghalt!” Hát gyagyás ő?! Galina Ivanovna magától is rájöhetett volna, hogy ilyen csak valaki más kiabálhatott, például az az öntelt pukkancs Tolik a harmadik csoportból, akiről Julia gyanította, hogy az első csoport ruhásszekrényeiben turkált, hogy összetörje az otthonról egy napra elhozott és a szekrényben hagyott játékokat. Juliában égett a vágy, hogy elkapja a gonosztevőt, de nem tudott semmit se kitalálni, hogyan buktathatná le. A következő történet, amelyben szintén benne volt ez a Tolik, csak megerősítette Julia gyanúját.

Valamikor tavasszal vagy nyáron az óvoda első és harmadik csoportját elvittek sétálni ebéd előtt oda, ahol a tenger-

parton gazzal félig-meddig benőtt lövészárkok vannak.

– A háború idejéből! – hangsúlyozták a fiúk. – A mieink ásták őket! – tették hozzá fontoskodva, amikor valaki előkotort a bokrok közül egy rozsdás, lyukas szovjet rohamsisakot.

Ezután természetesen nagy háborúsdi kezdődött (amelyben mindenki vöröskatoná akart lenni, megvetésre méltó fricc pedig senki), de Toliknak meg néhány csoporttársának eszébe jutott, hogy ezt a földet, amin játszanak, a mi katonáink vére öntözte. És kiadták az utasítást, hogy ezt a földet senki nem pisilheti le. Ők persze a parton csak fölmásztak egy kőre, és a tengerbe csurgattak, de mit csináljanak a lányok?

– Matrózaink pedig elsüllyedtek a hajókkal együtt, úgyhogy a tenger is szent – próbálta Julia az egyenlőség elvét érvényesíteni. De a fiúk csak vihogtak rajta, és járőrözni kezdtek a bokrok közt, nehogy akár csak egy lány is beszennyezze a megszentelt földet. Juliában föltámadt a gyanú, hogy ez az egész csak a lányok bosszantására ment ki.

Hogy a fiúkat gyorsan másfelé tereljék, jött az ötlet: a megszentelt földre emlékművet kell emelni. Az ötletet hatalmas lelkesedéssel fogadták, a gyerekek kerekre koptatott köveket gyűjtöttek a parton, ezeket kisebb piramisformában kupacba rakták, a tetején elhelyezték a bozótban talált sisakot, köré pedig kerítést húztak – mint a Sinimäeden, a Kékhegyeken is van a sírok körül, azzal az egyetlen különbséggel, hogy ott a kerítések vasból voltak, az övék pedig nádból. A virágkoszorúk megfonása a lányokra maradt. A fiúk őrjárata a lázas építkezés hevében veszített éberségéből, így a lányok nyugodtan elintézhették dolgukat a bokorban. Csak a harmadik csoportos Nyinka pisilt be, akit Bögőmasinának hívtak; az óvónéni levettette a bugyiját, és az óvodába visszafelé menet még a fiúk gúnyolódását is el kellett viselnie. De Nyinka gyagyás volt, a gyagyásokon pedig még Julia sem tudott segíteni.

Hát, ennyit kis hősnőnkéről bevezetőül. Ja, igen, bocsánat, hogy hogy is nézett ki. Példásan, azt mondanám. Akár ő is lehetett volna a modellje a városi parkban felállított

gipszszallegóriának, ami a Szovjet Gyermekeket ábrázolta, mint az egész emberiség apoteózisát: kerek térdű és vastag copfos kislány dobott tart a hasán, és teljes valójával azt üzeni, hogy ő bizony senki fia-borjától nem fél. Ha ehhez a kis übermensch-hez hozzáadjuk még a gyakori esésektől sebes térdet és a fára mászással összekarmolt kart és lábat, a fitos orr körül szétszórunk fél marék szeplőt, kiütjük a felső tejfogakat (hatévesen muszáj volt trambulínugrást bemutatni biciklivel), majd húzunk az amúgy ideális állra egy kis sebhelyet (négyévesen föl kellett mászni a szekrény tetejére a földgömbért), akkor kész is a valódi Julia. Mi is van még? Gomb szem, vörösseszőke haj, erős szemöldök. Hétköznapi ruhája kitérdelt mackónadrág, kínai tornacipő, amit még télen is hordani akart, úgyhogy az anyukája kénytelen volt eldugni a pincében. Tudni akarják, hogy fölsejlett-e már testalkatából és arcvonásaiból a jövő orosz szépsége? Erre a kérdésre nem válaszolok. Julia épp csak, hogy hétéves elmúlt, ennyi idős korokban pedig még tilos ilyen szemmel nézegetni a lányokat.

A nap, amelyen hősnőnk az élet sokszínűségével közelebről megismerkedett, véletlenül 1969. május 9. volt.

Julia napja reggel fél hétkor kezdődött. Ő is koránkelő volt, mint minden ennyi idős gyerek, de ezen a napon reggeli élénkségének különleges oka is volt. Sillamäe városában az volt a szokás ebben a távoli múltba vesző időben, hogy a győzelem napjának reggelén zenekar ébresztette a lakosságot. Csajkovszkij valamelyik hazafias darabját játszották. Természetesen a Szovjetunió népében ez a dallam nem a Napóleon elleni háborúhoz vagy Ivan Szuszanyinhoz kapcsolódott. Nem, az ő szemük előtt a Vörös téren fehér lovon léptető Zsukov marsall jelent meg, a győzedelmes Vörös Hadsereg nyíl-egyenes menetoszlopai, valamint a mindezt jóindulatú mosollyal figyelő Sztálin – mindez egyszerű, ismerős és jó.

Juliának utcájába a zene egy közönséges teherautó platóján jutott el. Az autó ment a városban a kijelölt útvonalon, bizonyos helyeken megállt, hogy eljátszhassa ugyanazt a kis részt a győzelem-napi indulóból: paa-pa-pa-paa-pa-pa-paa-pa-pa-paa – úgy háromszor egymás után, aztán a téma rövid kibontása következett, és rögtön pontot is tettek az előadás végére egy nagy dobzuhogással. Legvégül belekiabálták a recsegő megafonba, hogy „Eltársak! Sz dnyom pobedi! Éljen a győzelem napja!” A sofőr nyikorgva sebességbe tette az autót, majd elrobogtak a következő utcába, ahol minden pontosan ugyanígy megismétlődött.

A zenekari autó valahonnan a belváros felől jött Juliának utcájába, már az érkezése előtt két megállóval korábbról is odahallatszott. Ezt a zenét várta olyan izgatottan Julia kora reggel az ablakban. A szülei nem engedték, hogy a második emeleti nyitott ablakból kihajoljon, de szerencsére a csukott ablakon is nagyon jól behallatszott a zene.

A zenészek a teherautó platójáról hirdették a népnek minden tavasszal az örömhírt, a plató oldalát élénkvrös drapéria díszítette. Amikor Julia először látta az autót – lehetett úgy négyéves –, a nagy ijedtségtől majdnem kipottyant az ablakon: a győzelem napját hirdető zenekar a halottaskocsin ült, ehhez a legkisebb kétség sem fért. Teljes bizottsággal felismerhető volt a halottaskocsi, csak az volt a különbség, hogy amikor a GAZ teherautó halottaskocsiként szolgált, akkor lehajtották az összes oldalát, hogy a város szabadon megtekinthesse a plató közepén ékeskedő koporsót; zenekari autó funkciójában pedig minden oldalát fölhajtották, mint mindig, amikor élő embert szállított. Viszont az oldalát díszítő vrös drapéria mindkét esetben pontosan ugyanaz volt. Amikor Julia először látta a győzelem napi zenekart, rögtön tudta, hogy nemcsak az autó, hanem a zenekar is ugyanaz.

Zsenge kora ellenére Julia már több tucat temetést látott.

A város nagy kockaházakból áll, sűrűn egymás mellett, alatt, fölött élnek az emberek; statisztikai valószínűség alapján minden utcában minden héten meghal valaki. Sűrűbb volt a halálozás a városban még a hatvanas években, a demográfiai aranykorban is. Akkoriban a temetések nyilvános események voltak, nem úgy, mint manapság, a hanyatlás korában, amikor már sem élni, sem halni nem tudunk méltósággal; akkoriban még kötelező volt a zenekar és a gyászmenet, és kötelezően ott voltak a nézők is, akik értékelték az utcára vitt gyászt és fájdalmat.

A lakodalmakról nem tudott sok mindent a kis Julia, azok nem voltak láthatóak szülővárosában. Nem vonultak esküvői menetek autódudák vonyító hangjával, senki nem feszített ki kötelet keresztben az utcán, hogy megvámolja az ifjú párt a kötelező pohár potya vodka reményében. Az össznépi multság ebben a városban a lakodalom helyett a temetés volt.

A kíváncsiskodókat inkább a tragikus halálesetek utáni búcsúztatások érdekelték, és tragikus halálesetekben nem volt hiány. A várostól délre és keletre húzódó erdőben-mocsarakban a háború örökségeként rengeteg robbanószerkezetet és löszert lehetett találni, és a városbéli fiúk az aranyásók szenvedélyével keresték ezeket. A talált

aknákat szétszerelték, hogy a puska-port és a trotilt – vagy „tuól”-t, ahogy ők nevezték – megkaparintsák belőlük; de tűzbe is lehetett dobni a cuccot, vagy messziről dobálni kővel, és minden más olyasmit lehetett csinálni velük, aminek már csak a látványától is égnek állt volna a felnőttek haja. (Az egyik ismerős mozonyvezető mesélte, hogy egy gyerekbanda valahol Vaivara környékén az ő vonata elé tett a sínekre egy föl nem robbant tűzérési lövedéket, mégpedig olyan mozdulatokkal – és ezt nagyon fontos volt hozzátenni –, amelyek a szovjet háborús filmekben a németek vonatait fölrobbantó partizánok tevékenységére emlékeztettek. Ebből következik, hogy a fiúkat nem a garázdaság vezette, inkább csak a hazafias nevelés gyümölcse érett be.)

A szerencsétlenségek sora minden évben a tavaszi szünetben kezdődött, amikor a fiúknak nem volt értelmesebb dolguk, mint hogy az erdőben csatangoljanak. Az erdőbe eredetileg azért mehettek, hogy nyírfalevet gyűjtsenek és táborüzet gyűjtsanak, nem feltétlenül kellett bárkit vagy bármit fölrobbantani.

Egyszerűen csak mentek a dolgok a maguk útján.

A hétéves Julia által látott eddigi legpompásabb temetésen négy fiút búcsúztattak, akik egy akna, vagyis, mint a szakértők pontosították, tankelhárító akna áldozatai lettek. A fél várostól összeszaladtak a gyerekek, és távolabbról figyelték a sok felnőttet, nem mertek köztük előrefurakodni, hogy egy pillantást vessenek a nyitott – legalábbis így mondogatták az izgatott gyerekcsapatban – koporsókra. Ennek ellenére hátborzongató részletekről tudtak beszámolni: az egyik gyereknek állítólag letépte a száját a robbanás, a másoknak hiányzott az alteste, és mindegyiknek teljesen kék volt az arca.

A színek fontosak voltak a halottkultuszban. A halottaskocsinak ugyan vrös volt az oldala, de a halottak színének azért a kéket tartották. Néha a gyerekek az izgalomtól és az iszonyattól reszkerve összeszedték a halott utolsó útjára szórt fenyőágakról lepotyogott tobozokat (de Isten őrizz, hogy egy ilyen tobozt valaki zsebre tegyen, különben éjjel álmában eljön hozzá látogatóba a toboz tulajdonosa!), hogy széthúzgálják a pikkelyeit, és mutogassák egymásnak a lédús, színjátszó kékséget a pikkelyek tövébenél.

– Látod, ott a halott húsa! Dugd oda az orrod, szagold csak meg! Érzed a sír szagát? – ijesztgették egymást. Hogy a halottakat a Sinimäed, azaz a Kékhegyek nevű helyre hordták, nem lehetett véletlen. Ennek a városnak a gyerekei nem hittek a véletlenekben. Szilárd meggyőződésük szerint itt a világban minden mindennel összefügg.

Egyszer egy évben – május 9-én – a Sinimäed a városka lakói számára búcsújáróhellyé változott. A győzelem napján fölverték az ünneplőruhát, telepakolták a szatyrot

szendvicssel, főtt tojással, kézen fogták a gyerekeket, és hosszú sorokban elindultak a Sinimäedre.

A héteves Julia már háromszor volt ott. Először az apja nyakában ülve, másodszor már a táv egyharmadát saját lábán tette meg, harmadszor pedig mint a nagyok, az elejétől a végéig legyalogolta. Így nézett ki az útvonal: először az első mogyoróbokrosig, amit Julia ismert, mint a tenyerét, mivel ez volt az egyik fő játszótér; onnan tovább a második mogyoróbokrosig, ami szintén elég ismerős volt, bár kicsit veszélyes, mert ott mindenféle furcsa népség bóklászott – például volt egy ember, aki a nyári napsütésben mindig anyaszült meztelenül járkált a bokrok közt (a harmadik emeleti Nataska szerint ez a furcsa figura állítólag egy észtr volt); aztán kellett kicsit menni az aszfalton Perjatsig, ahol ráfordultak a Narvába menő régi országútra; ez az út már kívül esett Julia hétköznapi világának határain, idáig nem jutott még el játék közben; és innen még mindig tovább kellett menni néhány kilométert a végcélig, most már összehozott fogakkal.

A buszközlekedésre nem lehetett számítani, hiszen a Sinimäedre özönlő várost úgysem tudta volna elszállítani a teljes buszgarázs sem. Busszal a fontos embereket hozták a városi tanácsból, a pártbizottságból, a veteránegyesületből. Az egyszerű emberek több kilométer hosszú emberfolyamként gyalogoltak, mint a mekkai zarándokok a Kába kő felé.

A Kába itt a Sinimäed temetőben lévő szovjet katonai emlékmű volt – vörös gránittömb, nem túl nagy, úgy négy méter széles és két méter magas, vörös csillaggal és aranybetűkkel díszítve, a szöveg: „Örök dicsőség az elesett hősöknek!” De halványodik az emlékezetem, lehet, hogy ez is: „Senkit nem felejtünk, semmit nem felejtünk!”

A kőtömb köré gyűlt embereknek (több ezren voltak, gyakorlatilag az egész város) nem tartottak beszédeket. A szertartás csak a gyászindulóból és a díszlövészekből állt, ez utóbbiakról a közelben állomásozó katonai alakulat gondoskodott.

A gyászszerartás végével hatalmas piknik kezdődött: néhány társaság a bokrok közé teregette ki az abroszt az ételeknek-italoknak, mások egyenesen az elhunyt családtag sírjára, hogy orosz módra emlékezzenek meg róla. Így aztán Sillamäe lakói számára május kilencedikének olyan jelentése is volt, mint a halottak napjának más népek szokásaiban. De erre sem Julia, sem a szülei, sem a barátainak a szülei, sőt egyáltalán senki nem gondolt a városban. Fasiszta szokásokról ebben a városban nem tudtak, és nem is akartak róluk tudni.

A győzelem napjának reggelén körbejáró halottas-győzelempnapi teherautó, amelynek a platóján a halottas-győzelempnapi zenekar tagjai ültek, nem keltett Juliában rémületet. Épp ellenkezőleg, szerinte nem volt május kilencedikénél pompásabb ünnep – talán csak az újév napját és a születésnapot leszámítva –, az összes többi ünnepet magasan verte a győzelem napja, a nőnapot, a május elsejét, de még a november hetedikét is.

Miután a zenekar azon az 1969-es tavaszi reggelen távozott az utcájukból, Juliáéknál vidám sürgés-forgás kezdődött: anya szendvicseket csinált, tojást főzött, gyümölcslejt töltött üvegekbe; az ő tervei aznapra – apával ellentétben – egyszerűek és világosak voltak. Apa aludt, mint a bunda, próbálta kialudni a tegnapi esti ivászatot. És ezt olyan horkolással tette, ami mély kétségeket ébresztett, hogy képes lesz-e ma egyáltalán az asszonnyal és a gyerekkel nagyobb távolságot megtenni. Julia főként azzal segítette az előkészületeket, hogy időnként a kassza ajtajához osont megnézni, mi a helyzet az apjával. Az ott húzta a lóbórt a szétnyitható kanapén lábba az ajtó felé, lerúgta magáról a takarót, kékes heréi és puffadt hímveszője kilógott a fekete alsógatyából. Julia

a kíváncsiság és az undor keverékével nézte ezeket a számára érthetetlen rendeltetésű szerveket – anyján ilyesmi nem fityegett, és a fiúknak sem volt az óvodában ilyen.

Apa hortyogása időnként egyenesen kétségbeesett árnyalatot vett fel. Julia oda-szaladt a konyhaszekrényhez, hogy ellenőrizze, helyes volt-e a feltevése. Úgy is volt: egyik vodkásüveg sem volt már a szekrényben, ami tegnap dél körül még igen. Az eltűnt vodkáról a következőket tudta Julia: két és fél rubel egy üveggel, lengyel gyártmány, csavaros tetejű, ami hihetetlenül előkelő módja volt az üveg lezárásának – a szovjet üvegeket dugó helyett rájuk préselt kupakkal zárták, amit sehogyan sem lehetett visszatenni, ha egyszer már fölnyitották, úgyhogy végszükség esetén újságpapírból tekert dugót tettek az üvegbe, de az faszág volt (Julia pontosan tudta a szó jelentését), úgyhogy érdemesebb volt inkább néhány emberes korttyal kiüríteni a flaskát.

Julia apja a győzelem napjának ünneplését már tegnap, a munkaidő végeztével megkezdte. Mint a legtöbb férfi a városban.

Anyja is megfordult néhányszor a kassza ajtajában, hogy apa józanodásának menetét kövesse. Rádobta a takarót a férjére, hogy elrejtse annak férfiúi bájait, bár valahogy arra egyáltalán nem gondolt, hogy ez az illetlen látvány esetleg kárt okozhat a zenge korú Juliában. Ja, mindenesetre tegyük hozzá, hogy Julia családjának nem volt lelki-rokoni kapcsolata az ótestamentumi kiválasztott néppel, így nem tudtak arról sem, milyen szerencsétlenség éri a beivott atyák meztelenségét titokban megleső gyermekeket. Ugyanígy nem ismerték Lót lányainak történetét sem. Julia apjának heréi semmiféle szimbolikus jelentést nem hordoztak. Egyszerűen csak voltak neki, a kinyúlt alsógatya pedig nemhogy elrejtette volna ezt az anatómiai tény, inkább hangsúlyozta – és a mi Juliánk belebotlott ebbe a látképbe.

Julia úgy döntött, magára hagyja a felnőtteket a gondjaikkal; gyorsan belapátolta a tejbegrízt a tányérból, belebújt az ünneplőruhájába, fölrángatta a fehér térdzoknit, és iparkodott kifelé. Amíg a felnőttek bent pizmognak meg horkolnak, addig ezt-azt

lehet csinálni az udvaron. Bár az ünneplőruha leszűkíti a lehetőségeket, azért legalább ugróiskolázni lehet.

Látta Julia az udvarra lépve, hogy ő ért ki elsőnek a házbéli gyerekek közül. A felnőttek közül is csak a mogorva Szan Szanics (sötét micisapkában) és Pal Palics (világos, lyukacsos nyári kalapban) mutatkozott. Ültek a szomszéd lépcsőház előtti padon és bagóztak, kartonszipkás Belomorkanalt szívtak, néha a kitüntetések csöndes csörömpölése mellett váltottak néhány szót.

Julia nézegette a kitüntetések a mellükön. Tavaly a győzelem napján igazi meglepetés volt számára, hogy Szan Szanics és Pal Palics mellén kitüntetések és rendjeleket látott, és ez, bár nem annyira, mint tavaly, most is meglepte. Háborús veterán, ez nagyon jól hangzott. Ugyanolyan jól, mint az, hogy „bolsevik” vagy „csekista”. Jól kellett hangoznia, az biztos, csak hogy itt Sillamäeben minden valahogy máshogy volt, valahogy rosszul – Julia megfigyelése szerint a háborús veteránok voltak a város legnagyobb piásai. Vagy inkább így: a legnagyobb piások közt sok háborús veterán volt.

Szan Szanics késő este szokott hazajárni, ökölrel ütötte, rugdosta a saját ajtaját, és közben állatmód üvöltött valami érthetlent az ajtó túoldalán zokogó Klava néninek, törvényes feleségének, a bányában végzett nehéz munkától és a férje ivászataitól elherdadt, sovány asszonynak. Pal Palics éjszakai randalírozással nem hívta föl magára a figyelmet; időben ért haza, azaz pár órával a munkaidő vége után, de mégiscsak eléggé nehézkes és imbolygó léptekkel, amit a harmadik lépcsőházbéli Paska és Gyimka néha utánzott is, a többi gyerek nagy örömeire Pal Palics nyomában támolyogtak a járda egyik szélétől a másikig, amíg Paska le nem bukott az anyukája előtt a mutatvánnyal, és olyan verést kapott, hogy a bömbölése még a mászókás játszótérig is elhallatszott.

Julia a szomszéd lépcsőház előtt ugrált, és figyelte az események alakulását. Az első lépcsőházból kijött a nyolcas lakásban lakó Ljuba. Már rég eladósorban lévő, de még mindig egyedülálló lány, akinek számos románcát az egész ház követte. Divatmajom volt, hosszú, hegyesre reszelt körmeit pirosra lakkozta, és emiatt a Gagarin utca lányait ette a penész. Ljuba nem a bányában és nem a gyárban dolgozott, hanem valami

boltban, megengedhette magának, hogy ilyen körmei legyenek, ahogy a ház többi nőnemű lakója rosszállón összeszorított szájjal megjegyezte.

Ljuba kellemes ünnepet kívánt Szan Szanicsnak és Pal Palicsnak, s közben megcsillogtatta metszőfogain az aranykoronákat.

– Neked is, Ljubocska, neked is! – üdvözölték a férfiak, s közben megcsillogtatták acélkoronáikat.

– Nézd már, hogy kiöltözött! Csak nem hagyja ma megdöngetni magát? – dörmögte Szan Szanics, és megvetően szemlélte Ljuba riszáló fenekét.

– Figyelj már, Palics – fordult oda a haverjához. – Hogy törli ki ilyen körmökkel szarás után?

– Á, lehet, hogy ki se törli. Az alvázat mindenesetre nem mossa. Ha bejön a házba, a negyedikig tele lesz a lépcsőház picsaszaggal – morogta Pal Palics orrán-száján füstöt eregetve.

Az ott szökdécselő Juliával egyáltalán nem foglalkoztak. A kislány az első mezőre dobtá a kavicsot, és elkezdte az ugrálást háttal az ugróiskola végét jelző „nap” felé – az ugróiskola-bajnoki cím kötelezte rá, hogy ne a könnyebb utat válassza –, de közben arra gondolt, hogy a filmek háborús veteránjai ilyenkor az ölükbe ültetnék az ilyen Julia-féle derék kislányt, megsimogatnák a fejét, és valami nagyon érdekeset mesélnének a háborúról.

– Na, baszd meg, az ezredünkben volt egy olyan bige... még a félholtaknak is fölállt, ha ez megriszálta a seggét, ahogy elment mellettük... Figyelj már, te lány! – vette észre végül Juliát Szan Szanics. – Mit hallgatózol itt a felnőttek dolgába, mi? Húzzál a homokozóba, azért építették ide, nem?!

Julia nem ment a homokozóba, csak távolabb húzódott. Szerencsére éppen kijött az első lépcsőházban lakó Gyimka. Büszkén lépdelt Julia felé, mint egy kis kakas, úgy emelte a lábát – a kabátja vállára igazi katonai váll-lapokat varrtak, pirosakat, mindegyiken három vékony, sárga csík. – Hadnagyi! – szuszogta boldogan. A válláról hosszasan lelógó váll-lapok valahogy kicsit sem tették Gyimkát férfiasabbá vagy katonásabbá, de Julia mégis elismerő arcot vágott, és megkérdezte, honnan szerezte Gyimka ezt a menő cuccot. A fiú lelkesen hadarva magyarázni kezdett a magas rangú leningrádi rokonról, aki a kínai határnál szolgált a hadseregben, és a váll-lapokon kívül még egy igazi szuronyt is ígért neki. És géppisztolyt, és még gránátot is – kezdett gyorsan újabb rétegeket növeszteni Gyimka a hazugságára.

Különben nem volt Gyimkával semmi baj, vele még jégkrémet is lehetett venni közösen, mert a többi fiútól eltérően ő nem próbált csalni az osztzkodásnál. És néhányszor megmutatta Juliának, hogyan kell a hosszú, makaróni alakú puskapordarabokat ezüstpapírba csomagolni, hogy az egyik végük szabadon legyen, aztán ott gyufával meg kell gyújtani. Olyan volt, mint egy kis rakéta, surrogott és pörgött a levegőben kesernyés, mégis jó szagú füstcsíkot húzva maga után. A puskaporgilisztákat a bátyjától, Vityektől emelte el Gyimka. Vityek ötödikes volt, már tudta, hol lehet ilyen gilisztákat találni.

Aztán kijöttek az anyukáik, és úgy döntöttek, mind együtt mennek a Sinimäedre. Ebbe a „mind”-be nem tartozott bele Vityek, ő már eltűnt valahova a haverjaival; és persze az apukák sem tartoztak bele – Gyimka apja ugyanazt a másnaposságot próbálta kialudni, mint Juliáé. Minden úgy volt, ahogyan lennie kellett.

A zárandoklat a Sinimäedre egy hétéves gyereknek se túl könnyű, se túl megerőltető nem volt; a több ezer hozzá hasonló emberrel együtt a zöld rétek és illatozó dombok felé igyekezve a hatalmas emberfolyam minden egyes tagja úgy sodródhatott

a kollektívizmus hullámain, mint a folyóba dobott forgács. Egyszerűbb kifejezéssel élve: könnyed, vidám dolog volt együtt menni. A temető felé vezető úton Julia már ki tudja, hányadszor azon tűnődött, hogy miért is hívják ezt a helyet „hegyek”-nek.

Távolról sem volt ott hegy, csak egy kis kiemelkedés. És miért voltak ezek a dombskák „kékek”? Anya egyszer azt mesélte Juliának, hogy a háború előtt orgonabokrok voltak ott, melyek tavasszal, ha kivirágoztak, az egész helyet messziről nézve kékké változtatták. Most a hegyeket, vagyis az úgynevezett hegyeket nagyrészt fenyőfélék és bozót borította; az orgonákat állítólag a háborús bombázások és lövöldözések letarolták. Julia egy kicsit hitetlenkedve hallgatta a dolgot. Anya Brjanszkból jött, apa valahonnan a Volga környékéről, honnan is tudhatnák, hogy nézett ki a Sinimäed a háború előtt? És egyáltalán: Julia egyetlen gyereket sem ismert, sem az utcájukban, sem az óvodában, akinek a szülei a saját szemükkal látták volna azokat az orgonákat.

Az egész orgonás történet Julia anyjának egyik munkatársától, a bánya földmérési részlegén dolgozó Ajme Avgusztovnától származik, akinek eredetileg Aime volt a neve. Ő arra is emlékezett, hogyan gyűjtötték össze az erdőből és a mocsárból a közös sírba a csontokat, valami felvásárlásféle is volt – szóval éppen úgy, mint az áfonyára, aminek literjéért húsz kopejkát fizettek. Julia pontosan tudta, hogy is megy ez az áfonyadolog, mert a harmadik lépcsőházban lakott egy család, ahonnan a nagymama áfonyaszobában szinte kiköltözött a sírgalai mocsarakba, hogy ott napokig szedje az áfonyát, és hűtőszekrényre gyűjtsön. Állítólag ugyanígy vásárolták fel az elesett hősök csontjait is. Csak ezek drágábbak voltak, mint az áfonya, egy rubelt adtak egy koponyáért. A ravaszabbak állítólag kettétörték a koponyákat, hogy egy halottért két fejpénzt is begyűjtsenek. Így mesélték.

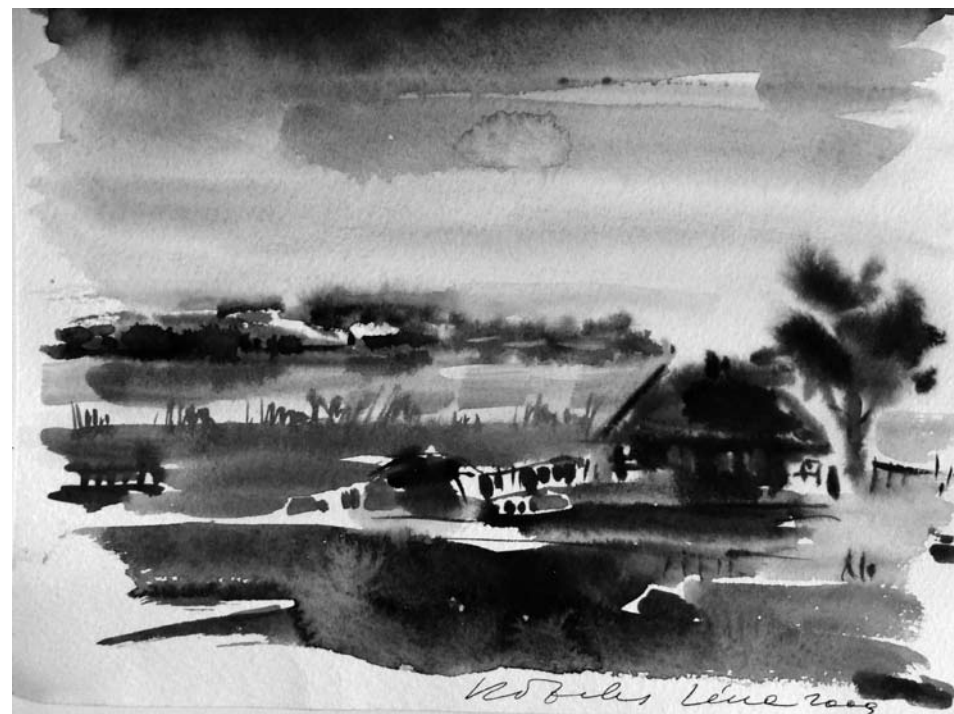
Amikor anyja és a szomszédasszony beszélgetését titokban kihallgatta, Julia hosszasan elgondolkozott a dolgon, és a megdöbbenéstől elállt a szava. Honnan tudták a közös sírba temetés szervezői, hogy kiknek a csontjait hozták be nekik? És ha volt köztük fasisztáké is? Biztos azoknak is ott hányódtak a maradványai valahol az erdőben. Belegondolni is szörnyű... Mert aztán mi lesz belőle? Hát az, hogy a győzelem napján viszik a virágot, meg szól a díszlövés azoknak a fasisztáknak is, akik tévedésből a Sinimäed közös sírjába kerültek. Ennél iszonyúbbat, az ünnep gyalázatosabb lábbal tiprását nehezen lehetett volna elképzelni.

A gondterhelt Julia anyja ölében ülve egy szuszra hadarta el neki ezt a sok kérdést és gyanút.

– Nem tudom, kislányom, nem tudom... – motyogta anya. – Hát, biztos ellenőrizték valahogyan – csattant föl végül mérgesen. Aztán lerángatta Julia térdzokniját, fölfedezte, hogy az a láb bizony nagyon mocskos, és kemény szavak kíséretében a fürdőszobába küldte leányát.

A gyerek fölfogta, hogy a közös sírba belopózó fasiszta csontokról szóló kérdéseit a továbbiakban jobb, ha megtartja magának. Ez után a beszélgetés után még jó ideig küszködött esténként, elalvás előtt a szovjet katonák mellett állkapcsukat kárörvendőn csattogtató fasiszták fölremlő képeivel, akik hallgatták a győzelem napi díszlövéseket és a zenekart, de éjjelente előmászta a föld alól, hogy szörnyű csörömpöléssel masszírozzanak végig a Sinimäeden, előrelökjék kinyújtott kezüket, és kék habot hányva üvöltözzék, hogy „Heil Hitler!”

Ezen a mai győzelem napján azonban Juliának eszébe sem jutottak ezek a nyomasztó látomások. Ezek, ugye, inkább ilyen éjszakai gondolatok voltak. Most viszont egészen csodálatos későtavaszi délelőtt volt. A zárandokok Sinimäedre érkező menetoszlopa ezt nagyon tudta értékelni. Az asszonyok a nap felé fordították arcukat, a férfiak a mozgóboltnál idejében beálltak a sörsorba. A piknikszatyrokat egyelőre még nem pakolták

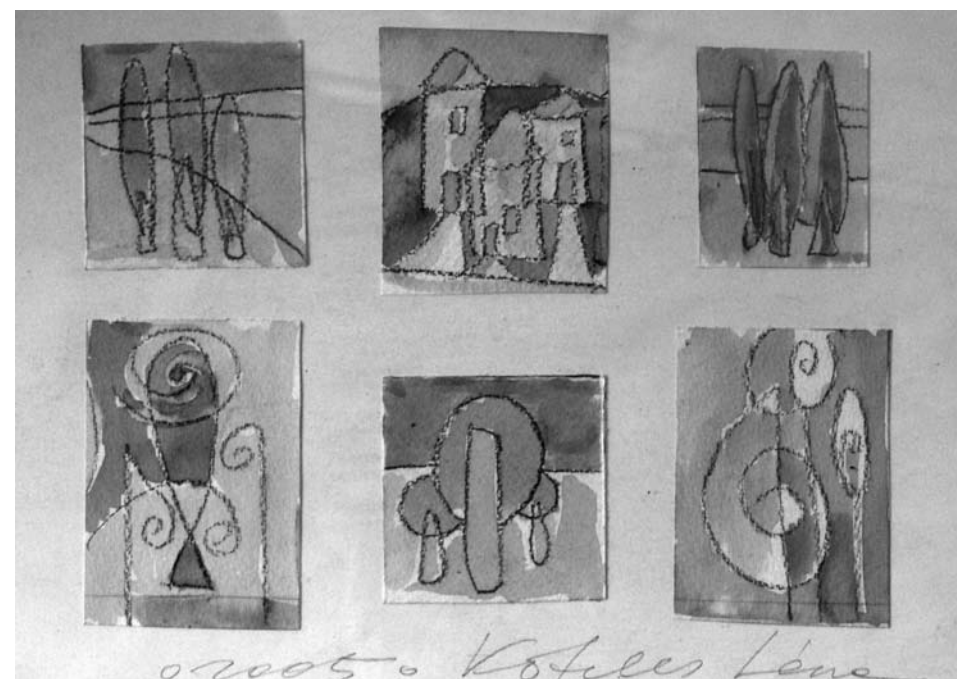
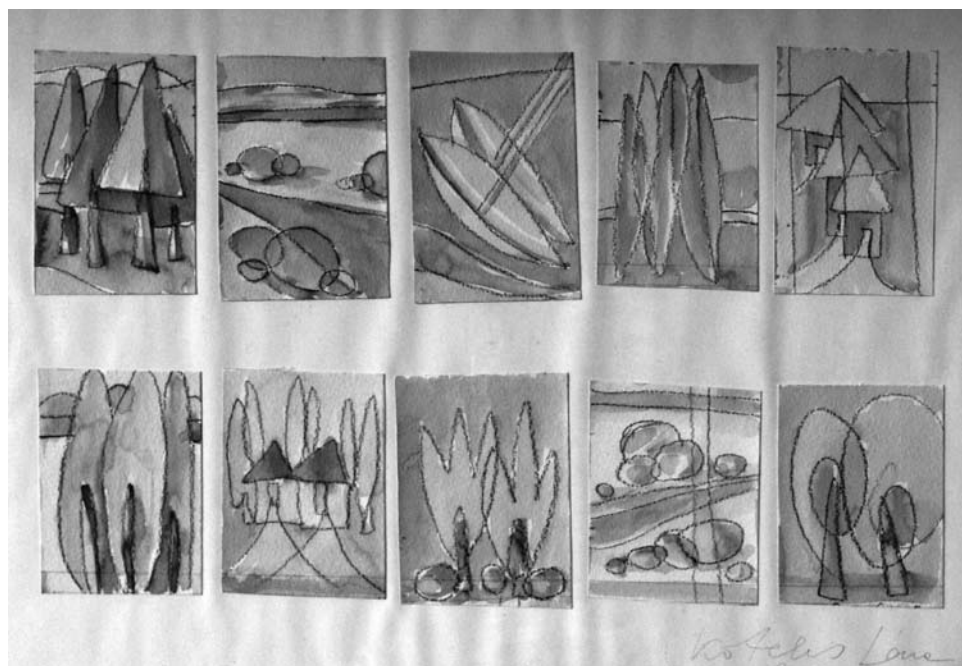

ki, türelmesen várták, hogy elkezdődjön a megemlékezés. Ez pontosan délben volt. A gyerekek izgatottsága már a tetőfokára hágott, nem bírtak csendben várakozni, szökdecseltek ide-oda, mint egy csapat veréb, nehogy lemaradjanak a rövidesen kezdődő ceremónia előkészületei közül akár csak egyről is: ahogy vörös szalagot húznak az emlékmű köré, ahogy megérkezik a katonákkal megrakott teherautó, ahogy hangolnak a zenészek. Aztán már ott is volt, elkezdődött: négy katona odamasírozott az emlékműhöz, megálltak az ezt körülvevő betonsávon, minden sarokban egy, rácsattintották a szuronyt a puskájukra, és a fegyvert maguk előtt tartva vigyázállásba dermedtek. Igaz, nem sikerült nekik olyan lenyűgözően, mint a moszkvai Vörös téren menetelő katonáknak, de végül is ez megbocsátható – Moszkva az Moszkva, hol vagyunk mi ahhoz képest... Egyetlen dologban azért felülmúlta a valóság a tévében látottakat: amikor a gyászinduló alatt díszlövést adtak le a katonák, az minden alkalommal egyenesen letaglózta a gyerekeket. A húsz-harminc méterről hallott igazi puskalövések a gyerekek testében komoly fizikai hatást keltettek, mint az agyrázkódás, a fülük csengett, zúgott, és ez így maradt egy ideig még a sortűz vége után is; és ami még fájdalmasabb-édesebb volt: a has és a mellkas között lévő helyen, ugyanott, ahová ha az ember az óvodában valami ordítózás közben kapott egyet, hát egy ideig csak fetrengeni tudott lélegzetviszsafojtva a földön, szóval ezen a helyen a lövések visszhangjától olyan érzés támadt, mintha egy nagyon erős kéz megragadná és megpróbálná az embert, mint egy kesztyűt, kifordítani. A puszkapor szaga és a csillogva repkedő töltényhüvelyek már csak hab voltak Legalábbis Juliának. Anyja toalettszalkáján a díszhelyen lévő Krasznij mak kölni hidegen hagyta a kislányt – őt a kazánház mögötti kátrányoshordó vonzotta, a pocsolyába dobott pezsgő a tortán, a piros szalaghoz préselődve bámuló fiúk mohó szeme megjegyezte minden egyes kapszli földet érésének helyét, hogy az ünnepség után, amikor az emlékmű körüli kordont megnyitották, odarohanhassanak és megkaparintsák őket. Julia is részt vett a versenyfutásban, főként az illat miatt, amit csak a még forró kapszlikon lehetett érezni. Ez az illat szinte függőséget okozott.

karbiddarabkák szúrós szaga, a benzin aromái, a gépszír nehéz illata, a tűzben pörkölődő autógumié.

A hivatalos rész sosem volt túl hosszú a Sinimäeden. Utána azonnal az evés-ivás következett, és ez megint új szórakozást kínált a gyerekeknek. Érdekes volt a pálinkázó férfiak körül lézengeni, és amint egy társaság távozott, azonnal átfésülni a füvet ott, ahol ültek vagy heverésztek. Gyimka úttörő becsületszóra állította – bár, ha úgy vesszük, nem is volt még joga ilyen becsületszót adni –, hogy ő egyszer egy valódi fémrubelest talált. Egy rubelből egy hétig minden álló nap lehetne jégkrém enni. Egy talált pénztárcáról is terjedt a legenda, amelyben állítólag egy háromrubeles papírpénz volt. A Gagarin utcai gyerekek vadászterülete a bolt és a buszmegálló közti nagy, nyitott rét volt, ahol a munkából hazafelé tartó férfiak szokták a hármásban vásárolt üvegeket kiüríteni. A gyorsan ivók zsebéből általában semmi nem potyogott ki, reménykeltőbbek voltak azok, akik sokáig elpücskörészttek, és ideális esetben úgy leitták magukat, hogy szunyókáltak is pár órát elfészkelődve a piálásra kiszemelt gödörben a földön, mint csecsemő a kiságyban. A fémrubelek-ről, pláne háromrubeleseket rejtő pénztárcákról szóló lelkesítő történeteket persze nem lehetett komolyan venni; már egy ezüstsínű tízkopekás is nagy sikernek számított. A gyerekek zsákmánya többnyire rézpénz volt, de hát ez is értékes lelet – a legolcsóbb jégkrém nyolc kopejkába került: a piások után találni egy ötkopejkást, körülnézni egy kicsit a boltajtónál a lábtörlőrác alatt, és már együtt is volt rá a pénz.

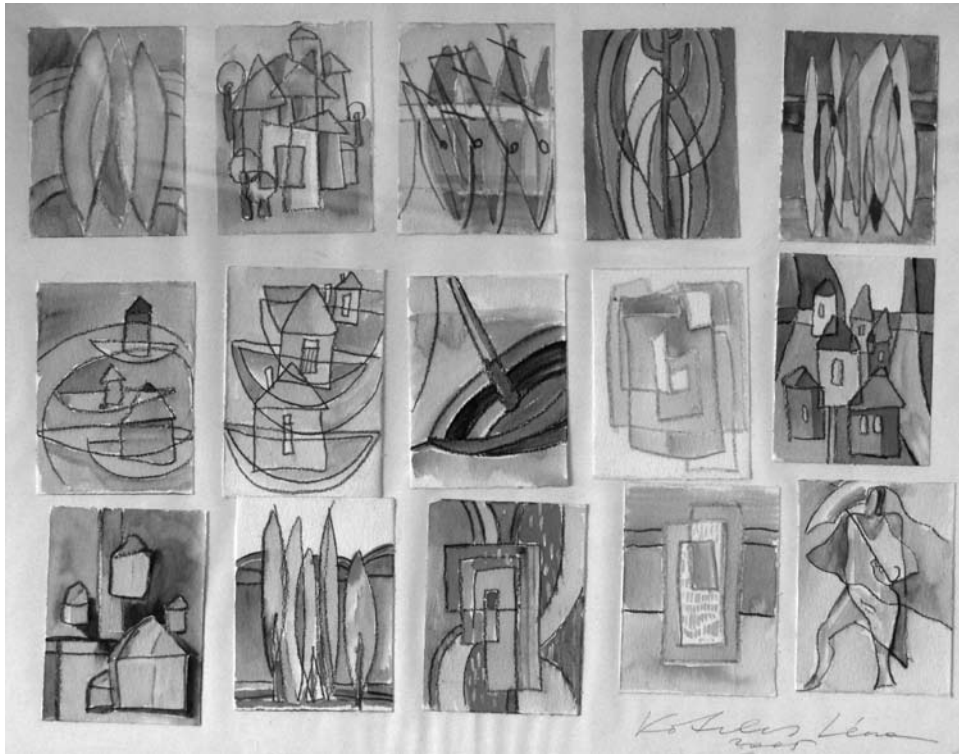
De a győzelem napján még a fémrubel csodája is megeshetett: a Sinimäed zsúfolásig megtelt néppel, minden bokor mögött ült egy harmonikázó, vodkázgató társaság, és néhány órával a megemlékezés kezdete után itt-ott már lehetett látni nehéz álomba merült, szittyós férfiakat. Némelyikén kitüntetések, némelyikén csak jelvények szputnyikkal, a Kreml tornyaival és más hazafias motívumokkal.

Julia és Gyimka ment, hogy szemügyre vegye a fűvön heverésző ünneplőket. Csatlakozott hozzájuk a szomszéd házból Pavlik. Ő volt az, aki tudott agyagból játéktankot formázni, ráadásul olyat, amelyiknek körbefordul a tornya, külön agyagdarabból kellett megcsinálni, és egy gyufával az aljához rögzíteni. Pavlik nagy álma volt, hogy egyszer találjon a mocsárban egy igazi tankot, és olyan elszántan hordott össze róla hetet-havat, hogy néha már megtörtént esetnek tűntek a meséi. De hát éppen összeillettek Gyimkával.

Am a gyerekek nem azért voltak itt, hogy páncélost csináljanak, a legfontosabb mégiscsak az ünnep öröme volt. Nem ők voltak az egyetlenek, akik körbejártak, erős konkurenciaként ott voltak a nagyobb gyerekek, hosszabb lábuk volt, kitartóbbak voltak, nagyobb területet tudtak átfésülni. Az érdekesebb helyekről a kisebbeket és gyengébbeket akár nyers erővel is elkergették. A nagyobbakat Julia, Gyimka és Pavlik nagy ívben elkerülte – be lehetett gyűjteni tőlük egy-egy fájdalmas csúzli- vagy bodzapuska-lövést a lábukra.

Az ünneplés helyszínén és környékén sok ismerős arcot lehetett látni: Ljuba a házukból és néhány bilikékre festett szemhéjú csaj ott kacarászott a díszőrség katonái között; néhányszor a gyerekek kis híján beleszaladtak az óvónénikbe, köztük Galina Ivanovnába (Lenin dagadt menyasszonya, broááá – küldte neki Julia üdvözetét gondolatban); és végül Juliáék fölfedezték – kellemetlen meglepetés! – saját apáikat egy nagy fenyőfa alatt. Ezek szerencsére nem vették észre őket, szemlátomást nagyon jó kedvük volt, három harckocsizóról énekeltek, három vidám cimboráról, valami szamurájokat vagy miket hősieesen megverő csatamasina legénységéről. Ezt a helyet is nagy ívben elkerülték a gyerekek, nem is annyira azért, mert a fenyőtől néhány méterre nagyfiúk fociztak egy üres konzervdobozzal, hanem... no, hát ezek ott mégis a saját apáik voltak, csak nem kémkedhetnek utánuk... Meg aztán ezért kaptak is volna: nemcsak a vodkázó férfiak szókincsének ismételtetéséért verték hurkásra a gyerekek fenekét, már maga az, hogy hallgatják ezeket a szavakat, az is rossz volt. Jobb volt, ha nem bukna le ezzel. És talán nem is a büntetéstől való félelem volt a fő dolog... Egyszer

Julia néhány játszótársával csöndesen odalopózott, ahol többek közt az apja is borozgatott. Julia kis idő után eljött onnan, valahogy rossz volt, és szégyellni kezdte magát, bár nehéz megmondani, miért is... Apa pontosan ugyanolyan volt, mint a többi piás – valahogy idegen, bárgyú és hülye. Az ilyen felfedezésektől pedig megkeseredik a gyerekkor.

A piknikezők közt bóklászó gyerekek eljutottak az új temető mellett lévő régi temetőig. Elvadult, elhagyatott földdarab volt néhány megsüllyedt, ferde keresztel, és az egész alacsony kőfallal volt körülvéve. A keresztelen lévő német betűkből világos volt, hogy ide nem a mieinket temették. Gyimka és Pavlik kihasználta a lehetőséget, hogy pisiljen, és Julia is gyorsan lekuporodott egy nagy páfránybokor mögé, elhessegetve a gondolatot, hogy hirtelen kinyúl egy csontos kéz a föld alól, és elkapja a fenekét.

A régi temető hátsó falánál fölfedezték Szan Szanicsot és Pal Palicsot, rejtekhelyüket elárulta a fal fölött a fehér nyári kalap (Palics) és a sötét micisapka (Szanic); a hátukat a fal külső oldalának támasztották, a naptól átmelegedett szürke köveknek, és vodkáztak.

A kitörni készülő nevetéssel küszködve Gyimka, Pavlik és Julia odaosont hozzájuk, hozzásimultak ugyanahhoz a falhoz, amihez ők is, csak a másik oldalról. A férfiak beszélgetése tisztán áthallatszott hozzájuk.

– Tudod, történt egyszer, már Sztálin halála után, ötvennégyben, térképészeti expedíción voltunk, katonain, az uráli katonai körzetben... – ez Palics hangja volt. – Sofőr voltam, na, persze, nem csak a kormányt forgattam, másban is segítettem, ha kellett; cipeltem a mérőeszközöket, fogtam a kitűzőrudat, meg amit kellett, mindent. Hát egyszer az expedíció vezetője, a parancsnok, ő is frontharcos, ez nyilvánvaló, szóval, a kezembe nyomta a teodolitot, és azt kérdezte: – Aztán te Pavel! Tudod-e ki gyártotta

ezt? – a teodoliton ott volt egy ilyen alumíniumlemezke a vörös csillaggal meg a felirattal, hogy Leningrád-prib-sztrój, vagy valami ilyesmi faszág-sztrój, mint mindig, ugye... Aztán a parancsnok elővett a térképtáskájából egy csavarhúzó, lecsavározta a lemezkét, ott meg... na, baszd meg, tisztán német betűkkel ott volt, hogy Carl Zeiss, Jena. Nesze neked, Szanics, pribprom-faszág-sztróm... Én meg még csodálkoztam, hogyan kezdtek nálunk egyszeriben ilyen dolgokat gyártani, hogy öröm rájuk nézni...

– Nekem meg – ez Szanics hangja volt – volt egy csajom Németországban a győzelem után, annak aztán mindene megvolt, ami a mi cicamicáinknak van.

Folyadéktöltés hangja hallatszott.

– A győzelemre, Palics!

– A győzelemre, Szanics!

A fal mögött teáspoharak koccantak össze, aztán hangos kortyolás, végül mély lélegzétvételek – azok ketten ott haraptak egy falat kenyeret a vodkára.

– Azt mondd, csajod... – vette föl a történet fonalát Palics – Aztán hogy volt?

– Hát, jöttek a német bigék egyik este, hatan-heten biciklivel az amerikai zónából. A feketepiacon voltak, az meg, ugye, tilos volt. A mi járőrünk meg, hát, baszd meg, elkapta őket. Aztán, ugye, döngették őket össze-vissza egész éjjel, de az egyik, egy olyan gyorsabb felfogású, az egyből rám kacsintott, amikor leesett neki, hová fejlődnek a dolgok. Az ám... Mondtam is a fiúknak, hogy stop, emberek, ez az enyém, ehhez nem nyúlhat egy faszi se rajtam kívül! A többit, azokat partiba dobták, azokat, baszd meg, mindenki meghúzta, a végén még a hadtáposok is... Reggel nem is tudtak fölülni a bringákra, úgy szétkúrták őket... De én az én csajommal úgy viselkedtem, tudod, kultúremler módjára, úgy viselkedtem vele, mintha ember lenne.

Megint koccantak a poharak, ittak, sóhajtottak.

A fal túloldalán Juliának küzdenie kellett magával, hogy ne dugja be a fülét az ujjával. Háborús hősök nem beszélhetnek így. Nem be-szél-het-nek így, ez le-he-tet-len! A filmekben sosem beszélnek így. És a film a valóság, valódi, mint ez a temető, és valódi, mint az a történet, ami a fal túloldaláról jött. Lehet, hogy Pal Palics és Szan Szanics nem is voltak igazi háborús hősök? Lehet, hogy csak úgy tettek, mintha... és valójában árulók voltak. Azok, pontosan, vlaszovisták, vagy a policáj emberei. A háború végén elbújtak, vártak, aztán előjöttek, teleaggatva a kabátjuk kintünetéssel, hogy mindenkit becsapjanak.

Julia szemöldökráncolva nézett Gyimka és Pavlik felé. Jól szórakoztak, próbálták visszafojtani a nevetést, aligha találtak bármi gyanúsat a háborús veteránok meséiben.

A falon túl csend lett. Pavlik óvatosan fölhúzódkodott, és átlesett a falon.

– Kidőlték – jelentette tárgyilagosan. A gyerekek átmásztak a falon. Pal Palics teljes hosszában a földön hevert, slicce nyitva. Szan Szanics mellette bóbiskolt, félig-meddig a falnak dőlve, inge kigombolva. Nyápic mellére volt tetoválva a vörös csillag sarlóval és kalapáccsal, mellette meg Sztálin barátságos arca látszott. Hogy ilyen tetoválásokkal nem lehet valaki a fasiszták talpnyalója, az Juliának egyből leesett. Mert a fasiszták a koncentrációs táborokban az ilyen emberek bőréből lámpaernyőt csináltak.

Aztán, mintha a föld alól, megjelent Gyimka bátyja, Vityek a haverjaival. A fiúkból áradt a tábortűz szaga, meg még valami nagyon ismerős illat. – Na, akkor ti most elhúztok innen! – adta ki az ellenkezést nem tűrő utasítást Vityek, miközben csillogó szemmel leste az összenyomorgatott cigisdobozt Szan Szanics mellett.

A kisebbek nem kezdtek a nagyfiúkkal vitatkozni, még jó, hogy Vityek Gyimka bátyja volt, különben kaptak volna a fejükre. Vityek bandájáról azt beszéltek, hogy egyszer egy kóbor kutyát leöntöttek benzinnel és meggyújtották. Julia nem tudta, hogy

ezt elhiggye-e. Az óvodában a fiúk szalmaszálát dugtak egy béka fenekébe és fölfújták, mint egy lufit, az még rendben van, de hogy élő kutyákat elégetni... hát, ezt nehéz volt elhinni. Úttörők ilyet nem csinálnak. Legalábbis aligha.

A nap elbújt egy felhő mögé, érezni lehetett az általános elkedvetlenedést. – Na, akkor én megyek, majd este találkozunk... – motyogták a gyerekek, ahogy elváltak egymástól. Julia visszakullogott, hogy megkeresse az anyukáját. Anya és Olja néni – így hívták Gyimka és Vityek anyukáját – három ismeretlen asszonnal ült együtt a fűben. Nyilván a munkatársaik. Jól érezték magukat. Julia köszönt, odaült anyja mellé, és az ölébe temette az arcát.

– A te kislányod, Polikarpovna? Hány éves? – kiáltott valaki.
– Nemrég lett hét, ősszel iskolába megy – babszólott anyja.
– Jaj, micsoda szépség – csivitelte egy kövér nyanya. – Aztán vőlegényed van-e már? – érdeklődött.

Kezdődik, gondolta Julia csüggedten. Egyetlen szó nélkül megrázta a copfját. És most kérdezd meg, mi leszek, ha nagy leszek, gondolta.

– És mi leszel, ha nagy leszel? – csicseregte a nyanya.

Azt akarod hallani, hogy balerina, gondolta Julia.

– Egy ilyen szép kislány, mint te, biztosan balerina akar lenni – a nyanya nem bírta kivárni a választ.

– Felfedező leszek! – mondta Julia dacosan fölkapva a fejét anyja öléből. A nyanya gurgulázva nevetni kezdett.

– Julia ilyen már kiskora óta – anya szükségesnek látta, hogy közbeszóljon. – Állandóan nézi a tévében az ilyen sorozatokat, mint a Kirándulók klubja, meg az Állatvilág, egyszer alpinistát játszott otthon, megmászta a szekrényt – és gyorsan elhallgatott, mintha azon kapta volna magát, hogy valami illetlent mondott. –

Nem tudom, mit csináljak vele, olyan, mint egy fiú! – és ügyetlenül megsimogatta a kislány fejét, ami úgy jött ki, mintha a hajcibálástól próbálná visszatartani magát.

Szörnyű és kínos volt a gondolat, hogy Julia valahogy nem olyan, mint a többi gyerek, de már egy ideje ott motoszkált a fejében.

Hát, anyukám, ha te azt tudnád, mi mindent műveltem én még, gondolta Julia. Mostanában már nem, de még egy éve is, ha egyedül volt otthon, végigtipegett időnként kívülről az ablakpárkányon. Ide-oda sétált lábujjhegyen, mint Vaszka, az alsó szomszédban lakó macska. Nagy barátok voltak, nem is árulta be Vaszka Juliát, ettől nem kellett tartani, a felnőttek tekintete elől viszont, akik elmondták volna a szüleinek az örült mutatványt, megvédte a ház előtt álló juharfa lombja.

– Semmi baj, megnő, aztán majd a feje lágya is benő, megjön az esze – vigasztalta valaki a társaságból anyát.

Nem akarok megnőni, nem akarok ilyen kemény fejű lenni, mint ti, nem akarom a ti eszeteket, gondolta Julia.

Aztán ingadozó léptekkel megjött Julia és Gyimka apja, mindegyiknek tele a marka virágzó orgonaágakkal – ezek szerint valahol csak megmaradt néhány bokr? –, és kezdték osztogatni, mindegyik nőnek adtak, miközben hányingerkeltő következetességgel gyévuskáknak szólították őket. Pedig mindegyik kövér, vörös arcú néni volt. Ráadásul a Juliát faggató néni Taisziának hívták, mint kiderült. Hogy szólíthat egy ilyen névre hallgató nyanyát bárki is kislánynak?!

Az asszonyok körül esetlenkedő, udvarolni próbáló férfiak eszébe juttatták a társaságnak, hogy ideje hazaindulni. Hazafelé busszal mentek, gyalog a gyerekek nyűgös-ködtek volna, és a felnőttek is elfáradtak az ünneplésben. A buszon persze nem volt ülőhely, még jó, hogy egyáltalán fölfértek rá. Juliának fájt a feje, erősen anyja hasához szorította, és egész úton küzdött a hányingerrel.

Otthon apa horkolva eldőlt, meg se kísérelte, hogy a konyhában szorgoskodó anyát megkönyékezze, ahogy néha részegen szokta. Anya aggódva fogta meg Julia homlokát, lefektette a díványra, és jó melegen betakarta. A kislány mélyen aludt pár órát. Mire felébredt, a fejfájásnak nyoma sem maradt. A kisso-bából továbbra is szólt apa hangos horkolása, a hálószobából pedig a varrógép berregése. Anya varrta Juliának az óvodai ballagási ruhát. Julia bekukkantott a hálószoba ajtaján, és beszólt, hogy teljesen elmúlt a fejfájása, és hogy kimegy egy kicsit az udvarra. A ruha puffos ujjával bajlódva anya csak rábólintott, és föl se nézve kiadta az utasítást, hogy vegyen Julia kabátot, sapkát, sárcipőt, mert már este van. Ahogy az előszobában szöszmötölt, Julia fölfedezte, hogy már megint eltűnt valahová a lábáról a zokni. Pillanatnyi

tűnődés után zokni helyett fölrángatott a lábára két kesztyűt, egy kéket és egy pirosat, mert végül is mi a különbség. Mielőtt kisurrant volna az ajtón, hallgatta kicsit a kissozobából jövő hatalmas horkantásokat – mintha maga a tizenkétfejű sárkány, Zmej Gorinics feküdt volna ott; de Julia megesküdtött magának, hogy soha többé nem fogja az ajtóreszből meglesni alvó apját.

Kint eső utáni friss idő volt. Julia szökdécselt a kazánház felé, feltételezve, hogy ott mögötte biztos történik valami. A kazánház az egész városon végighúzódnó sziklás szakadék szélén állt, a helybéliek úgy is hívták, hogy obriv, azaz szakadék; és bár a szó arra engedne következtetni, hogy függőleges mészkőfalról van szó, az obriv tulajdonképpen egész enyhe, fákkal benőtt lejtő volt. Viszont eléggé mély volt, kígyózó ösvényekkel, számos rejtkehellyel és maguktól ott termett kisebb szeméttelpekkel, melyekben értékes dolgok rejtőztek: kátrány- és karbidarabok, színes drótok, akkuk ólomlemeze, amit konzervdobozba tördelve tűz fölött meg lehetett olvasztani, aztán földből vagy agyagból csinált formában ki lehetett önteni; autógumibelső, amelyekből csíkokat vágtak csúzlinak. Kunyhót építettek, bújócskáztak, hintát csináltak, itt szívták az első cigarettákat – az obriv a gyerekek birodalma volt.

A kazánház mögött valóban történt valami, de már messziről látszott, hogy ez a valami nem egy vidám valami. Egy csapat gyerek állt körben, ijedten néztek lefelé, tekintetük valami annyira kicsire szegeződött, hogy Julia távolabbról nézve még nem is látta, hogy mi az. Valaki zokogott. Gyimka volt, most már váll-lapok nélkül, Vityek régi télikabátjában, amelyről mindig hiányzott a gombok fele. Gyimka teljesen lepletlenül sírt, nem félve attól, hogy valaki esetleg csúfolni fogja érte. Hogy hagyták nyugodtan bőgni, csak egyet jelenthetett – itt valami igazán nagy szerencsétlenség történt.

Julia előrefurakodott a gyerekek közt, hogy lássa, mit bámulnak mind olyan dermedten.

Egy nagy bojtorjánlevélen egy kölyökcica feküdt. Gyimka cicája, a Partizán, ismerte fel rémülten Julia. Fekete-fehér macsek, akit Gyimka pár héttel ezelőtt a nyolcas házban lakó Aljona Rügyenkótól kapott, és bár a mamája tiltakozott ellene, megtartotta. A levélen heverő Partizánt mintha középen kettévágták volna, a hasából kilógtak a kékesrózsaszín belek, a hátsó lábainál és a farkánál véres szar látszott. De a legszörnyűbb az volt, hogy a cica még élt – időnként föl emelte a fejét és halkán nyávogott.

– Mi történt?! – suttogta Julia iszonyattal. A mellette álló Aljona Rügyenko szívott egyet az orrán, aztán elmagyarázta:

– Gyimka apja bevágta az ajtót... összeveszett az anyjával, aztán nem

vette észre, hogy ott van az ajtóreszben a Partizán, teljes erővel becsapta az ajtót és... – Aljona nem bírta folytatni. De úgymint világos volt minden.

Partizán fölemelte a fejét, és megint nyávintott egyet. A körülötte álló gyerekek fülében ez szemrehányásként, sőt hibáztatásként hangzott. Tenni kell valamit, de mit? Julia tudta az állatos műsorokból, hogy vannak igazi állatorvosok is, nem csak a mesebeli Doktor Hú De Fáy (eredeti nevén dr. Ajbalit, ő volt a Szovjetunió dr. Dolittle-je), de sosem hallott róla, hogy az ő városukban is lett volna ilyesvalaki.

– Ismer valaki valakit, akinek orvos az anyukája? – suttogta Julia kétségbeesve.

– Keska anyja, azt hiszem ápolónő, de nem tudjuk, hol laknak, valahol messze... – cincogta valaki félénken.

Aljona lehajolt, és megpróbálta egy levéllel letörölni a Partizánból kifolyt vért és szart.

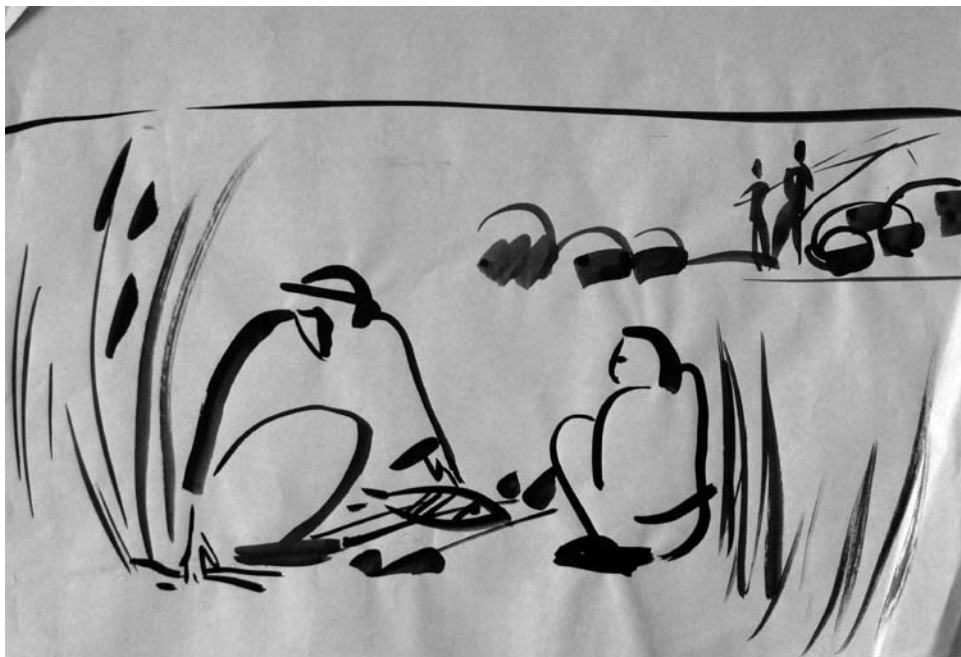
Julia hallott gyors halált hozó injekciókról, de honnan is tudnának ők ilyet szerezni... ők csak egy csapat gyerek valahol a kazánház mögött, a reménytelenség érzésétől teljesen lemerevedve. Csak a csoda segíthetett volna. De csodák nem történnek a valóságban, már elég nagyok voltak hozzá, hogy ezt tudják. Segítségért menni a felnőttekhez – ez csak azt eredményezte volna, hogy otthon kell maradni, mert a kinti csavargás ideje már lejárt. Gyimka apja és anyja talán még mindig veszekedett, de az is lehet, hogy Gyimka apja is eldőlt már aludni, kék heréi és puffadt fütyije kilóg az alsógatyából.

Partizán pedig csak nem akart meghalni, és Gyimka sírása idővel átment valami nyüzszítésfélébe.

Az első gyerekek már titokban eloldalogtak, elnyomva a lelkiismeret-furdalás kínját – haza kell menni, ott meleg van, biztos jó film lesz a tévében, és egyáltalán... Partizánon nem lehet segíteni, nem lesz neki jobb attól, ha körbeállják.

Végül már csak Julia és Gyimka maradt Partizán mellett. A cica időnként továbbra is gyenge, de tisztán kivehető nyávogásokat hallatott. Így nem lehetett itt hagyni.

– Nekünk kell végeznünk vele – suttogta Julia átölelve Gyimkát. A fiú csendesen bólintott, és csak állt dermedten tovább.

Julia megmarkolta a copfjait és jó erősen megrántotta őket; az óvodai csoportban már mindenki tudta, hogy ez mit jelent – azt jelentette, hogy Julia akcióba lép.

Kell egy nagy kő, és úgy kell ráejteni a cicára, hogy a feje azonnal szétreccsenjen, gondolta Julia. De ehhez egy igazán nagy kő kellett, hogy a halál gyors és biztos legyen. Julia elkezdte körbejárni gombszemét. A kazánház falához oda volt támasztva egy pont megfelelő aszfalttömb. Julia odaszaladt, megfogta, és elbillentette a faltól. Ha fel tudják emelni, éppen jó lehet. A kislány megint megrántotta a copfjait, és megnézte, hol fekszik Partizán. Rossz helyen. Puha a föld. A kazánházból kimenő vastag vízcsövek mellett volt egy csatornafedél. Éppen egy ilyen kell. Julia odalépett Partizánhoz, próbált nem odanézni a belekre és a vérre, de azért csak odanézett (jaj, mamám, de szörnyű!), bedugta a tenyerét a levél alá, és fölemelte a cicát (csak nehogy mondd, hogy nyáu, könnyörgött magában), odavitte a csatornafedélhez és finoman letette rá. Partizán nyávintott.

– Gyimka, gyere, segíts! – szólt Julia Gyimkának az aszfalttömbhöz lépve. Gyimka nem mozdult. Julia kézen fogta, odavonszolta, és vezényelt neki, hogy fogja meg a tömb szélét. Nagy nehezen fölemelték. Julia rögtön rájött, hogy a sima oldalának nem fölfelé, hanem lefelé kellene lenni, hogy Partizán a két sima réteg közé kerüljön. Megfordították a betont, odacipelték a cicához, és fölé tartották.

– Háromra leejtjük! – adta ki Julia az utasítást.

Amint kimondta, hogy három, Julia elengedte az aszfaltdarab felé eső szélét, de velejéig megrémülve attól, hogy mit tesznek, Gyimka egy hajszálnyit elkésett: a tömb nem laposan zuhant rá Partizánra, hanem először a Julia felőli vége ért le a csatornafedélre, majd csak ezután zuhant tompa puffanással Partizánra. A gyerekek ott álltak, tenyerüket a torkukra szorítva hallgatóztak. Csend.

– Meghalt – suttogetta Julia reménykedve. Aztán jött az aszfaltdarab alól egy alig hallható nyáu.

Gyimka nyikkant egyet, megfordult, és rohanni kezdett. Julia követte a példáját, ő sem bírt ott maradni egy pillanatig sem. El innen, el! – üvöltötte belülről egy ismeretlen lény.

Julia éjszaka fölsírt álmában, anyjának oda kellett vennie maga mellé, és megölelni. Másnap reggelre minden olyan volt megint, mintha rendben lenne. Bár kezdetben szótlan volt, végül már Julia is hangosan kiabálva ugróiskolázott a többiekkel, hintázott a fölső faágakon, és mindent úgy csinált, mint máskor. Egy változás azonban mégis esett, ami csak később derült ki: soha többé nem ment a kazánház mögé játszani.

Miután befejezte a középiskolát, Leningrádba ment tanulni. Azt mondják, egészségügyi főiskolára. Sillamäe-be vagy Észtországba azonban soha többet nem jött vissza.

Lengyel Tóth Krisztina fordítása

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült: Andrei Hvostov: a kék hegyek (Sinised mäed) = Looming 2007/6, 822–840.

Ilmar Jaks

Armer Adolf

A falióra már elütötte a négyet, de Adolf még mindig nem ért haza. Az étel tálalva, már meg is lett melegítve egyszer, de a fiúcska még mindig nem volt sehhol. Az iskolától hazáig nem volt hosszabb az út egy-két kilométernél, s fürge lábain Adolf ezt általában fél óra alatt tette meg. Már akkor is otthon kellett volna lennie, ha – amint az gyakran előfordult – betért volna barátjához, Davidhoz. Csak nem történt vele valami? A konyhaablakból ki-kihajolva Hitler asszony érezte, ahogy a balsejtelem jeges marka összeszorítja anyai szívét.

Az asszonynak felrémlt éjszakai álma, s abban a pillanatban kintről kopogó lépések hangja ütötte meg a fülét. Ezek nem könnyű gyermekléptek voltak, a postás ilyenkor már nem járt, a kéményseprőt néhány nappal későbbre várta; de akkor ki lehet ez?

Diszkrét köhintés, ezüstgombos mente, a váratlan vendég mintegy bocsánatért esedező tekintete: mindez az asszony éjszakai látomásához tartozónak tűnt. A jövevény sapkáját lekapva és zavartan forgatva levetette csendőrmivoltát, s kísértetszerű hírnök-ké változott.

A csendet éles sikoly törte meg, melynek elhárítására vonatkozó utasítások hiányoztak az egyenruhás kézikönyveiből. Nagyon sajnálom, próbálta meg a csendőr vigasztalni, világosan felfogva a szavak hiábavalóságát. Valamiféle vigyázzállásba merevedve osztozott a csendőrség képviselője az asszony időtlen és fajok feletti zokogásában. Oo, mein Gott! Ó, én drága kicsi Adolfom! Miért is nem tudtam ma érted menni, miért is nem vártalak az iskola kapujában?

– A hó volt?

Az asszony összeszedte magát, és új élete küszöbén felegyenesedve már meg tudta fogalmazni a kérdést, amely nem is szorult válaszra. Álmában is hó jelent meg, vakítóan fehér, mindent maga alá temető hóval volt teli az álma. Kegyetlenül, durva nemtörődőséggel tört be a hó az emberek életébe, és uralkodni kezdett rajtuk.

– Igen. Lavina. A hegyoldalról lezúduló hótömeg. Három iskolásfiúból álló, a többiekől valami miatt elkülönült csoport. Kettő közülük megmenekült, de a harmadik... Es tut mir Leid, Frau Hitler. Es tut mir wirklich Leid.

Alighogy meghalt, Adolf nőni kezdett, gyorsabban, mint valaha, szemmel láthatóan, akár a jó földbe ültetett fa.

A falusi iskola tegnap még ismeretlen Jungéja egyik napról a másikra messzeföldön ismert névvé vált.

A napilapok országszerte megírták az Alpokban történt tragédiát, amelynek a vetés idején esett áldozatául a fiú. Az újságban az osztályképet is lehozták: Adolf Hitler, harmadik sor, balról a második.

Voralbergtől Burgenlandig osztrák otthonok ezreiben fürkészték a képet, a fiút a szemére hulló hajtinccsel. Armer Adolf! Armer Junge!

Hitler asszony talpig feketében, dermedt, fájdalmas tekintettel ült a templom fapad-jában, és hallgatta a papot, aki arról beszélt, hogy el kell fogadnunk az istenek megmagyarázhatatlan cselekedeteit. A halotti toron a könnyeivel küszködő asszony a lelkipásztor és a csendőrség vezetője között ülve hallgathatta végig, milyen különleges utódja is volt.

A község életének előmozdítói sorra egymás után felemelkedtek az asztaltól, megköszöriülték a torkukat, és szabad folyást engedtek a szavaiknak. Beszéltek az életről mint kis mezei virágról, amit bármikor leszakíthatnak. Beszéltek a hóról mint jelen-ségről, s annak különféle megnyilvánulásairól.

Ugyanaz a hó, ami most olyan csendesen szállingózik az égből, nemrég megmutatta másik, veszélyes arcát. Az önkormányzat szervei, az emberek jólétének őrzésére hivatottak megtettek minden tőlük telhetőt, de természetesen növelni kell a készségeket, az emberélet megmentésének érdekében semmilyen erőfeszítés sem túl drága.

Az előtte szólók példáját követve a tanár is a tavaszi földbe ültetett palántához hasonlította az elhunytat. A passai Volkschule volt az a veteményes, ahol a kis Adolf a fény, a nap, a magasságok felé kezdett nyújtózni. Az idő előtt eltávozott Adolf nem mindennapi tehetséggel megáldott ifjú volt, jelentette ki a tanító. Minden tantárgyban eredményes volt, de az éneken, rajzban és hittanban különösen kimagasló. A máshová, a másmilyen felé való vágyódás rejtőzött Adolfban, kiáltotta lábujjhegyre állva, kezét széttárva a szónok. Ebből az önfejtő, tekintetét az Alpok csúcscsúcsaira függesztő ifjúból nagy ember válhatott volna: művész, igehirdető, az önkormányzat vezéralakja. Ó igen, mi minden lehetett volna belőle, ha... ha nem...

A tor az éjszakai órákig tartott a klubteremben. A gyászoló anya már rég távozott, amikor a dohányfüstbe burkolt lokálban még mindig folyt az eszmecsere életről és halálról. Fiatalon eltávozni talán csak a kiválasztottak előjoga, tűnődött Möller szabó, az üres pohár mellett üres tekintettel az ürességbe bámulva.

És a kis Adolf egyre csak nőtt, mintha más dolga sem lett volna a földben. És egyre folytatódta a nyilvános találgatások a lavináról, arról, hogy mindez hogyan is történt.

Az óriási hózuhatag három, az iskolatársak nagy csoportjától tévedésből elszakadt fiút ragadott el. Adolfot maga alá temette a hó, két társa azonban csodával határos módon megmenekült, állt a nyomozási jegyzőkönyvben. Az életben maradt fiúk elbeszéléséből azonban újabb és újabb részletek derültek ki a tragédiáról.

„Adolf oroszlánként küzdött a hóban” – mesélte Heinz von Mühlenkampff, az életben maradt egyikük. Adolf, maga is életveszélyben, minden másról megfeledkezve egyedül a társaira gondolt.

„Csakis Adolfnak köszönhető, hogy életben maradtam” – mondta David Bronstein, a helyi zsidó közösség elöljárójának fia, Adolf szívbeli jóbarátja. Valamiféle hetedik érzéknek köszönhetően megérezte az omlás közeledését, hangos kiáltással figyelmeztette őket, s így sikerült nekik néhány másodperc alatt pár lépéssel arrébb ugraniuk. „A szerencsétlenség pillanatában Adolf úgy viselkedett, mint egy hajóskapitány, kitartott a végsőkig” – állította egy emberként Heinz és David.

Igaz lehet, amit a fiatalok beszélnek, vitatták meg az emberek, akik ismerni vélték a lavina áldozatát. A fiúk története Adolfnak a halál kapujában tanúsított bátorságáról egy cseppet sem lep meg bennünket, fűzték hozzá mások. Igen, Adolfot kemény fából faragták, csatlakoztak az elismerések egybehangzó kórusához érdes férfihangok a bárpult mellől.

„David fiamat szoros barátság fűzte Adolfhoz” – ragadta végül magához a szót Bronstein szücs. „Nem múlt el hét, hogy az órák után ne lettek volna együtt, hogy megtárgyalják a tanultakat, bélyegeket cseréljenek, vagy csak hogy egymás társaságát élvezzék. Természetük bizonyos eltérései ellenére, vagy talán épp azoknak köszönhetően, igen ritka, mondhatni mágikus kötelék fűzte össze őket. Sőt több is: valamiféle sorsszerűség rejtőzött egymással való kapcsolatukban” – mondta Bronstein úr az Őszö-vetséget idézve, Jehovára hivatkozva.

És alátámasztandó, hogy ezek nem csupán üres szavak, a helyi újságnak adott interjújában nyilvánosságra hozta a hírt, amelyben a cionizmus kritikusai állításaik helyénvalóságának soronkövetkező igazolását látták.

„Adolf lett egyetlen fiam életének megmentője”, jelentette ki Bronstein úr. „Ezért úgy döntöttem, hogy örök hálám jeléül saját költségemen síremléket emeltek Adolfnak. E gondolat mögött nemcsak az én családom áll, hanem az egész helybeli zsidó közösség: e német nyelvű, elsősorban német irodalomból, művészetből és zenéből táplálkozó zsidók kolóniája.”

Sievers szobrász két nyári hónapon át dolgozott a síremlék díszítésein. Kopácsol rajta a vésővel, rágyújtott, számítgatta a szögeit és arányait a szobornak, amelyben meg kellett örökítenie mindazt, ami szép és nemes. És amely minden egyéb mellett a cionizmus ellenségeinek alaptéziseit volt hivatott illusztrálni: hogy Ábrahám leszármazottainak egy egységes Izraelbe tömörülése szükségtelen; hogy minek pazaroljuk erőnket egy utópiára, mikor zsidó származású tudósaink, íróink, zenészeink és művészeink semmivel sem különböznek tősgyökeres német kollégáiktól. Életét Davidért feláldozva Adolf Hitler megalkotta keresztények és zsidók Új Szövetségét!

Az emlékmű felavatása szeptember első vasárnapján egységes véleménynyilvánításá alakult, az örökérvényű erényeknek adott, katolikusokat, protestánsokat és zsidókat összefogó hűségsküvé vált.

Egymás után léptek a fekete ruhás férfiak a sírhanthoz, újból felidézve Adolfot, s a fiú önfeláldozó küzdelmét a hóban. A passai Volkschule büszke is lehetett egy ilyen növendékre; az anya, aki ilyen fiút hozott világra, örökre felmagasztaltatott az asszonyok között.

Hitler asszony alig hallotta, hogy az ünnepélyes esemény rendezői mit beszéltek a fiáról, az ő földi létből eltávozott fiáról. Bronstein szücs, annak felesége és fia mellett állva egyre csak egyetlen, megválaszolhatatlan kérdés körül keringtek gondolatai: Warum? Miért? Nem sírkőre, nem újabb halotti beszédekre szomjazott a lelke. Egyedül a fia, szemefénye, napjainak öröme után vágott.

Miután este hazaért a sebeit újra felszakító ünnepi eseményről, Hitler asszony valami miatt a családi fotóalbumokat kezdte lapozgatni, az emlékeknek e tárházát, amire már jó ideje pillantást sem vetett.

A képek egyike a bencés kolostort ábrázolta, amitől egykor kőhajításnyira laktak.

Egy másik képről Gröner páter nézett rá, akinek vezetésével a kis Adolf sokszor ellátogatott e szent helyre, s gyermeki kíváncsisággal bolyongott annak ősrégi boltzatai alatt. A fényképen homályosan kirajzolódott a szerzetesrend boltívbe mélyesztett címere, ami alatt állva Adolf a legkülönbözőbb dolgokról faggatta a szerzetest. Otthon az édesanyjától is szerette volna megtudni, hogy a címeren ábrázolt kereszt miért hajlott horogba.

A következő éjjelen ugyanez a horogba hajló kereszt jelent meg Hitler asszonynak nyugtalan álmában, amikor hajnal előtt végre elaludt.

Köhalmy Nóra Mária fordítása

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült: Ilmar Jaks: Armer Adolf = Jaks: Pimedus (Vakság). Ilmamaa, Tartu, 2003, 132–137.

FS versei

mondd meg őszintén tudode

(ytle mulle ausalt kastead)

mondd meg őszintén tudode
nem mondom
nem akarom mondani
mit gondolok őszintén
hogy hangyányibbat hazudni
ilyet mintha nem is tudnék
de nem akarom
a kapatos költőnek megmondani
mit gondolok a költészetről
és az istenről
semmit se gondolok
tudom
hogy két lányom van
és fizetésem
amivel nem tudom eltartani őket
van országom
ahol istenről beszélnek
és édes mindegy
ennek az országnak a gyermekeim
ennek az országnak a vezetése
a rafinált költészet
ami a tömegnek nem tiszta
tényleg nem fogom firtatni
se istent
se a költészet

szeretném ha egy isten lenne

(ma tahaks et oleks yks jumal)

szeretném ha egy isten lenne
aki úgy cselekedne
hogy a mi
Finnföldön dolgozó buszvezetőinknek
kisvárosi fodrászainknak
túlhajsolt ápolóinknak
a heavy zenekarok szállítóinak
italdiszkontok eladóinak
szabóinknak és festőinknek
sose kelljen érezniük

a hataloméhes elszántságot
haszonfőlözők igyekezetét
törvénytudók segítő kezét

hogy a gazdag szülők csemetéinek
gúnya idegen maradjon számukra

hogy azok
akiket szavakért fizetnek
ne tudják meg a neveink

hogy életeinket
és nemi szerveinket
ne érinthesse művésznép
akik velünk kapcsolatot létesítenének
anyagot és tapasztalatot gyűjtve
könyveikhez
filmjeik vagy színpadi életek számára

szeretném ha egy isten lenne
aki távol tartaná tőlünk
az érdekes embereket
olyan istent szeretnék
aki minket attól óvna, hogy istent
a mindezeketől óvó istent
kitaláljuk magunk számára
és magunk közül válasszuk ki
aki nem engedne minket
bigottakká és fasisztákká válni
hogy békét adjon nekünk
unalmas hétköznapi békét

nincs ilyen isten

szegénység

(vaesus)

szegénység
nem gondolunk ezzel
reggelente ébredünk
munkába megyünk
kinek munkája van
néha törlesztünk
mégis adósok maradunk
örökre
éldegélünk és szeretünk
de Márkus és Katrin
a festett hajú Tanja

meg a csókája
ők aztán szeretnek
ez látható

nem gondolunk a szegénységgel
vagy mégis?
vagy mégsem?
tán mégis?
gyerekeket nevelünk
iskolába tesszük
és kivesszük őket onnan
de akárhogy is van
etetjük őket
kis konyháinkban
feleségeink az élelmiszerboltban
elvesztik önuralmukat
és hisztérikusan kárálnak
a levegőben megtörik a hang
teszed rögtön vissza!
nem milliomos a te anyád
mégis mit képzelsz!
és
kinek tartod magad?
és a gyermekeink
riadt barna szemekkel
könnyes kék szemekkel
apró ujjakkal
és koszos kis körmökkel
lánykák és fiúcskák
emlékezetükbe vésik ezt
örök életre
és senkinek sem tartják magukat
és mi
a konyhában ülünk
kicsiny négyszögletű konyhában
és tudjuk
hogy ebből a konyhából ki
sosem jutunk
sem mi sem a gyermekeink
mi, akik nem létezőnk
hiszen nincs szegénység
és ha gyermekeink
akik sajnos léteznek
természetesen szeretjük őket
ezért is mondom – sajnos
ha ők belépnek a konyhába
minket vodkát vedelni látnak
rájuk förmedünk
úgy ordítunk

hogy megértik
ez még inkább lehangol minket
olyannyira
hogy szeszre szorulunk

szegénység
ez a nem létező
vagy ha mégis valahol
feltételesen létező
akkor mindenképpen
a magunkféle saját bűne
a miénk – bűnösöké
a létezőn túl

szegénység
nem beszélünk róla
szegénység
nem gondolunk vele
szegénység
ami nem létezik e földön
ebben az országban
és bizonyára e városban
egyáltalán sehol
mindenhol
körös-körül
a szegénység mint sűrű csaltos
térdig nyúló fű
mint a bojtortján bozótja
többé mintha nem is látnám
hogy minden lépésnél megfeneklek
a mindennapi úton
a villamosmegálló felé
az otthon és a trafik
a bolt és temető közt
szellős ruhácskás
kapucnis dzsekis
apró lánykák
és nagylányok
és nyanyók
ha innen nézzük
mindenkié egy és ugyanaz
mint az az arc
nem
mi nem gondolunk ezzel

Szóval mindent tudni véltek

(niisiis te arvate kõike teadvat)

Szóval mindent tudni véltek
ha férfi vagyok
akkor hatalomra török
és az autókat szeretem
ha keletről jövök
akkor cirill betűkkel írok
ha a beteg gyerekeimnek
gyógyszert és ellátást akarok
akkor biztos kommunista vagyok
és hajdanába vágyom vissza
ha tetszik nekem a sisters
akkor... és már hallok is:
van itt néhány cure-lemez is számomra
ha fülbevalót viselek
akkor férfiakra bukom
ha tetovált vagyok
lövöm magam és kólát tolok
hát mondanom kell
hogy gyermekkorom óta
nem érdekelnek autók
hatalom férfiak és seggek
hogy egy nép az észet is
hogy az emberség és az egyenlőség
nem ugyanaz mint a terror
hogy addig iszom míg a gyomrom bírja
de a ti tűitek bogyóitok és poraitok
látványa is égnek állítja a hajam
és leszarom ezt a kurva cure-t!
?
...
mit is beszélek itt
úgyis tudtok mindent
úgy ahogy tudni akarjátok
a mostani technika-korszakban
faragjatok a formámra egy szardarabot
aki megfelel az elvárásaitoknak
igaz
legalább két dolgot
nem lehet vele csinálni
jól bevágni
és természetesen baszni
de honnan veszitek
hogy olyan az élet
amilyennek gondoljátok?

András Judit fordításai

A fordítások az alábbi kiadás alapján készültek: Alasti ja elus (Meztelenül és életben) JI, Pärnu, 2008.

Kalju Kruusa

Vannak költők

(On luuletaji)

akik úgy írnak
akár a régi mesterek
aztán egyszer csak
rálelnek saját nyelvükre
és vannak költők
akiknél az írás
ösztön dolga, ők úgy írnak
akár a vadak
mint senki közülünk
mint senki közülük kiből ömlik a szó

vannak költők
akik egész életükben
ugyanazt az egy verset írják
csiszolják és pontosítják
és vannak költők
akik diadalmasan letérnek
a megszokott útról
de biztos ami biztos az összes
kútba beleköpnek

vannak költők
akik egy szuszra
írnak meg
mindent
aztán ott a vége
és vannak költők
akik látszólag olyanok
akár a szikes talaj
mégis a legnagyobb szárazság
idején is ott a forrás

vannak költők
akik fontos dolgokról
írnak de úgy
hogy az egyáltalán nem fontos
és vannak költők
akik isten tudja mit
írnak de azt
baromi jól csinálják

Márkus Virág és Szabó Marcell fordítása

Amit ma meglehetsz

(*Tänasida toimetusi*)

leterítem a takarót a fűre, vége a fenyő árnyékában. ledőlök, orrom előtt könyv, ceruza, teáscsésze és kanna.

elkezdlek olvasni, de máris részévé lettem azoknak a négyzet- és köbmétereknek, melyektől a könyvbe hatolván éppen hogy távolodnom kellett volna. csettintésre lepottyan a fenyőről egy száraz tűlevél. hirtelen a könyv lapján és a takarón terem mindenféle rovar és bogár. hipp-hopp megjelenik a fehér könyvlelapon egy kékes, pirosas, ragyogó mintájú, körömnnyi egyed, balról jobbra mászik egy irányba a betűsorokkal, át a lap szélén. hamarosan megint ott, de nem, már a következő, az előző már a fűszálakon araszol. át a takarón, át a kézen, át a fejen, át a könyvön, át a földön mozognak a hangyák, mindenféle bogarak és atkák is, kik lábakon, kik szárnyakon. talán vannak olyan aprók is, kik az olvasásban véletlenül vesztüket lelik. és lesznek olyan parányok is, kikben a magamfajta nagydarab ember nem tehet kárt. éppen a könyv mögött vagyok a kerítésnél, fű nő rajtam, földdé válok, erdővé, majdnem hogy elmúlok, és öröközlden újra kezdődöm.

Márkus Virág fordítása

A fordítások az alábbi kiadás alapján készültek: Kaljus Kruusa: Pilvedgi mindig liigutavadgi, Koma, Tallinn, 2008.

Jüri Tuulik

Viszket

Ez egy kényes történet, olyannyira kényes, hogy tán jobb volna, ha el se mondanám. De az élet már csak olyan, hogy néha meg nem történt dolgokról is beszélni kezdenek és nagydobra verik őket, hát még azokat, amelyek meg is történtek! És könnyebb a szívnek is, ha töviről-hegyire elmondjuk, ami a lelkünket nyomja.

A történet természetesen a heringhalászat idején esett meg. Villemmel jártuk a tengert, és annyi halat fogtunk, hogy hordóink és bödönjeink megteltek, sőt, még a falubélieknek is jutott belőle. Amikor a halakkal megvoltunk, megengedtünk magunknak egy kis pikniket. Villemnél volt egy rakás füstölt hering és egy üveg itóka is.

A füstölt hering, az üveg tartalma és körös-körül a természet – kell-e több ennél? Egy meleg nyári este heringhalászat idején ajándék az egész emberiségnek.

Villem arca mégis bánatos volt.

– Mi aggaszt, barátom? – kérdeztem együttérzően.

– Minden, ami körülvesz minket.

– De hiszen a fenséges augusztus vesz körül minket!

Villem kortyolt egyet, sóhajtott, ujjai közé csipentett egy aranybarna füstölt heringet, és megintcsak sóhajtott.

– Az augusztus csakugyan kimondhatatlanul fenséges. De csupa talány. A lelkem éppúgy tele van talánnyal.

Értettem én ezt a jelképes beszédet! Villemnek fiatalkorában száz babája volt. Amikor aztán egyiküket végre elvette, a környező falvakból egy egész évig olyan hangok hallatszottak, mintha dalosegyletek rekviemet próbáltak volna.

Akartam mondani Villemnek valami szépet, vigasztalót és filozofikusot, de abban a pillanatban viszketést éreztem.

Meg is mondom kertelés nélkül – a legkényesebb helyen.

Felkeltem, méltóságteljesen elvonultam egy bokor mögé, próbáltam magyarázatot találni a dologra. Nem lettem okosabb. Visszamentem a füstölőkemencéhez, kortyoltam egyet, vettem a halból, de az este már nem volt a régi. Talán az arcomra is kiült valami, mert Villem megkérdezte, mi történt.

– Semmi – mondtam élénken. – Az élet szép.

– Igen – bólintott Villem. – Szép, és tele van talánnyal.

A levegőből a meleg nyári este susogása és a délre készülődő madarak nyugtalanító hangja hallatszott. Az ilyen esték bizsergetik meg igazán az ember lelkét.

De nekem nem a lelkem bizsergett. Megint csak bementem a bokor mögé. Nem lettem okosabb. Úgy tűnt, minden olyan méltóságteljes, mint egész eddigi életem folyamán.

Amint visszatértem, azt mondja Villem:

– Énekelek neked egy kicsit. Attól elszállnak a gondok.

Villemnek erős hangja volt, de hamisan énekelt. Viszont mesteri előadó volt. Levette szandálját, belemászott a nyári konyhában lévő üres hordóba, összekuporodott a fenekén, kinyitotta a száját, és onnan harsogott, mint valami született Artur Rinne:

„A szarvas gondtalanul oltja szomját a pataknál.”

– Szép? – kérdezte Villem a hordó fenekéről Artur Rinne hangján.

– Ilyen szépet még életemben nem hallottam. Köszönöm.

Villem tovább énekelt:

„Nem is sejti,
mi vár reá.”

Szemem sarkában egy könnycsepp jelent meg.

Mert én valóban nem tudtam, mi vár rám.

Hangosan felsóhajtottam.

Villem megkérdezte, miért sóhajtozom.

– Elragadtatásomban sóhajtottam. Szebben dalolsz, mint maga Artur Rinne.

Villem megindultan kérdezte a hordó fenekéről:

– Énekeljek-e még neked néhány dalt?

De én még egyszer megköszöntem és azt mondtam, inkább búcsúzzunk el, holnap is lesz nap, el kell intézni pár dolgot a városban. Így beszéltem, mert már eldöntöttem, hogy férfiasan szembeszállok a sorssal. Egyedül.

Igen. Utólag nem tudom megmagyarázni, miért nem voltam otthon őszinte, hiszen az asszonnyal soha semmi titkunk nem volt egymás előtt, amit erőnek erejével rejtegetni kellett volna. De én beburkolóztam a takaróba, és egyedül vártam a reggelt. A viszketés nem múlt el. Nem volt erős, de megmagyarázhatatlan, mi több: titokzatos és igazán kényes.

Reggel nyakkendőöt kötöttem, ötszáz koronát csúszttam a zsebembe.

– Minden jól! – mondtam az asszonynak. Ez a szívélyes hangnem gyanút ébresztett benne. Barátságatlanul végigmért, és így szólt:

– Tudod, mi vár rád, ha tilosban jársz!

– Tudom, kedves feleségem.

Máskor is mondta már:

– Ha megteszed, teletömlek almával, oszt' be a kemencébe!

Ilyen szívélyes volt a mi viszonyunk.

Én azonban rendes ember voltam, és a kemencét mindaddig megúsztam.

Amint mentem, bizony sóhajtottam és visszanéztem a vállam fölött.

– Ég veled, szülőfalum! Ég veled, haláspart! Ég veled, nyugati szél! – mondtam.

De nem volt visszaút. Mivel viszkett, akárcsak tegnap. Határozott ember hírében álltam, tudtam, hogy a városban melyik ajtón kell bemennem. Természetesen a férfias fellépéshez is szükség van erkölcsi támogatásra, és szerencsém is volt, mert alighogy leszálltam a buszról, szembejött egy ismerős arc: Villibalt. Évtizedekkel azelőtt együtt jártunk csónakmotor-szerelő tanfolyamra. Kezet nyújtott, kézfogása barátságos volt. De rögtön meg is kérdezte:

– Olyan sápadt vagy! Mi bánt, komám?

Villibalt tekintete olyan együttérző és bizalommal teli volt, hogy nem tudtam magamban tartani a szót. Szánalmas, vékony hangon, de kimondtam:

– V-viszket.

Villibalt őszinte együttérzéssel nézett rám, és fejét csóválva így szólt:

– Ej, August, August! Mindig is jóra való falusi gyerek voltál. Méghogy neked viszket!

– Becsületszavamra, viszket!

– Mindenkinek van valami baja. Érted? Az emberek régóta torkig vannak!

És megismételte:

– Torkig!

Bűnbánóan lehajtottam a fejemet.

– Bocsáss meg, Villibalt!

És ezzel otthagytam.

Mentem lehajtott fejjel, szerencsétlenebb voltam, mint valaha.

Ahogy búsan, leszegett fejjel bandukoltam, kis híján felökleltem a következő szembejövő embert.

– Bocsánat!

– A-august!

Nézzenek oda, megint egy régi ismerős! Eduard. Annak idején együtt katonáskodtunk.

– Hová ilyen büszkén? – csodálkozott Eduard. – Nyakkendőben, mintha a New York-i buszra rohannál.

– Áh... – sütöttem le a szememet. – Büszkeségre éppen nincs okom.

– Mi történt?

Megint nem bírtam magamban tartani nyomorúságomat.

– Vi-i-iszket... – csúszott ki a számon

– Te szegény! – hallatszott erre a hátborzongató és hangos kacaj. – Szóval viszket neki! Nekem meg régóta hányanom kell!

– I-i-igazán?

– Még kérdés?! Szélnek ereszteném mindet! Elküldeném őket tíz év kényszermunkára! Bányába vagy kőfejtőbe. Az összeset. A parlamentet, a kormányt, a polgárőrséget, a rendőrséget, a számvévőszéket... Nincs ott egyetlen igaz ember se! Fölfordul az ember gyomra! Te meg itt énekelsz, mint valami madárka, hogy „Vi-i-iszket”!

És harsány nevetéssel, férfiasan bólogatva folytatta útját.

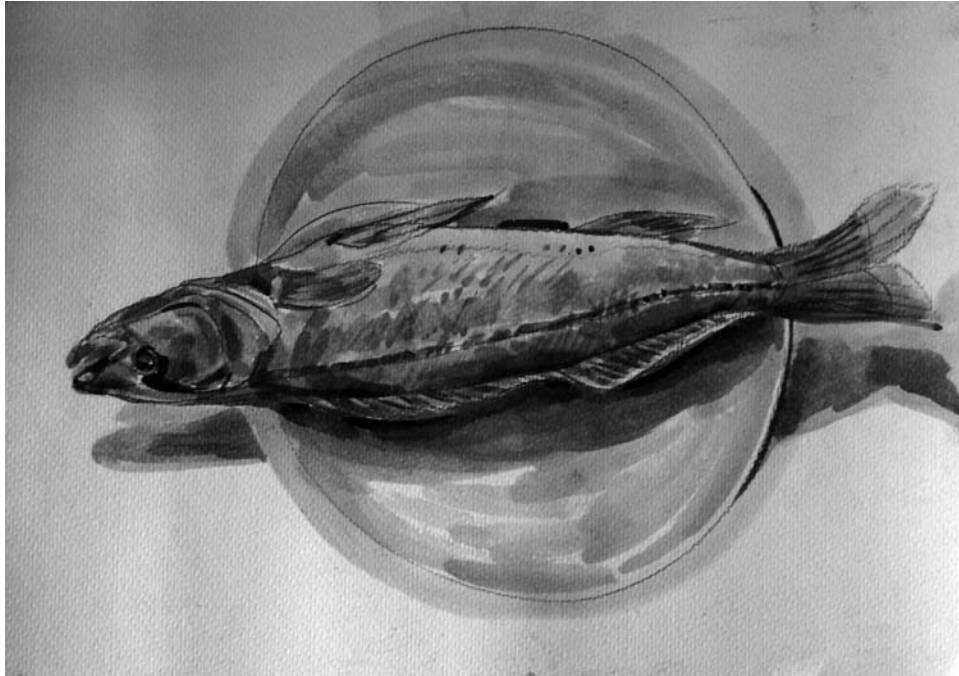
Fogalma sincs, milyen az, amikor nem értik meg az embert.

A kétségbeeséstől egyre nehezebben vettem a levegőt, határozottságom megrendült.

A lelkemnek megértésre, együttérzésre volt szüksége, egy csöppnyi vigasztalásra, akár csak két bátorító szóra, hogy a helyes irányba léphessek tovább.

Volt még egy ismerősöm a városban:

hajdani iskolatársam, Erni. Vezető volt egész életében. Először gépkocsivezető. Aztán túravezető. Most pedig egy egész intézményt vezetett. Egy kis szobácskában ült a bejárat mellett, és minden belépőtől beszedett négy koronát. Volt valami együttérzés a pillantásában, ahogy üdvözölt:

- Isten hozott, lépj beljebb bátran! Tudod, hogy tőled úgysem fogadok el pénzt! Megköszöntem és azt mondtam, pillanatnyilag nincs ilyesfajta szükségletem.
- Menj csak! Olyan sápadt az arcod, mintha három napig sírban tartottak volna!
- Hadd szusszanjak egyet! – feleltem. – Mondd el inkább, hogy megy sorod!
- Amint látod, fontos munkát végzek. A szükség nem szégyen.
- Elégedett vagy az életteddel? – kérdeztem.
- Igazán járhatnának ide többen is! Szenvednek, de azért a négy koronát csak nem vennék elő a zsebükből!

Még egyszer felajánlotta, hogy menjek be – ingyen, de én megráztam a fejemet.

– Mi bajod hát?

Nagyon ideges lehettem már, nem tudtam magamban tartani.

– Viszket! – böktem ki.

– Merrefelé, drága cimborám?

– Hát ott!

Erni felkelt az asztala mögül, odament az ajtóhoz, és elfordította a kulcsot.

– Ezt a dolgot igen alaposan ki kell vizsgálni – mondta.

– Természetesen. Egy orvosnak kell kivizsgálnia – feleltem.

– Ha orvos nem is, de derék ész ember vagyok.

Erni feltette a szemüvegét, és közelebb lépett hozzám.

– Mutasd!

– Figyelj csak...

Ki akartam hátrálni az ajtón, de zárva volt.

– Mit szégyenlősködsz? Hiszen egyazon ész ügyért küzdünk! – szólt Erni.

Kérlelőn és ugyanakkor szigorúan nézett rám.

Én szégyenlős falusi ember voltam.

Felsőhajtottam. Megadtam magam.

Hosszasan fürkészte a... egyszóval... tudják, mit. Megigazította a szemüvegét az orrán, és megint megnézte, mintha nem hinne a szemének. Hosszú szünet következett. Hosszabbnak tűnt, mint az ész néphétszáz éves szolgálata.

– Azt hiszem – hallottam szavait –, azt hiszem, öregem, hogy látok ott egy icipici... kedves kis... heringpikkelyt!

Kiszállt az erő a lábamból, szemem elhomályosult, térdre rogytam.

– Ugye csak tréfálsz, Erni? – hallottam saját hangomat.

– Nem én! Becsületszavamra! Heringpikkely az!

– Volna itt egy nagy hordód? – kérdeztem felegyenesedve.

– Minek? – csodálkozott Erni. – Állj be a csap alá, engedj rá vizet, és tüstént lejőn!

– Én egy nagy hordót akarok.

Erni nem értette, mihez kell nekem hordó. A lelkem dalolni vágyott, hordóba akartam ugrani és ott énekelni, mint Artur Rinne:

„A szarvas gondtalanul oltja szomját a pataknál.”

Végül a dalt nem énekeltem el, de miután kijöttem a csap alól, Erni órákon át hallhatta hálás szavaimat. Volt még a zsákomban egy üveg itóka meg füstölt hering. Az ajtó ezalatt végig zárva volt. Amikor odakinn a gyötrődők hangja már túlságosan felerősödött, így szólt:

– Kinyitjuk az ajtót, mert az ész ügy nem tűr halasztást.

A nép betódult, hogy a dolgát elvégezze, én pedig boldogan és határozott léptekkel elindultam hazafelé. Előtte még bementem egy boltba, hiszen az ötszáz koronához még hozzá sem nyúltam. Vettem Villemnek egy üveg itókát. A feleségemnek pedig egy selyemsálat, hadd töprengjen, miért is kapta ezt a bőkezű ajándékot.

Könnyed léptekkel és boldog szívvel értem haza.

– Üdvözöllek, szülőfalum! Öröm látni téged, kedves halászpárt! Köszöntelek ismét, kedves nyugati szél! – szóltam.

Bár a történet kényes volt, töviről-hegyire elmeséltem Villemnek.

– Végtelen hálával tartozunk a heringnek, amiért táplál, eltart, szeret és büntet bennünket – mondta ő. – Azt hiszem, szívélyes hálaadó hangversenyt kellene adnunk a tiszteletére.

Azzal Villem már mászott is a hordóba, és dalolni kezdett. Időnként megkínáltam itallal és füstölt hallal. Három nap és három éjjel dalolt. Akkor elfogytak a készleteink. Az apró és kedves hering iránti tiszteletünk azonban soha nem szűnik meg.

Virág Benedek fordítása

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült: Jüri Tuulik: Viszket (Tellikaatne) = Tuulik: Rääim, pisike kena kala (Hering, a kedves kis apróhal). Tallinn, Kadmiirell, 2008, 87–92.

Maarja Kangro

Szerencse: több

(Ómn: Üle)

Agilitástól nőnek a városok.
De olyan gyorsan növekszenek,
mintha kedvelné őket a sors.
Vakító világosság ömlik rájuk,
mintha magának a szerencsének a pillantása lenne.
Májvirág nyílik a városszélien,
hét szirma van.
A szellőrózsának kilenc,
lóherének négy, orgonának öt.
A világos házak sokkal
távolabbra érnek, mint a szem.
A porlepte „Élőlények” c. könyvben
kis kezeket ábrázoló kép:
mind a kettőn hat ujj.
Nehezen mohásul a szem
a szerencsén hosszasan töprengve.
Szerencse: ezek az alakjaid.
Szerencse: több vagy,
négylevelű lóhere,
ötszirmú orgona,
emberképű planéta,
messzire szökő fény.

Fúvódás

(Paisumine)

tűrök
tűröm a tűrőt
tűröm a tűrő tűrőjét
tűröm a tűrő tűrőjének a tűrőjét
tűröm a tűrő tűrőjének a tűrőjének a tűrőjét
tűröm a tűrő tűrőjének a tűrőjének a tűrőjének a tűrőjét
tűröm a tűrő tűrőjének a tűrőjének a tűrőjének a tűrőjének a tűrőjét

ez nem egy egyszerű lufi
ha kidurran, valami más
hallatszik

Bronzszobor

(Pronkssódur)

A teázó teraszán a fény
lassan aranyból rózsává vált.
„Nézzétek, milyen élesek most
a hegycsúcsok!”
Annak látszódtak.

Egyszerre világossá vált,
a kilátóban talált fiúk közt egy sem
jön velem ágyba.
Bárcsak hamarabb ennék meg a
szőlőssüteményeket.

Sívax szaga van a lapszangnak,
a fiúk és vidám, fürtös Moira
útikalauzokról meséltek.
Tennivaló akadt elég.
Egyszer csak valaki: bronzszobor?
Mint élénk motor, pörögtem fel,
beszélni kezdtem. Beszéltem,
ők hallgattak. Beszéltem.
Csókák raja szállt el felettünk,
ekkor új téma következett.

Egy fiú filmezni akart,
egy másik párszor amfizott.
Néztem a rózsás eget
és mások tányérjait.
Egyszer aztán felsejlik a pillanat,
mikor embermeleg
üstökösként suhan alá
az égbolton szenvedélytől fűtve:
„ciaaaaaaoo!”
A szenvedéseitekről sem beszéltek.

Abszolút obeliszk

(Absoluutne monument)

*Vajh ha a beszéd előtérben van, nem gátolja-e annak
elismerését, ami létezik, és megtapasztaljuk?*
(Hans-Georg Gadamer)

Ez a nap nem igazán
süt azoknak, kiknek
süt.

Ez a víz nem menti meg
bízvást azokat, kiket
nem ment meg.

Ez a vers szól
azokról, kikről
nem szól.

Idézi,
kiket
nem idéz.
Dicséri,
kiket
nem dicsér.

Engedjétek mindenkicskét
a vershez jönni,
önmagának koszorút hozni.

Szikrázik a Nap, a víz,
de innen obeliszket az kap, ki olyat nem kapott.

Visszapillantó: előjáró-felmenő

(Autopegel: eelkäija-ajaloolane)

Az én előjáróm, az én felmenőm
fekete Lexusszal jár.
Egy pillantás alatt
ott termék, ahol most ő van.
A Nap ragyog a visszapillantójából,
és úgy tűnik, hogy az ilyen
futurisztikus vakítás
az ő képe rólam, utódról.
De ő mást lát rólam tükröződni:
változó múlt, élő történelem
az én előjáró-felmenőm araszol,
és elrendeli a sorsom:
elhajtok mellette.
Látom, hogy nálam ifjabb,
ahogy az előjárók gyakran.
„Barackképű fiú.”
Ahogy az utódok gyakran,
nem becsülöm bölcsességét.
Most én vagyok az első.

András Judit fordításai

A fordítások az alábbi kiadás alapján készültek: Maarja Kangro: Heureka. Eesti Keele Sihtasutus, 2008.

Armin Kõomägi

Anonim logisztikusok

Négy éve kezdődött az egész, amikor hirtelen egy alapfokú logisztikai tanfolyamon találtam magam. Az akkori munkahelyem tanácsalanságot keltett bennem, amelyre magyarázatot keresvén minden lehetséges kurzusra jelentkeztem. Emlékszem az izgalomra, mely hatalmába kerített, amikor az egyenes derekú előadó kalkulátortekintete diagonális vonalban végigsiklott a termen, majd így szólt:

– Üdv!

Ennél egyszerűbbet, világosabbat és zseniálisabbat nem is gondolhatott volna ki. Üdv. Telitalálat! Az előző kurzus, amelyen pontosan egy héttel a logisztika előtt időztem, egy bozontos, kardigános férfi céltalan locsogásával kezdődött. Szerinte annak, hogy éppen reggel, este vagy éjjel van, a maga nemében semmiféle jelentősége sincs. Éppen ezért nem is szándékozik konkrét időhatározót használni, amikor üdvözlő benünket, ha még általánosabban viszonyulunk a tárgyhoz, egyáltalán mi szükség az üdvözlésre, boldogabbá tesz-e bárkit is ez a formalitás, vagy éppen ellenkezőleg – boldogtalanabbá. Ahh, emlékszem, hogy már ettől az egyetlen mondattól úgy megfájdult a fejem, hogy a továbbiakban képtelen voltam koncentrálni a témára. Filozófia tanfolyam kezdőknek. Mi haszna egy olyan tantárgynak, amelynek a fő hozadéka a teljes zavarodottság plusz két óra fejfájás. Csak addig a pillanatig vártam a távozással, amikor már nem tűnt udvariasságnak.

Ám a logisztika tanfolyam előadóját soha, egyetlen pillanatra sem felejttem el. Aho- gyan a lehető legrövidebb utat tette meg az ajtótól az asztalig, amilyen átgondolt moz- dulatokkal helyezte dolgait az asztal bal sarkára, ahonnan könnyebben emelhetette őket a pulpitusra, ahogy gyakorlott mozdulattal kioldotta a két gombot zakóján, majd ugyanazzal a lendülettel a szék támlájára ejtette, anélkül, hogy az egyetlen ráncot vetett volna. Amikor aztán a pulpitushoz lépett, elbűvölt minket egy fél másodperces mo- sollyal, majd megkezdte az előadást. Emlékszem a kézfejemre hulló nyálcsepp nedves- ségére. Csak akkor jutott eszembe becsukni a szám, merthogy tátott szájjal csodáltam ezt a végiggondolt bevezetést.

Ma, négy évvel később, természetesen több tucat tanácsot adhatnék annak az elő- adónak, hogyan változtassa az életét még hatékonyabbá. Ilyen messzire jutottam. El kell ismernem, hogy ez bizonyos szempontból probléma.

Most, hogy elég időm volt végiggondolni, értettem meg, hogy tulajdonképpen az egész már jóval korábban kezdődött, mint az említett tanfolyam. Emlékszem a nyári építőtáborra. Az volt a második ilyen táborom. Féktelenül vidám társaság volt: beleva- ló és találékony fiúk, vidám és csinos lányok. A tábor második felében, amikor a ba- rátságok már eljutottak egy bizonyos szintre, nekünk, fiúknak szokásunkká vált estén- ként jóéjtpuszit adni a lányoknak. Egyik éjjel, amikor egy szál alsónadrágban beléptünk a szobájukba, és az élénk lányokon sóváran végignézve megvitattuk, ki kinek ad pusztit, azon kaptam magam, hogy a legközelebbi ágyhoz lépek. Mivel a csoportunkban min- den lány egyformán csinos volt, nem számított különösebben, ki kit pusztit meg. Így a legrövidebb utat választottam. Attól az estétől kezdve mindig a hozzám legközelebb eső lány kapta a pusztit. De nem mindig ugyanaz. Korántsem. Néha ágyat cseréltek.

Nem tudom, miért. Képtelen voltam megérteni az efféle kavarodást. És ha valamelyik lány a táborúznél érdeklődést mutatott a jóéjtuszim földrajzi taktikája iránt, azt feleltem, hiszen ez a legrövidebb út a pusziig. Erre nevetésben törtek ki, és sokan a szívükbe zártak. Pedig én nem tréfáltam.

Nem is emlékszem, mikor csókolóztam utoljára. Képtelen vagyok értelmetlenségekkel foglalkozni. Csakis a szükséges dolgokkal törődöm, csak is a szükséges testrészeimet mozgatom, a szükséges izmaimat feszítem, csak a szükséges gondolataim gondolom. A megfelelő időben és helyen, megfelelő mennyiségben. Mindig. Egy dolog mégsem hagy nyugodni: nem értem a saját érzéseimet. Néha azon kapom magam, hogy bosszankodom, felháborodom, dühöngök vagy búslakodom. Ha a hatalmamban állna, eltávolítanám magamból azokat a géneket, amelyek mindezeket lehetővé teszik. Minden érzélem időfecsérlés. És nem csak a negatív érzelmekről beszélek. Mi értelme van például a győzelmi márnak? Juhé! Miféle juhé? Minek? Mitől lesz jobb? Mi az a győzelem, aminek ennyire örülni kéne? Van eredmény, van végkifejlet, van pontszám, van részösszefoglaló. Egy folyamat normális részei, mit kell itt örömködni?

A nagyapámat már gyermekkoromban is csodáltam. Még kilencvenéves korában is elüldögélt az íróasztalánál, és tiszta gondolatai voltak. A háta mögötti polcon a mérnöktechnikai világ mesterművei díszlegetek híres földrajzi felfedezők dokumentarista útleírásaival váltakozva. Kizárólag racionális ismeretanyag. Semmi szépirodalmi badarság. Amikor már elég nagy lettem, nagyapám beavatott bevételeinek és kiadásainak világába. 1938-tól kezdve minden naptári évnek megvolt a maga jegyzetfüzete, teljes áttekintéssel a pénzmozgásokról. Azt játszottuk, hogy mondtam egy tetszőleges évszámot és egy hónapot, nagyapapa pedig felolvasta a megfelelő jegyzetfüzetből, hogy mi történt abban az időszakban. Centre pontosan. Néha a nagyapapa magassága és súlya is fel volt jegyezve. Győzelemittas tekintettel nézett rám, és én éreztem, hogy egy génius unokája vagyok.

Emlékszem, nagyapám egyszer magával vitt egy templomba. Még sosem jártam ott azelőtt. Abban az időben egyáltalán nem jártam templomba. Nagyon meglepődtem, amikor nagyapapa elhívott magával. Nagyapapa és a templom? Arról volt tudomásom, hogy néhanapján szívesen hallgatott nyugalmas árasztó orgonamuzsikát, de racionális emberként ezt általában a rádió komolyzenei adóján, miközben az íróasztalánál tett-vett. Szóval elmentünk oda. Ez a templom valahogy más volt. Nem értettem rögtön, hogy mitől, de egy idő után észrevettem, hogy hiányzott belőle az a hivalkodó légkör és szimbólum, amivel az ember általában isten házában találkozik. Ez a templom

egyszerű volt. Egyszerű padok, egyszerű ablakok, egyszerű oltár, egyszerű festmények a falon és egyszerű mennyezet. Nagyapapa hosszasan körbenézett, megkopogtatta a falakat, próbálgatta az ajtót és a padsorokat, vizsgálta az oszlopokat. Ezután elégedetten bólintott, majd távoztunk. Hazafelé a munkájáról mesélt. Sok hidat, tömbházat, üzemszarnokot tervezett. És egy templomot is. Épp ebből a templomból jöttünk.

Életének célegyenesében nagyapát elgázolta egy autó, mindkét sípcsontja eltört, a lábfejei összezúzódtak. Mindannyiunk számára világos volt, hogy ágyban heverészve nem áll szándékában folytatni az életét. Így is lett: karácsony előtt nem sokkal bejelentette az öreg, hogy ebben az évben ajándékokat már nem vár. Szerencsére mindenki megértette a helyzetet, és megkímélték az értelmetlen gypjú zokniktól, a vonalzókat és számlakönyveket áradatától. Azon a napon mindannyian nagyapapa halálos ágya köré gyűltünk, és mindenki mondott valamit búcsúzóul. Majd rám került a sor. Néztam a megcsontított lábait, melyek a szerencsétlenség következtében néhány centimétert vesztek eredeti hosszúságukból, megkérdeztem tőle, mit szólna, ha valamelyest kisebb koporsóban temetnénk. Most, hogy már nincs fizikai szükség olyan hosszú koporsóra, egy lényegesen kisebb és olcsóbb darab is megtenné. Emlékszem, milyen rémülten meredtek rám a többiek. Nagyapapa szemében azonban felragyogott a takarékoskodás fénye, és hűvös kézzel, hálásan hagyta jóvá az ötletem. Úgy lett, ahogy javasoltam.

A racionális gondolkodás ilyenképp a génjeimben van. Nagyapapám is benne volt, aki olyan praktikus templomot épített, hogy a misztikus isteni aura nem érezte otthonosan magát benne. Hasonlóképp apámban is, aki egyszerre négy pár síbakancsot vett, mivel hihetetlenül olcsón lehetett hozzájuk jutni. És bennem is, aki egy kivi elfogyasztása előtt és után megmérdezkedem, majd gramm pontossággal kiszámolom a gyümölcs súlyát. Benne van a fiam vérében, aki két másodperccel azelőtt jelez, hogy maga alá csinálna. És így tovább. De erre én nem vagyok büszke. Legalábbis már nem annyira.

Nem túl hosszú, ám mégis meglehetősen tartalmas és eredményekkel teli pályám során hat vállalatot sikerült olyan tökéletesen működővé tennem, hogy ha egy globális vállalkozásról lenne szó, akkor a világ mind a hatmilliárd lakója odalenne a boldogságtól. Gondoljanak bele: kizárólag a szükséges dolgok, és emellett szó se lehet semmiféle reklámról vagy más marketingdumáról. Legutóbbi munkahelyemen olyan messzire jutottam az optimalizálással, hogy a végén önmagamot kellett elbocsátanom. Előtte bebizonyítottam a vállalati tanácsnak, hogy az ügyvezető igazgató és a marketingmenedzser megléte nem teremt semmiféle hozzáadott értéket, ha az összes általam kezdeményezett átszervezést százszázalékosan megvalósítjuk. Kapzsi emberek lévén némi habozás után

egyértetettek a javaslatommal. S minthogy tisztességes ember vagyok, egyúttal beleegyezésüket kértem az én huszonhat nappal később történő elbocsátásomba is. Pontosan ennyi időt vett igénybe az átszervezésre vonatkozó tervem megvalósítása.

Amíg egyedül laktam az egyszobás lakásomban, minden egyszerű volt. Logisztikai szempontból olyan tökélyre fejlesztettem a lakóhelyem, hogy nyugodtan megkaphattam volna a Nobel-díjat a mindennapokban alkalmazott mérnök-technikai perfekció eléréseért. Az én kis kedves, teljesen automatizált paradicsomom. A dolgok akkor kezdtek megváltozni, amikor elhatároztam, hogy megnősülök. Valahogy mégiscsak kellett utódról gondoskodni. Különösen, ha az ereidben a nemzedékeken át tökéletesre csiszolt abszolút racionalista vére csörgedez. Így került egy nő az életembe, és bár tudatában voltam, hogy a nő minden, csak nem racionális lény – hiszen emlékeztem még nagyanyám versesköteteteire és édesanyám hosszú telefonos traccspartijaira –, a feleségem mégis igazi kihívás elé állított. Az, amilyen sorrendben a ruháimat lefekvés előtt odakészítettem a székre, a precizitás, amellyel a tubusból a megfelelő mennyiségű fogkrémet adagoltam a fogkefémre minden reggel, amilyen pontossággal a megfelelő méretre hajtogattam a papírt hátsó felem kitörléséhez, ahogy a hűtőben logikus sorrendbe rendeztem az élelmiszereket, ahogy a ketchupos flakonból az utolsó cseppet is kivarázsoltam, az én feleségem szemében a legcsekélyebb elismerésre sem talált. De kit érdekel az elismerés, az érzelmek nem számítanak. Azonban éreztem, hogy a feleségem egyszerűen nem ért engem. Ő, aki a gépbe akkora adag mosóport tesz, amennyivel három focicsapat szennyését lehetne tisztára mosni, ő, akinek a hajszálai eldugítják a mosdót és a lefolyót, mert nem kegyeskedik a szemetes közelében fészülni, ő, aki kidobja a krumplihéjat, amelyből mind a négy szomszédgyerek jóllakhatna, ő, aki a boltból tonnányi krémet cipel haza, hogy aztán a felét fintorogva kidobja, ő, aki olyan gyakorisággal váltogatja a tévécsatornákat, hogy nem lehet követni, mit csinálnak Urmas Ott beszélgetős műsorában a teletubbik vagy hogy melyik rallicsapatban versenyez Maire Aunaste a következő évben. Ő nem ért engem. Mamma mia!

Ám legyen. Ezzel a néma értetlenséggel még meg lehetett békélni, de egy este ezt a határt is átléptük. A díványon ültem, és egy kaszkadőrtrükkök előkészületeiről szóló műsort követtem a tévében. Egész belevaló fickók ezek a kaszkadőrök, bár néha elfeledkeznek valami apróságról, és olyankor emlékezetes temetéseket rendeznek nekik. Ültem, és két dolgot éreztem: vizelési ingert és szomjúságot. Megvártam a reklámszünetet, aztán felálltam, bal kézzel felkaptam az asztalról a söröspoharat, amely már félig sem volt, és elindultam a vécé felé. A konyha a vécétől egy méternyi távolságra volt. A budi felé menet jobb kézzel lehúztam a sliccem, és elővettem a szerszámomat. Mivel a vécé ajtaja nyitva volt, láttam, hogy az ülőke is fel van hajtva. Ez lényeges időbeli előnyhöz jutott, mert már pár lépéssel a csészé elérése előtt elernyeszthettem záróízomom. Így is tettem. Hozzáfűzném, hogy menet közben felhörpintettem a maradék sört. A számításaim természetesen bejöttek. A vizeletsugár, mely a szerszámomból éppen az utolsó lépésnél tört elő, pontosan a megfelelő időben talált a csészébe, anélkül, hogy gondatlan célzás miatt egy csepp is a peremére került volna. Amikor elégedetten kiléptem a vécéből, szembetalálkoztam a konyhaajtóban álló feleségemmel. A szája tátva volt, a tekintete pedig ködös. Elhaladtam mellette, hogy egy új sörrel jutalmazzam magam a hűtőből. A feleségem dermedten állt, háttal nekem. Mesterien töltöttem pohárba a sört, habja végig kettő, kettő és fél centiméter vastag maradt. És akkor megszólalt. Azt mondta, olyan volt, mintha lassított felvételen követett volna. Láta, ahogy jövök, orral a söröspohárban, miközben árgus szemem a távolságot méri a vécéig, ahogy előkotrom a szerszámom a nadrágból, az ég szerelmére, ahogy a sárga sugár kilövell a farkam végéből, és ő attól félt, hogy levizelem a padlót, a falat és őt magát is, és aztán az utolsó pillanatban nagy ívben mégis a csészébe csobbant a sugár. Annyira megdöbben, hogy egész este egy szó sem hagyta el a száját.

Bóknak vettem a reakcióját, és elismeréssel adóztam magamnak, hogy a szenvedésem végül meghozta gyümölcsét. Éjszaka eltökéltem a feleségem hátára másztam, és gyors, célratörő lovaglással ünnepeltem meg a mi kis sikerünket. Nagy meglepetésemre másnap összepakolta a kacatjait, és elment. Szerencsére megtermékenyítve. Legközelebb körülbelül kilenc hónap múlva hallottam róla újra. Fiunk született, akit minden vasárnap láthatok. Ennek nagyon örültem, mert nem tűnt valami motiválóknak egy következő utód miatt új kalandba bocsátkozni az irracionális női nem egy képviselőjével.

Most pedig itt ülök. Ezen a sajtós helyen. Öten vagyunk körben, négyen közülünk betegek. Legalábbis így vélekedik az ötödik, aki saját bevallása szerint egészséges.

Nem emlékszem, hogy kerültem ide, de emlékszem az első alkalomra. A szórólap szerint az órának „úgy este hat körül” kellett kezdődnie. Ez a meghatározás mindannyiunkat kiborított. 18:00-kor négy egymásnak idegen férfi ült a teremben, és az arcunk elárulta, hogy nincs köztünk a meghívó. A szoba visszataszító volt: sokféle élénk színű függöny, különböző alakú székek kaotikusan szanaszét a padlón, az egyik sarokban egy rakás mindenféle színárnyalatú párna, a polcon ezerféle lim-lom és egy halom értelmetlen újság. A plafonon nevenséges világítótest, melyen olyan gazdaságtalan izzók nyelik el az elektromosságot, amilyeneket még sosem láttam. Mindannyian kényelmetlenül éreztük magunkat. Egyik lábunkról a másikra álltunk, nem mertünk leülni, vagy bármihez hozzáérni. Végül belépett a szobába az ötödik ember. Nő. Ártatlanul mosolygott, és azt mondta, ő Katrin. Feleletként az órákra pillantottunk. 18:18 volt.

Lassacskán megismertük egymást. Rendkívül érdekes személyiségekre találtam, akikkel jól érzem magam. Például Arved. Arved mindig a bal oldalamon ül. Minden reggel és este megméri a felesége, két pubertáskorú gyermeke és önmaga súlyát és testmagasságát. Tizenhét éven át gyűjtötte a család statisztikai adatait, melyek segítségével kiszámítja a családtagok testméreteinek jövőbeli dinamikus kivetüléseit. Hároméves periódusokra osztva. A világpiacon trendeket, fogyasztói árindexet, a nemzeti bank konjunktúraelőrejelzését is figyelembe véve elkészítette a család költségvetésének matematikai modelljét, aminek a segítségével képes előre jelezni, hogy például 2014-ben mennyi pénzt kell kiadni ruhákra és élelmiszerre. 98,5%-os valószínűséggel. Mindannyian nagyra becsüljük Arvedet. Kivéve közülünk egyet: Katrint.

Vagy vegyük például Martint. Martin remek fickó. Alapos számítások eredményeként egy-két igen érdekes dologra jött rá. Mégpedig azt vette észre, hogy a családtagjai házon belüli pályamozgásának 80%-a a padló felületének mindössze 20%-ára korlátozódik. A mozgáshoz szükséges négyzetméterek számához hozzáadta a bútorok alapterületét, és új házat tervezett családjának. Egy közel négyszer kisebb alapterületen a család többé-kevésbé ugyanazt az életszínvonalat tudta tartani. Hanem micsoda nye-

reség az építési költségekben! Maximális kihasználtság! Arról nem is beszélve, hogy Martin háza egy harmincnégy négyzetméteres telken helyezkedik el, melyet egy szendvics árértékű vett egy férfitől, aki nem tudott mit kezdeni az óllal, amikor a kuttyája végelgyengülésben kimúlt. Szerintünk Martin egy zseni. De ennek a Katrinnak megint csak más a véleménye.

Na és persze Ott. Ott már abból a szempontból is eszes volt, hogy ezt az új nevet vette fel: Ott Kott. A szülei ilyen nevet adtak neki: Otto Gottlieb. Még ilyen! Ott Kott, kezdőbetűi szerint O.K., minden logikusan gondolkodó ember álma. Ott taxisofőr volt. Mesteri képességeket fejlesztett ki magában, hogy autóját minimalizálja, miközben maximumot kínál. A négyből két hengert kiiktatott és kiszerezelt, mivel a városi átlagos haladási sebesség, azaz 27 km/h mellett egyszerűen nem volt rájuk szükség. Ezeket Ott realizálta a Kadaka autópiacon, a pénzt borítékba dugta, és postázta a taxitársaság vezetőségének címére. Benzintől meg különösen keveset fogyasztott. A csökkentett ürtartalomtól nyert megtakarításon kívül a garázsában olcsó petróleumot kevert a benzinhoz az erre a célra beszerzett bádoghordókban, ezzel az üzemanyag ára harmadával kevesebb lett. Az útirány kiválasztásánál Ott mindig a kilométerszám optimalizálásából indult ki, ugyanakkor nem vetette meg a kisebb forgalmú utcákat, és nem riadt vissza az apróbb közlekedési szabálytalanságoktól vagy a zöldövezeteken való áthajtásoktól sem. Mindezt azért, hogy az utas a lehető legrövidebb úton érjen célba. A műszerfalán az összes fölösleges mutatót kicserélte kartonból készített kópiára, az eredeti műszerek eladási árának bevételeiből származó összeget pedig centre pontosan befizette a taxitársaság bankszámlájára. Ilyen találékony ember volt Ott.

Itt vagyunk hát: Arved, Martin, Ott és én. Négy derék férfi. És úgy teszünk, mintha odafigyelnénk erre a Katrinra, aki azt hiszi, hogy egy rettenetes betegségből gyógyít ki minket. Anonim logisztikusoknak nevez bennünket. Titkon büszkék vagyunk erre. Logisztika, ez olyan előkelően hangzik. Logisztika, ez mindennek a csúcsa. Ez teszi az embert emberré. Megkülönböztet minket az állatoktól. Képesek vagyunk összegyűjteni a racionális ismereteket, számítani, mérni és helyes következtetéseket levonni. Nem tűrjük a pazarlást. Mi egyetlen aktus segítségével reprodukáljuk az életet. Ha belegondolunk, ez bizonyos értelemben pazarlás. Várjunk csak. Mennyi sperma is van egy magömlésben? Otthon okvetlenül kiderítem. Biztos vagyok benne, hogy sokkal gazdaságosabban is fel lehetne használni őket, és egyben megoldani az alacsony népszaporulat problémáját. Látják csak, milyen jó gondolatok. Hogy lehetne ez betegség?

András Judit fordítása

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült: Armin Kömági: Anonim logisztikusok (Anonümsed logistikud), = Looming 2005/4, 549–554.

Jürgen Rooste

Pornófilm és egy üveg vodka

(Frederick Lies Still...)

Megígérem nektek, hogy ebben a sztoriban mindössze annyi történik, hogy pornófilmet néznek és megisznak egy üveg vodkát. Itt akár abba is hagyhatjátok az olvasást.

Múlt éjjel egy barátommal fél négyig üldögéltünk egy csípős füstben úszó pincéhelyiségben, és arról beszélgettünk egy pohár konyak mellett, hogy milyen érzés apának lenni, hogy is van ez... Nem mintha bármelyikünk is nevelné a gyerekét vagy együtt élne vele, de egyébként is inkább a biológiai apaságról értekeztünk, arról, mennyire túlértékelik – ahogy azt saját apáink esetében is beláthattuk. Most pedig a magunkéban. Minden különösebb lelkiismeret-furdalás nélkül. Ilyen kor ez, a köztársaságban a magányosság napjait éljük, és igazságtalan, valamint veszélyes volna gyermekeinket (vagy magunkat) a szerelemben és biztonságérzetben való hitre nevelni. Amikor aztán az ilyen emberek előmerészkednek védőburkukból, hogy megcsodálják a világot, amelynek illatai és árnyalatai és hangulatai csábítóak, mint mindennek, ami új és különleges és ismeretlen, az élet hónapok, sőt napok alatt átgázol rajtuk.

Aki olyan esztelenül korán, de ugyanakkor hihetetlenül megkésve kezd el élni, mint én, az ebben az életkorban, mikor már apa lett és éveket dolgozott, hogy fentartsa az országát, az istenét, apró kis perverzióit, kialakult függőségeit és kihunytt szerelme gyümölcsseit, továbbá tüzelte a testét mindennel, ami ég és éget, már nem virraszthat hajnali fél négyig iszogatva, nem emlékezve arra sem, hogyan jutott haza, reménykedve abban, hogy az érkező másnap nem áll mindezért fájdalmas bosszút. De hiába, mert úgy vágott pofán, mint a jóságos, fehér, igazságos Isten ökle, egyenesen az égő csipkebokorból. Az ébresztőóra pincsikutyaként morogta és ugatta a kezdődő munkahetet. Megborotválokztam, taxiba vágtam magam, az irodával szemközti felkapott kávézóban felhajtottam két kávét, aztán értekezletek, projektmenedzserek, a nyakkendőjük végére önmagukat felkötött öntelt ábrázatú barmok. Napközben többször hívott egy lány, de nem vettem fel. Nem voltam biztos benne, hogy lenne-e bármi mondandóm a számára. Hogy ne érezzem magam olyan kényelmetlenül, délután küldtem neki egy sms-t, egy parányi, felelőtlen elektronikus üzenetet, amely a vérbüntől is tisztára mos, felment a hiányzás, eltűnés, érdektelenség alól. Sok a munka. Később beszélünk. Hamar válaszolt. Rendben. Gondolok rád. Persze, persze.

Az Alkaseltzer sehogy se akart hatni, ugyanolyan vacakul éreztem magam, gyengének, mulandónak, esetlegesnek, csak a szemközti asztalok mögötti munkába tompult arcok adtak fölényes erőt ahhoz, hogy dühödten elvégezzem a tőlem elvárt napi teendőket: buzgó voltam, felszabadult és lendületes, a legelképesztőbb üzleteknek és terveknek nyertem meg embereket. Az ötödik cigiszünetben felhívtam a barátomat,

de nem vette fel, nyilván dolga volt. A hatodik cigiszünetben ugyanígy. Üzenetet nem küldött, s ezt a tisztelet jelének tekintettem. Öszintéségnek.

Munka után gyengeséget, ürességet, enyhe szédülést éreztem. Kávé és cigaretta, enni nem is ettem semmit. Taxit hívtam. Hipermarket. Vettem egy csirkecombot meg egy kis salátát. Egy doboz grépfrútlevet. Úgy terveztem, hogy korán lefekszem, bár nyilvánvaló volt, hogy az idegrendszerem ezt nem hagyná. Megakadt a szemem egy csillogó vodkásüvegen; a szép, fényes, dombornyomott üvegben levő kristálytisza vodkán. Egy pillanatra hányingerem támadt, aztán mégis megkívántam. Ebben az üvegben rejlett a mai korai álmom.

Futólag fontolóra vettem, mennyire lenne etikus egy-két órácskára áthívni magamhoz a lányt, aki napközben... aztán meg kidobni. De ez mégiscsak túl fárasztó lenne, biztosan megpróbálna ellenkezni, bekuncsorogná magát éjszakára is. Úgyhogy inkább kivettem a bolt melletti videókölcsonzóból egy pornó DVD-t, az egyetlen, ami az ottani választékból izgalmasnak tűnt – valami mocskos agyszüleményt „főiskolás lányokról”, melynek egyetlen előnye a többihez képest az volt, hogy a képeken levő lányok tényleg nagyjából 18–19 éveseknek tündek, vagy legalábbis nem harmincnek és fásultnak a megjátszott dugástól.

Otthon étvágytalanul ettem, és ittam egy kávét. Az első pillanatban rosszul lettem, le kellett ülnöm, hogy erőt gyűjtsék, a falon a tévében a híradó ment. A hírek rosszak voltak, mint mindig. Az egyik műholdas csatornán nyolcvanas évekbeli számokat játszottak, lelki rokonságot és meghatottságot éreztem. A nyolcvanas évek hangzása az egoizmus és a magány visszhangja – felfuvalkodott, önző, elidegenedett. Akárcsak mi.

Hoztam egy kupica hideg vodkát a mélyhűtőből, egy tányér csíkokra vágott uborkát és a nagyanyám ecetes gombáját. Nagymama az első gombákat valamikor az első köztársaság idején tette el – akkor is mindenhol tombolt a dekadencia. Persze nem ott, ahol ő lakott. Hísz a nagymama vidéken élt. Minél egyszerűbb és kisebb a társadalom, annál kevesebb benne a perverzió és a züllöttség, gondoltam. Na persze, lehet az éppenséggel Dogville is.

A DVD-lejátszó felzúgott, a lézersugár beolvasta az információt, beolvasta az üres életet élő szép és buta lányokat, akik talán öntudatlanul lemondanak saját önbecsülésükről, miközben magukat ezer meg ezer ábrándképre és izzadó markok gondjára bízva megnövelik azokét, akiknek ily módon odaadják a testüket. Vagy mégsem. Vagy mégis.

Az apámnak valamikor a nyolcvanas években volt videómagnója meg pár pornófilmje, ami akkoriban nagy szó volt. Összecsapott német filmek, teli tömötbajszú férfiakkal és pattanásos seggű középkorú nőekkel. De volt az egyikben egy részlet, ahol Marilyn Monroe-t utánozták, na, tudjátok, azt a jelenetet, ahol a szél fellibbenti a ruháját. Az apám őszintén hitte, hogy az a valódi Marilyn, és hogy ő tényleg játszott abban a filmben. Oké, Norma Jean tényleg meztelen volt azokon a régi naptárképeken is, na de mégis... Hogy lehet ilyesmit összekeverni?

Már azelőtt láttam ezeket a filmeket, hogy magam is közelebbi ismeretséget kötöttem volna a lányokkal. De ez semmit sem jelentett. A lányok iránti tisztelem és vágyam fenntartások nélküli és őszinte volt, jobban hittem a szerelemben, mint istenben, holott az új széljárásnak megfelelően akkoriban keresztény ifjúnak tartottam magam. Mint az a sok bolond, aki még nem ízlelte meg sikerorientált társadalmunk heves érzéseit, örömmámorát és komorságát. Ahogy így utólag, a tévéképernyőn ránegőző, vergődő, hánykolódó sárgás-rózsaszínes-barnás-fehéres testek árnyékában viszagondoltam akkori szeretettségemre és szeretetre való képességemre, megdöbbenett, hogy mindez a múlté – hogy milyen észrevétlenül váltotta fel a blaszfémiával kacérlódó, közönyös és kéjsóvár metroszexualitás. És – ahogy az elátkozottak esetében rendszerint – az idő múlásával aztán az efféle lustnak egyre inkább fűrészpör íze lett.

Emlékszem, egyszer ugyanazzal a barátommal a szüleink válása után mintegy boszszúból elhatároztuk, hogy megmaradunk romantikusoknak, megtanulunk szeretni és gondoskodni, csak olyan munkát végezni, amit szeretünk (de amiért persze jó sokat

fizetnek), és nem válunk üres és megkeseredett nyomorékokká, akiknek az állva maradáshoz ezer támasztékra és mankóra van szüksége – egyszóval mi nem leszünk olyanok, mint „ők”, lelki roncsok. De sajnos már az első évek megmutatták, hogy képtelenek vagyunk erre; sose láttunk ilyesmit, és magunktól nem tudtuk kitalálni. Mikor először láttam akkori élettársamat, egy fiatal, csinos közzgazdász-hallgatót, sírni valami miatt, amit én követtem el, egyszerűen nem értettem, mit jelent ez, hogyan és miért történt.

Később, jó tíz évre rá az ő alakjával találkoztam újra, amikor már egy következő, pontosabban az ötödik vagy hetedik nővel éltem együtt, aki az első hivatalos, saját gyermekemet várta. Egy másik egyetemista lány képeben találkoztam vele, annak sötét szemében, amelyből hamarosan sikerült ugyanúgy könnyeket előcsalnom.

Ekkor már tudtam, hogy mik ezek és miért vannak, képes voltam rá, hogy ne vegyek rólok tudomást... ne nagyon. Épp olyan volt ez, mint abban a pornóban – amikor a lány óra után kettesben marad a tanárral, akkor már tudod, hogy majd leszaggatja a ruháját és fellöki a tanári asztalra. Elkerülhetetlen volt, az élet megtanított azonnal és határozottan reagálni, ezek a helyzetek nem is alakulhattak másként. A ruháit letépvé egyre többet és többet vártam ettől az egésztől, az élet értelmét, vagy legalább feledést hozó szenvedélyt, de a vége felé már... fűrészpör íze volt. Olyan volt, akár a langyos, sóltan vér a vámpírnak, aki tulajdonképpen voltam... Keep the vampires from Your door. Majdnem mindenki, akit valaha ismertem, az összes barátom – anélkül, hogy egymást megmártuk volna – elkapta ezt a fertőzést, ami átjárta az értelmünket, a szavainkat és a cselekedeteinket, még annál is gyorsabban, mint ha az éjszakai utcán egymás nyakába haraptunk volna. És ha néha búslakodtunk, akkor is csak azon, hogy a vérnek már nem volt véríze, hanem olyan volt, mint a fűrészpör, vagy a kétnapos lóhúgy a box padlójának mélyedésében.

Míg a képernyőn epizód epizódot követett, én mindent ígérő, feledést hozó révületbe merültem. Voltaképpen egy és ugyanazon epizód ismétlődött, amely teljes mértékben sematikus volt: pózok egymásutánjának sora, mint a diszkoszámok örökké visszatérő szerkezete, egy váz, amelyben csak az arcok, színek vagy egy-egy szó változik. Rettegés tört rám, próbáltam felidézni a hektikusan felszínessé vált nemi életemet és a nőekkel való alkalmi egyesülesemre – képtelen voltam visszaemlékezni arra, mit és hogyan csináltam velük. Félni kezdtem, hogy ezt a pornófilmről pornófilmre, epizódról epizódra ismétlődő sémát másolom, hogy a nemi életem egy sovíniszta szórakoztatóipari termék kópiája. Próbáltam elkergetni ezt a gondolatot, ittam. Vajon a pornófilmek, a reklámok, a videoklipek ideáljai miatt hidegültem el a barátnőimtől? Hogy csak a testüket láttam, hamis mosolyukat, a lehetőséget, hogy az estét, az éjszakát vagy a reggelt együtt tölthessem valakivel, nem egyedül, nem csak a saját, magam számára általában semleges hőmérsékletűnek tűnő testemmel. Egy régi barátom, akit már iskolás korom óta ismertem, egy csodaszép, macskaszzerűen kecses, barna szemű, művészelkű lány, akinek örökké napbarnított testén a nagy, bogárszerű anyajegyek ragadtak magukkal, teljesen félreértette a lényemet, a változást és a figyelmemet. Számomra a vámpír játéka volt ez a potenciális áldozattal, ő viszont belém szeretett, megszakította addigi életének legfontosabb kapcsolatait, és velem akart lenni. Rövid időn belül tönkretettem minden jót és szépet, ami egykor kialakult köztünk. Megfertőttem őt is, most néha találkozunk, időnként együtt töltjük az éjszakát. De már nem érdekli, nem köti le, gépiesen viselkedik – ugyan keresve és vágyakozva, de tudva azt, hogy reggelre mindez... fűrészpör.

Próbáltam felidézni, mikor tudtam egy nővel szemtől szemben, a munkahelyemen kívül szexuális felhang nélkül, komolyan beszélni. Pár hónappal ezelőtt volt ilyen alkalom, hatvanas, se nem túl szép, se nem ronda. Az anyám.

Rémületemben felhajtottam a vodkát, felszaladt az orromba is, kesernyés volt, beleborzongtam. A képernyőn megint változtak a szereplők, az arcok, a helyszín – egy takarítónő meg egy megtermett sportolófiú az öltözőben. Minden más ugyanolyan volt. Ahogy az én gépies mozdulataim is; ahogy a pohár felemelkedése és leereszkedése, ahogy az időről időre bekapott ecetes uborkák és gombák. Valahol a lelkem mélyén sejtettem, hogy ezeknek az íze, ezeknek a léte nem illúzió, hogy körülbelül ilyen ízűk lenne akkor is, ha valamiféle igazi életet élnék, amiben megérinhetném a valóságot.

Az a pillanat, amikor az előző napi hányinger, fejfájás, nyugtalanság, levertség friss, fiatal, túlradó megelégedettségé, céltudatossággá, gondtalansággá és a világgal való megbékéléssé változik, ugyanolyan törekeny és valóságértelenül szép, mint a költözőmadár alászálló tollának és a lehulló őszi nyírfalevélnak a találkozása a lágy,

tengerillatú nyugati szélben. Tudtam, hogy mi a legjobb antidepresszáns, hogyan lehet a legkönnyebben ledönteni kommunikációs nehézségek láthatatlan falait, hogyan lehet a lányokat a kék elviselhetetlen határára juttatni, hogyan tűnhetnek a magam szemében a leginkább nemesnek és szépnek, tragikusnak és mindenhatónak.

Mikor fiatalabb voltam, úgy gondoltam, sőt meg voltam győződve róla, hogy a családunkat, a gyermekkorom mesevilágát – az istenek, a teremtés és a mítoszok korát – az alkohol tette tönkre. Az apám vég nélküli ködös tekintete, a számomra szent világ iránti teljes közönye... Szenvedélyes horgász volt, ritkán akadt olyan hétvége, amikor nem talált ki valamit, hogy horgászni mehessen. És ezeken az útjain legjobb barátja és kísérője a vodka volt. Amikor pedig egy ilyen kemény fickóval utazol, akkor a gyerekedet nem viszed magaddal, már ha kicsit is őszinte vagy, és tisztában vagy annak a világnak a veszélyeivel, ami felé tartasz... Így aztán sem én, sem a legjobb barátom soha életünkben nem voltunk horgászni.

Csak akkor mentünk el, amikor már mindketten sikeres és befutott fiatal szakemberek voltunk. Megvettük a legjobb felszerelést, megkértünk egy ismerős horgászt,

hogy okosítson ki minket, szereztünk hamis horgászengedélyt, és három egész napot orvhalászattal és vodkázással töltöttünk, a pillanatnyi örömeiket hajszolva, mintha azok szeretett és vágyott, de elérhetetlen lányok lettek volna. „Menj a picsába, fater!”, kurjantott a barátom, miközben kirántott a vízből egy sügért (azt gondoltuk legalább is, hogy sügér, talán az is volt), és beleordítottunk az alkonyatba. Hogy mit csináltunk a halakkal, arra már nem is emlékszem. Mintha részegen odaajándékoztuk volna őket egy harmadik barátunknak, aki tudott főzni belőlük valami ehetőt. Számunkra ez szimbolikus cselekedet volt; a halott, hideg, pikkelyekkel borított halakra nem volt szükségünk. Számunkra ők már múlttá váltak – még egy hely, ahol mi voltunk az erősebbek. Számunkra ők nagyjából ugyanolyan idegenek és haszontalanok és érdektelenek voltak, mint az apáink most, hogy nagyok lettünk. Úgy ám, sokkal nagyobbak, mint ők valaha is voltak.

Az idő múlásával persze kezdtem elhinni, hogy az alkohol talán csak eszköz volt, amely elhárította a valós konfliktust, késleltette a legfájóbb pillanat eléréseit (ahogy az alkoholisták sem érzik még a másnap, józanon jelentkező fájdalmat, mikor beveri a fejét), egy kicsit meghosszabbította családunként-létezésünket, megakadályozta, hogy szembenézzünk a valósággal. Nem mintha ettől a legkevésbé is megbékéltem volna a szüleimmel, de legalább elhittem, hogy talán csak tévedés volt az egész, valami apró hiba, például megfélemedtek arról, hogy szeressék egymást, ami egész családként való létezésünket, identitásunkat lenullázta. És ami miatt nem tudtam megtanulni, hogyan kellene az efféle dolognak egyáltalán működni. De ez a minta emberről emberre, családról családra ismétlődni látszott a mi generációnkban. És aztán már többé nem hittem ebben az alkohol szülte illúzióban sem. A painkiller az painkiller, az csak egy rövid pillanatra öli meg a fájdalmat, hogy a társadalom félig funkcionáló tagja lehess, hogy igazolni tudd a létezésed ez előtt a pénzbehajtó és regisztráló gépezet előtt, de semmi több.

De. Még ha fel is ismertem, hogy az alkohol önálló organizmus, nagyjából olyan, mint a hatalom, az irodalom vagy a pénz, nem szüntem meg hinni benne. Hisz milyen más isten jöhetne még számításba? Mind ugyanolyan üres, mind ugyanolyan értelmetlen. Csak a szerelemben lehetne jobban hinni, éjszakai fasorokon, boulevardokon, folyó- vagy tengerpartokon andalogni vele. De eszembe jutott az a rádióban hallott irodalmi beszélgetés, abból az időből, mikor még hallgattam rádiót. Még maga Tammsaare is, ez az iskolai klasszikus és főfilozófus, akit az ész nemzeti tudat kalapácsa a tankönyvek üllőjén püföl, tulajdonképpen még ő is azt mondta, hogy „de a szerelem nem jött el Vargamäe tanyára”. És ha oda nem, akkor hozzám hogyan? Mindezen át?

Észrevettem, hogy a gondolataim feloldódnak a metafizikában, a homály filozófiájában, és mély megnyugvást éreztem. A DVD-lejátszó felkínálta az újbóli lejátszás optionjét, de a távirányítóval elnémítottam és elsötétítettem a képernyőt, a tévé a plafon alatt sötét és homályos tükörré változott. Az életem hű tükre volt. A súlyé, mely a lelkemre, a gondolataimra, a fejemre és a lábaimra nehezedett. Azé az emberé, akivé a környezetem formált.

Az ablakomból szép kilátás nyílt a városra és annak fényeire. Ez egy pillanatra kijózanított, eszembe juttatta a szépséget és a romantikát, amit valaha az üvegben, a fémben, a betonban és az elidegenedésben láttam. Egy pillanatra felrémlt, hogy nem vagyok fatalista, hogy az életem minden ötödik percében – pont ennyi ideig tart szerintem egy rendesebb gondolat – keresztúton állok, és mindig újakezdhetem, mindig dönthetek másként. Az utamon csak a rémület, a lustaság és a mindennapi függőségek állnak, nem pedig a szüleim, a vodka vagy a pornószínésznők vaginái.

Az öt perc épp letelt, bár mérni nem mértem, megérett az elhatározás: veszek egy fürdőt, aztán lefekszem, és a holnapi napot igyekszem teljes, rendes, valódi napként megélni, anélkül, hogy elárulnám magam – megpróbálok őszinte lenni, őszinte, mint abban a régi filmben, amelyikben a férfi fogadást köt egy bélyegre. Mindig is döbbenet és izgalommal néztem – vajon meg tudnám-e ismételni a saját életemben? Hogy a többiek így nézzenek rám... döbbenet.

Megpróbáltam felhívni a barátomat. Valahonnan távolról, talán a város bástyáin túlról, a szmogtakarón és a zajfelhőkön keresztül idegesítően és nyugtalanítóan tisztán átszűrődni véltem a csengőhangjával beállított klasszikus acid jazz szám zúgását. Még mindig nem vette fel. Talán álomba merült, ahogy én is, egy új, szép új világra várva, ahol az összes felhalmozott közönyünk és hedonizmusunk csupán múlt lenne. Micsoda nemes gondolatokat olt belém időnként a vodka, meláztam el a fürdőszoba felé botorkálva. A mosdókagylóban szőrök és zsilettpenge, borotválkozóhabos flakon reggelről. Padlóra dobált vizes törülközők. A zuhanyfüggöny be volt húzva, a kád mintha

tele lett volna. Megborzongtam, tegnap biztos fürödtem és elfelejtettem kihúzni a dugót, elhúztam a függönyt, hogy a csatorna bugyborékoló mélységeibe ereszthessem azt a langyos, szappanos vizet.

Ott, a langyos, közömbös víz alján pihent meztelenül a barátom, a szeme lehunyva, keskeny ajka elkékült, egy kis buborék épp indult felfelé az ajkáról, nyugodt, tompa, öntelt és rideg minden környezővel szemben, mint a generációnk jelentős része.

Még a kezemben volt a telefon, nyugodtan és automatikusan beütöttem a mentők hívószámát, és röviden elmagyaráztam, mi a baj. Visszamentem a szobába. Az üvegben még pont volt egy felesre való, kitöltöttem és megittam, nehogy elmúljon a bódulat, hogy tartson még az érzés, maradjon még itt egy pillanatra. Aztán visszamentem a fürdőbe. Ha reggel nem lettem volna olyan kába, olyan szétcsúszott, akkor persze észrevettem volna összegyűrt ruháit a mosógép tetején, legfelül a szép, drága, előkelő ezüstcsíkos öltönyadrágot, azon pedig a telefonját. Ebben a pillanatban meg is szólalt. Felvettem és megszakítottam a hívást.

Leültem a kád elé a földre, a lábaim valahogy elgyengültek. Azon gondolkodtam, hogy a szüleim, az alkoholiparosok és a pornógyárosok, a sikerszomjat felkorbácsoló napilapok, folyóiratok és a körülöttem lévő emberek hogyan távolítottak el olyannyira önmagamtól, hogy halott barátoméért még sírni sem vagyok képes. De leginkább mégis én magam, a saját közömbösségem és gyengeségem. Ezért is fakadtam aztán sírva, magamat sirattam, nem őt. Az egyetlen dolgot tettem, amire még egy egoista is képes.

Köhalmy Nóra Mária fordítása

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült: Jürgen Rooste: Pornófilm és egy üveg vodka (Frederick lies still...) (Pornofilm ja pudel viina: Frederick Lies Still...), Vikerkaar, 2006/6, 14–21.

Jaanus Vaiksoo

Tuglas nyomában

Észt novellák a Prae-ben

A *Prae* észt számába hat novellát választottunk hat észt írótól, akik mindnyájan megkapták az utóbbi tíz évben a Friedebert Tuglas-díjat. Észtország legfontosabb novelladíja ez, melyet maga Tuglas (1886–1971) alapított 1970-ben. A díjat odaítélő zsűri minden évben kiválasztja az előző évben megjelent két legjobb novellát. Az elmúlt negyven év során nyolcvan díjat osztottak ki, a díjazottak közt megtalálható az észt irodalom színe-java. Jaan Kross és Mats Traat négyszer is elnyerte a díjat. Nagyon gyorsan mesternovellista lett Mehis Heinsaarból, aki az elmúlt öt évben háromszor is díjazott lett.

Kétségtelen, hogy a Tuglas-díj roppant értékes és hasznos hagyomány. Talán nem kell részletezni, mennyire kifinomult műfaj a novella, micsoda mesteri nyelvismeretet és íráskészséget követel a szerzőtől. Az idők folyamán azonban a novella mégsem tudott kilépni a regény árnyékából. A világirodalomban sincs túl sok példa arra, hogy egy-egy író hírneve a novelláin alapuljon: Boccaccio, Edgar Allan Poe, James Joyce, Thomas Mann... Egy író több novelláskötetet is megjelentethet, de amíg nem írt regényt, a nagyközönség általában nemigen ismeri. Nem volt ez másképp Friedebert Tuglasszal, az észt novella legnagyobb mesterével sem. Az észtek számára Tuglas gyakran csak egyetlen regény, a *Väike Illimar* (*A kis Illimar*, 1937) szerzőjeként ismert, s valóban, ez a szerző egyetlen regénye, az esszék, útirajzok és irodalomtudományi tanulmányok mellett életművének legnagyobb részét éppen a XX. század első negyedében írt novellái adják. Az egyik legtekintélyesebb észt novellakutató, Toomas Liiv meggyőződése szerint Tuglas legjobb novelláival a maga idejében Európa vezetői írói közé emelkedett, azonban perifériális helyzetéből kifolyólag szélesebb körben ismeretlen maradt. Ismert tény, hogy novelláival szemben Tuglas a legnagyobb igényességgel viseltetett, és az újabb kiadások számára élete végéig csiszolta,

alakította a műveket, így aztán igazán jelképes értékű, hogy a legjobb észt novellákat éppen a Friedebert Tuglas-díjjal jutalmazták.

A kortárs finn irodalom egyik legjobb novellistája, Raija Siekkinen (1953–2004) a novella kifinomultságára a vízcsepp metaforáját használja: „Kezdetől fogva sokat követel tőlem a novella. A vízcsepphez tudnám hasonlítani: ő maga végtelenül kicsi, de felületén döbbenetesen sok mindent képes tükrözni. A vízcseppnek a felületi feszültség ad formát. Ugyanígy a novellából saját feszültsége kell, hogy egészet teremtsen. A nyelvnek víztisztának kell lennie. Amikor belekezek egy novellába, mindig ezt a célt tűzöm magam elé, és mindig egyformán nehéz lesz a dolgom...” A gyűjteményben szereplő hat szöveg hat szikrázó vízcsepp a kortárs észt irodalom novellakincstárából.

Mehis Heinsaar (1973) *Ilus Armin (A szép Armin)* című novellája 2002-ben kapta meg a Tuglas-díjat. Két évvel korábban díjazták a szerző *Liblikmees (A pillangóember)* című novelláját, majd 2010-ben a *Pubkehetkel (A pihenés pillanatában)* címűt. A három díj egy évtizeden belül nem véletlen. Mehis Heinsaarból olyan novellista vált, akinek történetei elvarázsolják az olvasót. Heinsaar is „elsősorban mesemondóként” jellemzi magát, s úgy tűnik, a novella az ő igazi műfaja. A műveiről szóló kritikák leggyakrabban a mágikus realizmus fogalmával közelítenek szövegeihez, s maga a szerző is megerősíti ezt az elterjedt véleményt: „Szeretem, ha a hétköznapi világ és a mitikus dolgok valahogy sűrölnek egymást”. Már első novellagyűjteményei, a *Vanameeste näppaja (Vénembertolvaj)*, 2001) és a *Härri Pauli kroonikad (Pál úr krónikái)*, 2002) komoly visszhangot váltottak ki, a *Vanameeste näppaja* megkapta a legjobb debütáló kötetnek járó Betti Alver-díjat, a *Härri Pauli kroonikad* pedig elnyerte az Észt Kulturális Alap prózadíját. Legutóbbi gyűjteményét, a *Rändaja õnnt (A vándor szerencséje)*, 2007) az Észt Kulturális Alap különdíjával jutalmazták. A szerző valamennyi kötete – amellett, hogy az olvasók körében ugyancsak kedvelté vált –, szakmai elismerésben is részesült. Novelláin kívül Heinsaar regényt (*Artur Sandmani lugu [Artur Sandman története]*, 2005), továbbá verseket (*Sügaval elu hämaras [Mélyen az élet félhomályában]*, 2009) is publikált.

Ilmar Jaks (1923) Mehis Heinsaarnál pontosan fél évszázaddal idősebb – nagy és sokszínű életpaszttal. 1943-ban harcolt a finn hadseregben, Észtországba érkezve a vörösök fogságába esett, akik Leningrádba vitték munkaszolgálatra; 1945-ben sikerült Finnországon keresztül Svédországba menekülnie. Erről az időszakról memoár-kötetet írt, mely 1949-ben jelent meg *Saaremaalt Leningradi. Tööpataljonlase päevik 1944–45 (Saaremaáról Leningrádba. Egy munkaszolgálatos naplója, 1944–45)* címen. Jaks Uppsalában jogot tanult, majd jogászként dolgozott. Első novelláskötete, az *Aruanne (Beszámoló)* 1958-ban jelent meg, ezt követte több elbeszéléskötet és regény. A Tuglas-díjat kétszer ítélték neki: 1992-ben a *Number 808 (A 808-as szám)*, majd 2004-ben az *Armer Adolf* című novellájáért. Ez utóbbi a *Pimedus (Vakság)* című gyűjteményben jelent meg 2003-ban. Tuglastól eltérően Jaks nem egy végsőkig csiszolható típus, saját bevallása szerint legtöbb prózai írása néhány ihletett pillanat kifejezésékként született. Elmondása szerint munkái tudat alatt érlelődnek, majd úgyszólván egy misztikus jelzés hatására papírra veti azokat, így az első spontán vázlat és a végső változat csak apróságokban különbözik egymástól. Jaks számos novelláján érződik is, ahogy az álomszerűség keveredik a valósággal.

Armin Kõomägi (1969) hirtelen jelent meg az észt irodalomban mint szellemes író. Sikeres üzletemberként nagykereskedelmi céget vezetett, üzlettársaival olcsó élelmiszerbolt-hálózatot alapított, és több más vállalkozásban is részt vállalt. A véletlennek

köszönhető, hogy egyszer mintegy tréfából pályaművel jelentkezett egy női honlap romantikus történetekre kiírt pályázatára. Minthogy a novella jól sült el, a következőket már a *Looming* című irodalmi folyóiratnak küldte, s ezek közül az *Anonüümsed logistikud (Anonim logisztikusok)* mindjárt meg is kapta a 2006-os Tuglas-díjat. A kezdők szerencséje, de biztosak lehetünk benne, hogy mindemellett született elbeszélőtehetséggel, valamint kiváló humorérzékű szerzővel van dolgunk. Kõomägi lazán ír, nem célja, hogy úgy mond „nagy művet” alkosson. Publikációi immár három kötetet tesznek ki: *Amatõõr (Amatõr)*, 2005) és *Nägu, mis jäi üle (Megmaradt arc)*, 2007) címen novelláit, *Pagejad (Menekülők)*, 2009) címen pedig regényét olvashatjuk. Bár sok novellája első ránézésre könnyed viccnek, anekdotának tűnik, az olvasó talál bennük mélyebben áramló dolgokat is. Nincs ez másképp az *Anonüümsed logistikud* csúcspontján sem, a fekete humorral fűszerezett tragikomikus jelenetben, amikor a főszereplő azt javasolja nagyapjának a halálos ágyán, hogy ha már ügyis elveszítette balesetben mindkét lábfejét, vásároljon rövidebb koporsót – a kisebb olcsóbb. A rokonok számára szörnyű cinizmusnak tűnő javaslatról azonban a haldokló öreg meghatódik, szeme felcsillan: legalább egyetlen utódja örökölte az ő egész életét meghatározó mérnöki, racionális világszemléletet. Kõomägi novelláiban az élet komolyabb oldala nevető álarc mögé van rejtve, nyilván nem véletlenül. A Kalev *Keskülának* adott interjúban kedvenc írói közül első helyen Csehovot említi. „Csehov – na ő aztán ütõs!”

Jürgen Rooste (1979) elsősorban költő, ám 2007-ben elnyerte a novellákért járó díjat. A *Pornofilm ja pudel viina (Pornófilm és egy üveg vodka)* eredetileg a *Vikerkaar* folyóirat 2006/6. számában jelent meg. Rooste velejéig költő, s túlzások nélkül mondhatjuk, hogy nála az élet maga a költészet. Egyike azoknak a fiatal alkotóknak, akik az 1990-es évek végén visszahozták az észt lírába az úgynevezett „szociális” vonalat; akiknek nyilvános szerepléseiben erő, lendület van, és ezzel nagyban segítik a költészet népszerűsítését. Roostét a kezdetektől fogva erős szociális érzékenység jellemzi. Hosszú, bluesos

szabadversei olvastatják magukat, de sokkal inkább hallgatni valók. Költészetének logikus folytatása spontán és frappáns felszólalásainak sora a sajtóban, valamint irodalmi kritikái, esszéi. A novella felé tett kitérők eleinte még véletlenszerűek voltak, de akár az itt szereplő novella is bizonyítja, hogy a szerző a prózában is képes volt kiemelkedőt alkotni. Képszerű nyelve, mondatainak ritmusa nagyon tisztán felismerhető prózájában is. Rooste a Tuglas-díjon kívül a Betti Alverről elnevezett, elsőköteteseknek járó díjat is kiérdemelte 2000-ben a *Sonetid* (*Szonettek*) kötettel; az Ilusaks inimeseks (Szép emberre) címűért pedig 2005-ben megkapta az Észt Kulturális Alap éves díját. Az említettekén kívül Rooste további versesköteteket is publikált (*Veri valla [Folyjon vér]*, 2000; *Lameda taeva all [Egyhangú ég alatt]* 2002; *Rõõm ühest koledast päevast [Egy csúf nap öröme]*, 2003; *Tavaline eesti idioot [Teljesen hétköznapi észt bunkó]*, 2008; *21. sajandi armastusluule [21. századi szerelmesvers]*, 2008). Több közös kötetük jelent meg Karl Martin Sinijärvel és Asko Künnappal.

Andrei Hvostov (1963) végzettségét tekintve történész, évekig az *Eesti Ekspress* című hetilap újságírója volt. A sajtóban folyamatosan jelennek meg főként történelmi, bel- és külpolitikai esszéi, 2008-ban az év újságírójává választották. Figyelemfelkeltő könyve a *Mõtteline Eesti (Elgondolt Észtország, 1999)* volt: az ebben a kötetben megjelent történelmi esszéi provokatíván polemizálnak az Észtországról alkotott addigi történelemfelfogással. Az utóbbi évek során Andrei Hvostov írta Tiit Aleksejev mellett a legérdekesebb történelmi témájú esszéket. Eddig megjelent szépirodalmi művei a *Lombakas Achilleus (Sántító Achilleus, 2004)* című regény, egy színdarab, a *Henrik* (2006); valamint novelláskötetei, a *Projektijuh Posse (Posse projektvezető, 2006)* és a *Võõrad lood (Idegen történetek, 2008)*. Ez utóbbi gyűjteményben olvasható a Tuglas-díjas novella, a *Sinised mäed (A két hegyek)* is (melynek első közlése a *Looming* folyóirat 2007/16. és 8. számában található), a legendás Sinimäed csatater szépirodalmi kontextusban rajzolódik ki. A szóban forgó csatater Északkelet-Észtországban található, 1944 nyarán itt tartóztatták fel a szovjet hadsereget, így az nem tudta nagy iramban elfoglalni

Észtországot – amint Hvostov mondja: bereteszelték Európa kapuját. A sinimäedi csapatok meglehetősen kemények voltak, nem tűrtek megalkuvást. Az oroszok ellen harcoló Észt Légió tankelhárító osztagának parancsnoka, Ago Loopärg például így ír *Eesti Leegionist Venemaa vangilaagritesse (Az Észt Légióból Oroszország fogolytáborába)* című visszaemlékezéseiben: „Amikor véget értek a csaták, a Sinimäed vidéke a felismerhetlenségig megváltozott. Ahol korábban sűrű erdő zöldellt, most csak pár méteres fatörzsek és tuskók voltak. A dombokat mindkét oldalról folyamatosan és minden elképzelhető fegyverrel lőtte a nehéztüzérség. Különösen esténként, naplementekor volt megdöbbentő a táj képe. [...] A Grenaderimägi nevű dombon úgy táncoltak az aknák és a bombák robbanása nyomán a kékesvörös árnyékok, mint az északi fény. Az ég vöröslött naplementekor, a felhők és a dombokról fölszálló füst is vörös árnyalatú volt. Mindebben volt valami misztikus szépség, de ugyanakkor félelmetes látvány volt. Alighanem ilyen lehet maga a pokol.”

Hvostov novellája két érdekes „idegen” nézőpontból tekint a Sinimäed történelmére. Az első rész az 1960-as évekből Sillamäe városról szól. Egy orosz kislány, Julia Ivolgina szemével látjuk a szovjet idők világát és az oroszok győzelem napi ünneplését. A történet biográfiai tekintetű, hiszen világosan előtűnnek belőle a szerző gyermeki élményei. A novella második részében az elbeszélő egy német Tigris vezetője, a főszereplő Carius hadnagy – ez a rész a Wehrmacht tankparancsnokának, Otto Cariusnak a *Tiger am Schlamm (Tigris a sárban)* című emlékezéseire alapul. A háború alatt több mint százötven ellenséges tankot megsemmisített, ő volt a legfiatalabb katonája, aki megkapta a Vaskereszt Lovagkeresztje tölgyfalombokkal kitüntetést. Magával ragadó elbeszélése szerint „1945 után szükségét érezte, hogy segítsen a mind otthon, mind külföldön szándékos vagy véletlen rágalmaszásoknak kitett német frontharcosok rehabilitációjában”. Hvostov novellája szimpatikus figurát teremt ebből a bátor katonából. Egyébként ugyanez az Otto Carius (1922) a németországi Herschweiler-Pettersheimben 1956 óta egy kis falusi patikát vezet, melynek nagyon jellemző neve van: Tigris patika.

Jüri Tuulik (1940) novellája, a *Tellikaatne (Viszket)* 2009-ben kapta meg a Tuglas-díjat. A hamiskásan mesélt történet fölillantja az olvasók körében kedvelt író erősségeit: a frappáns párbeszédet, találó hasonlatokat, a humoros árnyalatot, az egyszerű stílust. Az első novelláját 1956-ban publikáló szerző a rá jellemző szerénységgel óriási meglepetésnek tartja a díjat. „A *Tellikaatne*-ért kapott Tuglas-díj teljes meglepetés volt számomra. Ez a novellácska semmiségnek tűnik, talán nem is több, mint egy mókás kis történet” – mondja a *Looming* folyóiratnak adott interjúban. Jüri Tuulik egy apró szigetről, Abruкарól származik, sokáig ott is élt. Ikertestvére, Ülo Tuulik ugyancsak ismert észt író. Jüri Tuulik alaposan ismeri a szigetek népét, a halászok életét, ízes, tájnyelvi beszédüket képes pontosan átadni. Elmés mondásaikat tudatosan gyűjtötte és használta írásaiban, mert a tengerparti emberek nyelvhasználata valóban nagyon gazdag. Tuulik szerint ennek oka nem más, mint hogy „a falu világában, melyet be szerettem volna mutatni, az embert nemcsak a származása, a tettei alapján ítélték meg, de az is fontos volt, hogy mennyire tud bánni a szóval. Ezeknek az embereknek hétköznapi kötelességük volt, hogy mesterei legyenek a szónak, ez hozzátartozott az ember önbecsüléséhez.”

Fél évszázad alatt Jüri Tuulik nagy számú prózai művel gazdagította az észt irodalmat, továbbá számos sikeres színdarabot, hangjátékot, újságcikket írt. Legismertebb műveinek a *Meretagune asi: külajutud (Tengeri dolog: falusi történetek, 1976)*; a *Pulmad Abruका moodi (Abruकाi lakodalom, 1979)* című színdarab, a *Vares (Varjú, 1979)* és a *Külatraagik (Falusi tragika, 1980)* című regények számítanak. Díjazott novellája

a *Räim, pisike kena kala* (*Hering, a kedves kis apróhal*, 2008) című kötetében jelent meg, melyben Tuulik történetei mellett számos recept is található: mivel az észtek és több más balti-tengeri nép egyik alapvető étke a hering volt, mely mindmáig kedvelt hal a térségben, e jóízű novellákat olvasva bizonytal megjön az ember étvágya a kiváló eledelre is...

Lengyel Tóth Krisztina fordítása

Amikor a vonatról leszállt, úgy érezte, hátrahagyta az időt, amely nélküle robog tovább. Mégsem sikerült megvetnie a lábát a mozdulatlanságban, mindig úgy érezte, mintha inogna alatta a talaj, mintha enyhén, végtelenül lassan hullámszerűen lépte alatt az ismerős utak. Cipőjén egyre vastagabb lett az állandóság, nem változott semmi, amióta újra a poros, szegényes utcákat rótt. Azt sem tudta, hetek vagy hónapok teltek-e azóta, hogy visszatért szülővárosába, a szárnyvonal mentén árválkodó vasútállomás peronjára lépett, és elszenvedte a részeges állomásfőnök kutató, lenéző pillantását, mely éppen úgy tapogatta végig, mint évekkel korábban, az induláskor.

A délelőttöt rendszerint távol töltötte a romladozó háztól, jött-ment a városban, a környékbeli falvakban, azzal áltatta magát, hogy munkát keres. Ám ösztönösen ügyelt, nehogy használható, netán elfogadható ajánlatot kapjon. Akikkel szóba elegyedett, a régi ismerősök, gazdák, kereskedők, egykori iskolatársai vagy megvénült tanítója az általánosból, mind azt firtatták, mit csinált, míg távol volt, hogyan ment sora az ismeretlen és csupán ritkásan szivárgó hírekből ismert, színes és veszedelmes nagyvilágban. Ő meg kerülte a választ, és nem csupán azért, mert rejtőzködni akart, és úgy vélte, nem használ senkinek, ha egyenes válaszokat ad az egyenes kérdésekre, hanem mert lassanként maga is elbizonytalanodott: tényleg, mivel is teltek az utóbbi évek?

A bért, amit a távolban végzett munkáért kapott, a tisztaszobában őrizte, a matrac alatt – a széles vászonöv tömve nagycímletű, idegen bankjegyekkel és értékálló Lajos-aranyakkal, egyik rekeszében két pár briliáns fülbevaló. Egyedül anyjának mutatta meg, hazatértekor, és az öregasszony elrémülten nézett a fiára – rajongott érte, tartott tőle mégis; nem kérdezte, mindez honnan. Ő azonban elébe ment a néma aggodalomnak és megnyugtatta: becsületes úton szerezte, felfogadták, ő meg elvégezte a munkát derekasan.

Az anyja bólíntott.

Szegényesen éltek, szürkén. Néhány bankjegyet beváltott ugyan hazaútban, ott, ahol elhagyta a vasúti fővonalat, és átszállt a keskenyvágányú vicinálisra, de a bankók javához meg a többihez nem nyúlt, csak megnézte naponta, megvan-e még? Megvolt.

Délben, amikor hazatért az üres lődörgésből, anyja szótlanul tette elé a levest, mindig ugyanazt, aprólék, nem tudni miféle, ám vasárnaponként csirke – olyankor egy-egy sárga tyúkláb karmolta a tányér szélét.

Olykor elviselhetetlen volt a szürkeruhás öregasszony tekintetéből, mozdulataiból áradó néma aggodalom és szemrehányás – mint ma is.

Ilyenkor köszönés nélkül behúzta maga mögött az ajtót. Az ebédjét is otthagya, pedig még nem evett. Mégis el kellett jönnie. Ha még egy percig marad, olyasmit mond, vagy tesz, amit utólag megbánt volna.

Ugyan mi köze neki ehhez az egészhez, gondolta már az utcán azt, amit odabent elhallgatott, s bosszúsan összébb fogta magán a köpenyt. Ám hiába tette, mert a fel-felélénkülő szél, mint gyerekek a hólyagot, telefűtta a könnyű ballont, amely hátán párnává duzzadt.

Épp megszorozta volna a lépteit, amikor megpillantotta a kámzsát. A látvány olyan váratlanul tárult elébe, hogy meg kellett torpannia. Az imént, erre megesküdtött volna, teljesen üres volt az utca, seholy lélek. A vasárnapi ebéd körül ül mindenki, szürcsölik a kanálból a tűzforró, sárgás, illatos tyúklevest, csak ő gyalogol korgó gyomorral ebben a kellemetlen időben, csak az ő köpenyét dagasztja a szél, hogy alig tud lépni, és most még ez a torz alak is feltűnik a semmiből.

Biztos volt benne, hogy ilyen taszító ember nincs több széles e világon, és biztos volt abban is: látta már valahol. Ám hiába kísértette a ködös déjà-vu, képtelen volt felidézni, hol-mikor akadt össze vele, és hirtelen borzongatni kezdte egy másik érzés is: talán jobb, ha nem erőlködik, talán nem válna hasznára, ha sikerülne felidéznie azt, amivel most hiába próbálkozik.

De a vészjelzés későn érkezett. A város fölé úszó mélyibolyaszín viharfelhő tehetta, vagy hogy váratlanul rázendített a kápolna harangja – dél volt, és mégis sötétbe borult az utca.

Nem tudta eldönteni, a lökésekben érkező szél zavarja-e jobban vagy a vele erősödő harangzúgás: úgy tetszett, a fejében minden kondulásra éppen úgy élednek meg a felejtésre szánt emlékek, mint a szemét kavarodik fel az utcákon egy-egy újabb fuvallatra.

Borzongva állt az üres utca közepén, és valami rémületen túli bizonyossággal nézte a másikat, a járdaszélen kucorgó csuklyás embert, az ismeretlen ismerőst, akinek arcát jórészt elfödte a koszlott zsávolys és csak képtelen orrának kontúrja látszott. Megdördült az ég, és ő váratlanul elengedte a mellén az addig görcsösen összefogott köpenyt.

A következő percek eseményeit később sem tudta magában összerakni. Ő szólította-e meg az idegent, vagy az mordult rá gorombán; benne lobbant-e fel a düh olyan nyira, hogy bele kellett rúgnia az ülő emberbe, avagy amaz kapott a lába után a görbe botjával; neki támadt-e az az ötlete, hogy a talpára állítsa a másikat, vagy a másik csimpaszkodott fel őhöz; ő akarta-e lerántani róla a kámzsát, vagy az idegen önként fedte fel előtte förtelmes arcát – nem képes felidézni. Csak arra emlékszik, hogy összekaszkodva mindketten beledőltek az utca porába, s ahogy egyet hemperedtek benne, nagy cseppekben az eső is megeredt a bíbor égből.

A verekedés – ha annak nevezhető a hamarosan tocsogós sárral borított utcán zajló néma küzdelem – éppoly hirtelen ért véget, mint ahogyan elkezdődött. A kámzsás oldalt hengeredett, talpra szökkent, egy tapasztalt harcos villámrutinjával hosszú pengéjű tőrt rántott elő a görbe botból és azonnal döfött. A halálosan fényes acélhegy a földön fekvő férfi karja és teste között fúródott a sáros földbe, áthatolt a víztől lucskos nehéz köpenyen és a földhöz szögezte gazdájával együtt.

A férfi tehetetlenül feküdt a másik lábánál, az meg éppen csak annyi ideig állt fölötte, hogy a legyőzött végiggondolhassa: azt történik vele, amit ellenfele akar. Az utca üres, nincs segítség és nincs tanú, a zuhogó eső beverte a házakba a városiakat, a déli sötétben kongó harang elnyom bármilyen kiáltást.

A karvalyorr kíméletlenül szegeződött a földön fekvőre. Azután a kámzsás a zsebébe nyúlt, valami papírféleséget horgászott elő, és a legyőzött mellére dobta. Kihúzta törét a földből, a köpenyből, visszacsúsztatta ravasz hüvelyébe, a görbe botba, és eltűnt, mintha csak álom lett volna. Sötét alakja elveszett a zuhogásban.

A földön fekvő nem mozdult. A bíborlila eget bámulta, majd összeszedte magát, és a melle felé tapogatózkodott, mígnem kezébe akadt a papír. Feje fölé emelte és úgy vette szemügyre, fektében; hosszúkas vasúti jegy azott a kezében.

A harangszó hirtelen végetért. Odakünn a külső tágasságban legalábbis. Nem így a belső hallás szűkös hangterében, ahol továbbra is fülsiketítően kongott, zúgott

valami, belülről szinte szétrepesztve a férfi dobhártyáját. Fülére tapasztotta a tenyerét, imbolyogva felállt. A jegyet dühödten elszántással taposta a sárba, mintha bűnjelet akart volna eltüntetni. Ám tudta, nem teheti meg nem történtté sem azt, ami itt most megesett vele, sem pedig, és kiváltképp azt nem, amit napok, hetek, talán hónapok óta próbált elfelejteni. A küldetést, a megbízatást, amiért azt a sok pénzt kapta. A feladatot, amelyet hibátlanul végrehajtott, s amelynek részletei most meg-megelevenedtek előtte.

Visszasietett a szülői házba. Anyját szerencséjére nem találta otthon. Becsörtetett a tisztaszobába, felrántotta a díványról a matracot, elmarta helyéről a vászonövet, sebes, gyakorlott mozdulatokkal inge alá kötötte, a derekára.

Ugyanebben a percben heves szédülés fogta el, a fejében felerősödött a zaj, hányingere támadt. Ösztönösen cselekedett, miközben tudata el-elhagyta. Úgy imbolygott a megvilágosodás tiszta pillanatai és a nyomasztó emlékek között, mint a lengőteke súlyos golyója lódul át a fabábok között, anélkül, hogy bármelyiket is érintené.

Lerángatta magáról az átázott köpenyt, aztán a szekrényben kotorászott hosszan a ruhái között, valami súlyos és ócska, de melegnek látszó remegő testére húzott, magához vette sarokba támasztott sétapálcáját – és minden ajtót nyitva hagyva elsietett.

Hogy hová megy, azt csak akkor értette meg, amikor fejében a morajlás szabályos vonatzakolatossá rendeződött.

Útja az állomás felé egy félreeső utcán vezetett keresztül. A közepénél járt, amikor annyira megszedült, hogy le kellett ülnie a járdaszegélyre.

Nem érzékelte az idő múlását. Talán csak néhány szusszanásnyit töltött pihenéssel, talán órákat vagy egy teljes napot. Mintha felváltva lett volna hol sötétebb, hol világosabb, olykor felélénkült a szél, a közeli kápolna harangja is megszólalt néhányszor.

Csak akkor eszmélt fel időn túli révületéből, amikor egy férfit látott közeledni. Megdördült az ég, s az éles villámfényben belédöbbsent, hogy ő voltaképp erre a ballonosra vár megérkezése óta.

Felhajtotta a koszlott zsávolys gallérját, arcába húzta a kámzsát, s hogy valamivel bátorítsa magát, megtapogatta előbb a maga mellé tett görbebotot, majd zsebében az ázott, sárosra taposott vasúti jegyet, amellyel egyikük végre elutazhat ebből az átkozott városból.

Kemény István

Gondtalanul, valósággháton

Gondtalanul, valósággháton
Meseországából kiügettem.
Naivul az első fogadóban
megvacsoráztam és lefeküdtem.

A hátast reggel az istállóban
hiába kerestem, gond volt a helyén.
Egy szolga röhögött: – A lova, uram!
– Ez most az öregség? – dadogtam hülyén.

G. István László

Fáradt esti oltár

Adtam a lányomnak egy szelet
tortát, mielőtt a jégszekrény polcairól
a tálcaikat magára rántja.
A csokoládémáz inkább dermedt
kakaó, a csokoládéhab kibuggyan
a tésztából minden villanyomásra,
ahogy eszik. Inkább ő adna
nekem tortát, hogy végre
lenyugodjak, olyan nehéz volt
az a kurva meló. Rendbe hozhatná
a dolgaimat, de ahogy kérdez, és
ahogy hallgat, a büntudatszint megemelkedik.
Annyira unom, ahogy még egyet kér,
követelőzve. Nem beszélem meg vele
az estét. Azt se, hogy félredugok,
azt se, hogy az anyja egy útszéli lotyó.
Még arra se jut idő, hogy az elcseszett
tévéről beszéljek, amit nem tudtam
megszerelni. Torta után pizsama,
villany. Ez a nap se fog többé elkezdődni.

A mosdót esti borotválkozáskor
teletöltöm vízzel. A szőrös
szappanhab sok úszó sziget. A penge
úgy szánt végig képemen, mintha
érdekelne, mit vehetek észre a
tükörképemen. A törülköző, mikor
az arcomat beletörlöm, mint
a felmosórongy, tiszta víz. Elindul
egy krémszappan a fürdőszobapolcraól,
a szőrök közé csobban, mint egy nagy
hal. Hagyom, hogy ázzon. Mállik
ujjaim között, mint a zsebemben
az olvadt csokoládé. Kisúrolom a kádat,
eloltom a villanyt. Mostanában,
mintha sosem aludnék. De ma
napközben többször felébredtem.

Ha véletlenül eszedbe jutna, ezt a lányom mondta, elalvás előtt, ha véletlenül eszedbe jutna, hogy én megszülessek, sokkal ügyesebb legyél. Ne faszkodd el nagyon, ezt meg kitől tanulta? Nem szokott előtte beszélni így az anyja, ne faszkodd el nagyon, az élet ennél sokkal fontosabb. Aludj, kicsim, ne gondold semmi rosszra. Vigyázz rá, hogy a semmiből ne úgy szedj elő, ahogy az ágyazás előtt a fiókból előkerül egy lepedő. Engem nem teríthetsz az ágyatokra. Az, hogy nem akarok élni, nem a te hibád, de az szar, hogy úgy dobsz oda egy életnyi időnek, halálnak, ahogy mások gyerekeket csinálnak. Mielőtt elalszom, add ide a kezéd, nekem veletek lenni nem nagy élvezet, de majd csak elkerül egy darabig a kishalál. Ha te lennél itt a kiságyban helyettem, én rád se bírnék nézni, jobb, hogy te vagy az apám. Mert én megértlek, nekem se kéne gyerek, és a te helyedben magamnak én se mondanám.

Tolvaj Zoltán Huzat

A józanság végérvényessége, amikor vért okád reggel egy tálba, amibe a család szokta hámozni a krumplit, hogy héjatanul tiszta helyre kerüljön. A hajnal, ahogy felderül a sufni albumnyi ablakában, ahová beköltözött, mert képtelen az ébrenlétre és visszaalváásra, és a szédülés is pusztá állapothatározó. Pár emlék, ami ilyenkor forr a fejben, de el kell idegenedni attól a pillanattól, ami elektromossággal szövi át a gyomorfallat, mint egy gömböt, amihez ha hozzáért, egyből égnek állt minden létező szőrszála. Bűnt követtél el anyagoddal szemben, mondja, éveken át valami később helyrehozhatatlan bűnt. Pedig a kifordított gömb egyenlő önmagával. Pont ezt kellett volna nagyobb becsben tartani, mint azt, ami belülről működtet, hiszen az többnyire örökkévaló úgy is. De ha a váz elengedi magát és összetétele törvényeit egymás ellen szítja, mi más maradna, mint beledermesni az alaktalanságba. Ezek voltak legfőbb érvei, de nyilván utólag nem volt más, mint fehér, késekkel összekaristoló edényfal, tarkójára eső szűrt fény és polcokon strázsáló befőttek. Meg a bezárt ajtó, amit olyan tébolyultan rángat a felélénkülő huzat, mintha személyes oka volna rátörni épp. Így hát fél kézzel kell erősen fogni, mert görcsei hallatán esetleg felriadnak, netán a segítségére sietnek. Ne lássák, ahogy álláról ömlik a borral színezett nyirok, és vonagló csapdábaesése jelzi tiltakozását. Minden itt dől el, egyedül ellenni egy tenyérynél térben. Mert az agónia bármely fokán a lélek nem saját testére ébred, teljesen kitágul, egyszerre észlel minden futó árkot, időben elvetélt részletet, mint egy túlélő balesetben. Talán ilyen lesz a pillanat is, gondolta, amikor megáll, a mérleg egyik serpenyőjén a kitért ablak, keretében felívelő madárraj, a másikban pedig egy túlpörgetett szív, ami nem bír elrugaszkodni, sem átsülni. Csak elmerül a kalitka útvesztőiben, végtelenül könnyű, feltörhetetlen, mint egy eltorlaszolt kamraajtó és az ablak ütemes csapásai. A szél titkos, külön nyelve, mialatt mások alszanak.

Nem melletted ébred

Olyan emésztő szerelmet érzek
mint életem minden napján
mindenben amit elrontottam
mindenben ami megvalósult

a hajnal azonos a látszatok fölött
a nap mindig felkel a hold lenyugszik
öreg díszletek mögött ifjonti szomj
archaikus képe a testesülésnek

kinyitom az iwiwet és nincsen rajta
azután pedig kinyitom a facebookot
ott sincs – talán nem is él –
miféle lény aki felett nincs ilyen fedél?

*

Úgy rejti el hogy nem lehet rátalálni
akire ha találnak nincs kit elhozni még
csak egyet találhatsz ki nem bír felnevelni
vagy bárki mást aki nem eléggé ér-

dekes [...] ki rímet vár sorsára
szexet szerzetestől érzést kurvától
aztán temet és meghal ő maga is ő
és közben annyi mindent elfelejthet

*

Csak aludni akar, megnyugodni ölben,
hosszan aludni, pihenni, mindent feladni,
agya loccsan, a köröm késsé, a könyv savvá változik,
égitestek kihűlő raját vakarni (egyszerűbbet),

hajnalt kér, anyát, nőt, akinek nincs több
mindene, legfeljebb ő maga, se szava, se pénze,
se hite, se múltja, legyen egészen ókori, vagy az se,
inkább előkori legyen. És minden nap
vele terhes,

mint egy naptáron kívüli idő.
Kifele peregjen, el a forgatagból, valami puha,
buta, gyenge fészkek, amiben a szív leállhat.
Valami édes, ami sós, valami tápláló, ami oltalmazható,

valami tárgy. Oszthatatlan. Egy, aki velem se más.
Valaki itt, aki a legvédtelenebb, szétszéledő,
magamnál jobban, teljeséggel részeg, józanon
elviselhető. Egyetlen szó se érje. Semmi kétség,
semmi dráma.

*

Legyen a legegyszerűbből, a hajnal szövetéből,
tenyérre éhes mozdulatból. Legyen süketnéma,
és ráadásul vak, viharok kisujja, perverz tudója,
ha tenyérbe harap, évezredet vés, száraz kőröket.
Legyen kaland kirontani a szomszédos terembe.

*

Legyen egy ilyen kaland nyúlani hálóing alá,
kaland legyen minden, ami rajta, róla eshet,
kaland a bőr, a haj, leginkább az, amibe veszhet.
Hogy fogalma sincs róla, ki ő. Képzet, téveszme,

a szeme: csak ez a pillanat legyen kaland.
Olyan erő legyen, mint napba nézni, képen
kívül, holdba bújni. Olyan élmény legyen,
hogy ne akard eldobni úgy egészben.

*

De akikkel állt ott, kudarcra volt ítélve.
Elkúrta, sírtak, nyertek, kibasztad, csupa hajlat,
néma állat, puha halál (feloldó félelem közös élmény),
leépülsz. Játék vagy, mit nem vesz kezébe gyermek.

Szeretne végre önzetlenül másra lelni.
Ha kiemellek, kiemelnének, egyként, sok alkat közül,
valaki, aki mellett kellemes szállni, kakukkolni,
nincs seb géz alatt, a var szívódik, szó levál,

valaki kell, aki némán meg tud ölni, mert muszáj,
hogy néha észhez térj, kipofozzanak eszedből,

reggeli madarakra álmában nyílik fel az ajka,
lába rúg, zuhog a paplan, könnyörgöm

Istenem, társam sose legyen éber, ne lássa
ahogy működöm, benne, kívüle, alatta,
mint egy táj részlete fölött a levegő tonnái.
Legyen alvó, átlátható, mint szentközép, legyen

mozdulatlan, mint pornóól színén a könny-
ebbség, sivatag alatt ártézi hézag, kutat fúr,
ha szomjas, leás, tuaregek arcán arctalanság,
felrobbant buszokban nedves részek, minden
meghitt, fölösleges, törölhető, dobható

összes szerszáma, szerelme, bármikor a legelhagyóbb
készség szerint, vége, vége, vége minden
rossz szokásnak, semmi se évül el, nincs
bennem semmi újrakezdhető. Mostantól történsz,
vége az idődnek. Innen szeresd, ami mindig is tiéd volt.

Farkas Arnold Levente Tánc

A tehénre írjuk, hogy
tehén. A halálra írjuk,
hogy halál. A szerelemre
írjuk, hogy én. Az értelemre,

hogy kitalál. A szépre
írjuk, hogy isten ő.
Az angyalra, szárnya van,
kettő. A férfira, hogy

hiába nő. A valóságra,
hogy hihető. Az írásra
írjuk, hogy igaz. A templomra

azt, hogy nyugalom. A vízre
írjuk, hogy nem tudom. Az
életre, hogy az élet az.

*Isten az isten.
Ember az ember.
Mindenki a maga házában
hallgat, énekel.*

Az isten vizét
issza az ember.
Táncol a rend. Az alaktalan
forma énekel

Utánozza az
istent az ember.
Úgy nyomja le a kilincset. Úgy
lép be. Úgy megy el.

*Volt egyszer egy zsidó,
szakállas kis fickó,
kitalálta a bűnt,
aztán pedig eltűnt.*

Azt mondják, mennybe ment,
ég helyett mondj hevent,
szerintem csak meghalt,
kifogott egy cethalt.

Ez még előtte volt,
a népnek szónokolt,
azt mondta, ez a jel,
nem támadtok ti fel.

Can Today A disznó

„Nézzétek meg jól, farkasok, nézzétek meg jól!”

Két hónapja volt már biciklim. Mindenfélével felszereltem, amit csak kapni lehetett. Volt már visszapillantótükre, kilométerszámlálója, sebességmérője. A féket bovdenesre cseréltem, színes szövetkarikák forogtak a csapágházon, áramvonalas, műanyagtokos lámpát szereltem a kormányra, kódos zárat a hátsó kerékre. Egyszóval, szerettem.

Szombat délelőtt történt. A ház előtt elvezető aszfaltos úton hajtottam a bringát, amikor mellém csapódott egy fiú. Pirosvázás biciklijé volt, látásból ismertem, de még sohasem beszélgettünk.

Együtt töltöttük a délelőttöt, majd a délutánt is. Kezdetben vadul kontráztunk, élveztük a hirtelen kifaroló hátsó kerék kemény fékhangját. Azután bevetettük magunkat a parkba.

Halállejtőnek nevezték azt a dombot, aminek a tetején kilátóféleség emelkedett az erdő fölé. Télen sokan szánkáztak a domboldalon, ilyenkor a pálya a domb lábánál levő tó jegén ért véget. Nyáron, biciklivel veszélyesebb volt a lemenet. Az utolsó pillanatban kellett fékezni, félrekapni a kormányt, kiengedni a féket és elkanyarodni a tó mellett. Aki túl hamar fékezett, felbukott a lejtőn, görgő kavicsok szántották fel a bőrét, aki túl későn, már nem kerülhette el a sekély tavat, le kellett dobnia magát a bicikliről még a part előtt.

A második lemenetelnél ez utóbbi történt velem, de szerencsésen megúsztam egy-két horzsolással. Egy csavarhúzóval helyrekalapáltuk az elferdült sárhányót és továbbkerekedtünk.

Most már együtt maradtunk.

A parkon túl hétvégi telkek sorakoztak, veteményeskertek összetákolt fészerekkel. Az egyik nagyobb parcella az iskola veteményeskertje volt. Ahogy arra bicikliztünk, felsejlett bennem egy koratavaszi nap, amikor növényeket dugványoztunk, magokat vetettünk a frissen ásott ágyásokba. Az osztály kötevényeket kapott, ásót, kapát, a tanár megmutatta, hogyan feszítsünk madzagot a sorok mentén.

A talaj hideg volt és sáros, az ég szürke. Mindent egybevéve rettentő unalmas nap volt.

Az iskolakertet övező fák mostanra már buján zöldelltek. Fojtogató pára lebegett a levegőben. Hétvége volt, a kert üres.

Besétáltunk a rácsos kertkapun, a bicikliket egy fának támasztottuk, mászkáltunk az ágyások között. Megmutattam alkalmi ismerősömnek a helyet, ahol répat ültetünk. Megnőttek már. Kettőt kihúztunk az ágyásból, lemostuk a komposzt mögötti ciszternában, és egy kövön üldögélve elrágcsáltuk.

Meleg volt.

Ekkor tűnt fel a csösz. A kert végéből közeledett német juhászkutyájával. Még nem vett észre bennünket. Elrejtőztünk a szénaboglya mögé. A feszültségtől valószínűtlenül hosszúra nyúlt a pillanat. Térdemen sajgott a horzolás, a meleg izzadságcseppeket hajtott a bőrömrre. Már-már azt hittük, megúsztuk, amikor a szénaboglya mellett farkcsóválva, csaholva megjelent a farkaskutya.

A csösz feljegyezte neveinket. Ekkor tudtam meg, hogy társam egy másik iskolába jár. A bicikliket kétségbeesett könnyörgésünkre visszakaptuk, azután elmehettünk. Kedvetlenül kerekedtünk visszafelé.

Valahol a házunk közelében, az aszfaltozott úton elváltunk egymástól.

Hétfőn a második óra számtan volt. Az osztályfőnökünk, Schönmeier tanító-nő kiosztotta az előző heti dolgozatokat. Egyenként mentünk ki a leosztályozott lapokért. Hamarosan rám került volna a sor, amikor egyszer csak nyílt az osztályterem ajtaja, és belépett az igazgatóhelyettesnő. Panzoknak hívták, vörösseszőke, egyenes szálú, rövidre nyírt haja volt, kerek szemüvege, kezét fehér köpenye zsebében tartotta. Felálltunk, Panzok „Seid bereit!” köszöntésére harsány „Immer bereit!”-tal feleltünk, majd intésére leültünk. Panzok fellépett a katedrára, odahajolt Schönmeierhez, halk hangon mondott neki valamit, majd az osztály felé fordult. A nevemet mondta. Kihívott a katedra elé, a tanári asztal közelébe, az osztály felé fordított, majd rám mutatott:

– Nézzétek meg ezt a disznót! Lopott a közösségi tulajdonból.

A terem megfordult velem, nem értettem, miről van szó. De kétségbeesett és végzetes értetlenségem csak rövid ideig tartott. Azután eszembe jutott a biciklim, a halállejtő, a fojtogató nyári pára, az iskolakert ágyásai, a répák, a csösz, a farkaskutya.

Némán álltam az osztály előtt. A szemek rám szegeződtek.

Panzok elmondta, hogyan leplezett le bennünket a csösz, hogy fosztottuk ki a közösen megművelt, közösségi tulajdont képező kertet, hogyan károsítottuk meg ily módon a többiekét.

– Nézzétek meg ezt a disznót!

Az osztály engem nézett. A szemekben minden kihunytt, valami közömbös csillogás maradt csak. Uwe és Uli a leghátsó padban ültek. Valahogy abban reménykedtem, hogy talán ők, vagy legalább egyikük, leginkább Uwe feláll, és felvilágosítja a Panzokot, hogy nem vagyok disznó. Hiszen ő jól ismer engem. A Panzok meg nem. Így nem tudhatja, hogy nem vagyok az.

Tekintetemmel óvatosan Uwe szempárját kerestem. Ahogy ránéztem, ő is, majd a mellette ülő Uli is lesütötte a szemét.

Még egy ideig álltam ott az osztály előtt, azután helyreküldtek. Panzok kiviharzott, Schönmeier minden további nélkül folytatta az órát.

A tanítás végeztével, a hazaúton, megpróbáltam Uwét és Ulit rávenni, beszéljünk a történetekről. Vágytam rá, hogy legalább utólag álljanak ki mellettem, mentsenek fel. Mindketten kissé tartózkodóan viselkedtek. Ismételt sürgetésemre Uwe kissé türelmetlenül azzal hátrította el kérdéseimet, hogy nem kell túl nagy feneket keríteni az egésznek, hiszen voltaképpen nem történt semmi húsbavágó.

A híd előtti kis térhez érve aztán, szokásunktól eltérően, nem álltunk le hosszan beszélgetni az utca sarkán álló hirdetőoszlopnál, hanem egyből elváltunk. Ők ketten a Tschaikowski utcán mentek tovább, míg én a folyón átvezető kis hídra kanyarodva folytattam hazautamat a park fái közt vezető széles ösvényen.

Irgyelttem Uwét, hogy többet tud nálam.

Christel

Az utcasarkon álltunk.

– Ismered Christelt? – kérdezte Kreuzmann.

– Nem – feleltem. Nem ismertem Christelt. – Ki az?

Kreuzmann nevetett. Thule is nevetett. Nem tudtam, mi sodort egymáshoz bennünket. Nem volt szokásom lányokkal tölteni az időt az iskolából jövőt.

– Christel a legcsinosabb lány az osztályban.
A párhuzamos osztályról volt szó. Oda járt Kreuzmann, Thule és ezek szerint Christel is.
– Minden fiú szerelmes belé – toldotta meg Thule.
– Szerelmes?
A lányok bólogtak.
– Na és?
– Semmi – mondták a lányok – , ő a legcsinosabb lány.
Egy ideig még ácsorogtunk. Az utca túloldalát bámultuk. Jöttek ki az iskolából.
– Az ott Christel – mondta Kreuzmann.
Egy lány ment végig az utcán fekete műbőr kabátban, szőkésbarna haja kontyba tűzve.
– Olyan, mint a nagymamám – mondtam.
– Nem igaz – mondta Thule –, nagyon csinos.
Christel felénk nézett, mosolygott, mint aki tudja, hogy róla van szó. Átköszönt a lányoknak és ment tovább.

Az iskolai farsangon szerettem bele. Nem tudtam, mi az, beleszeretni, csak hirtelenjében izgalmasnak tűnt a farsang.

Az ünnepség végeztével többen mentünk hazafelé együtt. Christel is ott volt a társaságban. Megtudtam, hogy a Neumann, az a kis stöpszli, szerelmes Christelbe. Úgy hírlett, lehet, hogy jární fognak.

Két napra rá valamilyen ürüggyel megkergettem Neumann az utcán.

Ettől fogva folyton kerestem a találkozást. Már ismerősöknek számítottunk, beszélünk is már, amikor először vontam félre Christelt.

– Igen vagy nem – kérdeztem tőle, anélkül, hogy pontosan tudtam volna, mire vonatkozik kérdésem.

– Majd holnap megmondom – felelte Christel.

De nem mondta meg. Se másnap, se harmadnap. Amúgy gyakran összefutottunk iskola után; összeharagítottam az ismerőseivel, akikkel egy utcában lakott, meg olyanokkal is, akivel egy házban. Többnyire idősebbek voltak nálam.

Aztán sikerült megint félrevonnom. – Igen vagy nem – kérdeztem.

– Holnap megmondom.

– Nem hiszem – feleltem, – a múltkor se mondtad meg.

– Holnap biztos megmondom – mondta, és mosolygott.

Christel szülei nem voltak otthon, nővére is elment valahova. Mondta, hogy nyolcig egyedül lehetünk. Hat órakor szívdobogva csöngettem be hozzájuk. Ajtót nyitott. Bolyhos papucs volt a lábán. Betessékelt. Már az előszobában megkérdeztem:

– Akkor igen vagy nem?

Christel zavarba jött. Mintha el is pirult volna.

– Majd megmondom a szobában – felelte.

Tizenhárom évesek voltunk. Christel az ablaknál állt, és az utcát nézte. – Nos, megmondod? – kérdeztem türelmetlenül és reménykedve. Christel még mindig hallgatott.

– Christel, most meg kell mondanod – sürgettem.

– Hát akkor – mondta Christel, és egy pillanatra felém fordult az ablaktól – igen. Mosolygott. A szeme csillogott.

Megszédültem az örömtől. Izgatottan megragadtam a kezét, átkaroltam a vállát, majd az ajkaimmal megérintettem az arcát.

Egy ideig így álltunk egymást átölelve, és a függönyön keresztül az utcát néztük. Nem akartam moccani sem.

– Ülünk le – szólalt meg Christel végül. Kibontakoztunk az ölelésből és leültünk a díványra. Christel bekapcsolta a televíziót. Ismét átkaroltam.

Így néztük a tévét. Hanns Eisler temetését közvetítették halála évfordulóján.

Christel nyolckor felállt.

– Menned kell – mondta.

– Igen – feleltem.

Az utcáról még visszanéztem. Christel az ablaknál állt, és a szürkületben úgy tűnt, csókot dob felém...

Otthon nevelőapám elnézőn fogadta késésemet.

– Előfordul az ilyesmi – mondta.

Találkoztunk. Christel a randevúkra nem mindig jött el, gyakran sokat késett. Volt, hogy órákig álltam az esőben, hogy elkísérhessem a boltba. Iskola után a sarkon toporogtam, hogy hazakísérhessem. Előfordult, hogy a kékinges felvonulásokon egymás mellett állva, egymás kezét fogva hallgattuk a szónoklatokat számomra idegen osztálytársai között, hiszen nem ismertem osztályából mást, csak Kreuzmann és Thule, no meg Neumann, akit megkergettem.

Közeledett a nyár. Légpuskáztunk Christelék hátsó udvarában. Ott volt a tizenhét éves Gerd is, akit a híd-bandából ismertem, meg még egy idősebb fiú, akinek a pincében berendezett kamrájában meztelen női képek lógtak a falon.

Christel sokat nevetgált Gerddel, aki vállát átkarolva mutatta neki, hogyan kell célozni a puskával. Szóltam Christelnek, hogy beszélni akarok vele, jöjjön utánam a lépcsőházba.

Sokáig vártam a lépcsőkön ülve a pincelejárát közelében. Az udvarra nyíló kapu üvegén át halvány zölden világítottak a nyári fák lombjai. Aztán végre megérkezett Christel. Félrevontam.

– Igen vagy nem? – kérdeztem tőle sürgetően.

Christel nevetett. – Ugyan hagyd már – mondta.

– Igen vagy nem? – erősködtem.

– Hát akkor – mintha egy kis szomorúság suhant volna át az arcán, azután megint mosolygott – nem.

Azt hittem, rosszul hallok. – Mit mondtál?

– Azt mondtam, hogy nem – felelte, és visszament a többiekhez az udvarra.

A nyarat mint mindig apámnál töltöttem kora gyermekkorom helyszínén. Uzsákék meghívtak balatoni nyaralójukba két hétre.

Teherautón utaztunk le. Míg Pista apja a sofőr mellett ült, mi Pistával a félkész házba szánt bútorok között zötykölődtünk a teherautó platóján. Cigarettaztunk és tökmaghéjakat köpdöztünk az elszaladó 70-es útra.

Az első napok unalmát követően elkezdtünk mászkálni a környéken, majd elhatároztuk, hogy csajozni fogunk. Ez egy új fogalom volt a számomra, és már elnevezésében izgalmat sejtetett. Néhány sikertelen ismerkedési kísérlet után egy este megszólítottunk két lányt, akik

épp a szomszédos üdülőtelepre tartottak, hogy az ottani eszpresszóban cigarettát vegyenek. A közös cél ürügyén csatlakoztunk hozzájuk. A lányok szívesen vették, hogy velük tartunk.

Hazafelé már párokra bomlottunk. Margittal kerültem össze, aki három évvel volt idősebb nálam. Tizenöt évesnek hazudtam magam, és megpróbáltam ennek megfelelően viselkedni. Átkaroltam a lány vállát, mire ő derekam köré fonta a karját. Így lépkedtünk egymás mellett az akácok között az esti utcán. Örültem, hogy ilyen könnyen alakulnak a dolgok. Pista, aki két évvel volt idősebb nálam, a másik lánnyal előttünk baktatott. Ők is egymáshoz simultak, beszélgettek. Pista jellegzetes módján olykor hangosan felnevetett, látszott, jól érzi magát.

Tévézni mentünk egy közeli üdülőbe, ahová a lányok bejáratosak voltak. A hullámpalával fedett külső étkezdében, valahol a főépülettől nem messze, a televízió felé fordított padokon fiatalok, öregek ültek együtt, vegyesen az esti sötétben. Mi négyen az utolsó padosorok rejtekében kerestünk helyet magunknak. Mihelyt leültünk, ismét átöleltem Margitot, és fél szemmel a filmet nézve sűrűn puszilgattam az arcát. Göndör hajszálai orromat érték, ettől öröm és izgalom fogott el. Margit a tévét nézve egy ideig csendben fogadta becézéseimet, majd hirtelen felém fordította tekintetét, és ajkait ajkaimhoz érintve nyelvét villámgyorsan bedugta a számba. Elállt a lélegzetem.

Később, amikor elbúcsúztunk a háznál, ahol a lányok laktak, még a drótkerítés rácsain keresztül is csak csókolózni akartam.

Többször találkoztunk. Fel sem ötlött bennem, hogy megérintsem a melleit, de a tó partján üldögélve kezemet csupasz karján felcsúsztatva éreztem hónalja finom szőrszálait. Elbódultam.

– A Lajos átvágta a Marit – közölte Margit egy fürdőruhás lányról, aki ott sírt a parton idősebb fiatalok egy csoportja közepén.

– Mi az, hogy „átvágta”? – kérdeztem. Kezdem már felejteni magyarul. Egy olló képe rémlett fel előttem.

– Hát hogy lefeküdt vele, aztán otthagya – mondta Margit áhítattal vegyes együttérzéssel.

Megborzongtam. Ez már sok volt. Lipcse otthonosabb.

Október vége volt. Már rég nem gondoltam Christellel. Nyoma sem volt bennem annak a marcangoló és kétségbeesett érzésnek, amit néhány hónapja éreztem a lépcsőházukban. Iskolába jártam, tanultam, kedvteléseimmel töltöttem az időt. Egy kis állandósult nyugtalanság jelezte csak, hogy ez az év más, mint a tavalyi, amikor ott álltunk Kreuzmannal és Thuléval a sarkon.

Vasárnaponként gyakran mászkáltam egyedül a közeli parkban. Cigarettáztam és álmokat szövögettem.

Egy ilyen alkalommal futottam össze Christellel. Váratlanul bukkant fel a szemerkélő esőben a hídhöz vezető ösvényen. Világoskék kabát volt rajta, haját kendővel fedte, egy babakocsit tolt maga előtt. Nővére kisbabáját sétáltatta.

Mellésegődtem. Udvariasan elbeszélgettünk. Christel elmondta a baba szokásait, és hogy nővére visszaköltözött hozzájuk. Csendesen beszélt, kedves volt, szerény és egy kicsit fakó. A sétány közepén megfogtam a kezét. Engedte. Így lépkedtünk egy darabon őszi falveleken a szitáló esőben a babakocsit tolvá. Aztán egyszerre csak megálltam, magam felé fordítottam az arcát és az ajkaira tapasztottam a szám. Engedte. Nyelvem azonban a fogsorába ütközött, Christel szája nem nyílt meg a csók közben. Megértettem, hogy Christel még nem csókolózott igazán.

A csókból kibontakozva halvány, megadó mosoly volt az arcán.

Feltételes randevút beszélgettünk meg, amelyre, tudtam, nem fogok sort keríteni.

Dolgaimra hivatkozva elbúcsúztam és előresiettem az úton. Christel megfordult és hazafelé indult a babakocsival. Soha többé nem találkoztunk. Még az alatt az egy év alatt sem, amíg még egy iskolába jártunk.

Herr Stange

Stange úr hetedikben jelent meg. Ő vette át azt osztályt kémiából. Abban az időben jól tanultam, többnyire elkészítettem a házi feladataimat, jóllehet reggelente egyre gyakrabban késtem az első óráról (ilyenkor, ha a lépcsőházban szintén késve sapkás kis elsősök, másodikosok tűntek fel, gondosan lesodortam fejükről a sapkát és rájuk rivalltam: – Mütze ab im Schulhaus! Le a sapkával az iskolában!). Aztán beléptem az osztályba, és Stange, akit nem nagyon érdekelt a késésem, úgy tett, mint aki oda se hederít rám.

Stange volt az első férfi tanárunk – ha leszámítjuk Herr Seelert, aki Frau Braune mellett tornát tanított. Seeler köpcös volt és kopasz, szürke, vízhatlan edzőruhában járt, és fehér tornacipős lábát magasra lendítve gömbölyödő pocakja ellenére meglepő ügyességgel mutatta az ugróláb előírásos mozgását. Aztán ott volt még a Mester, a Tanítási Nap a Termelésben művezetője. Hunyorgó, vizenyős kék szemével lelkiismeretesen vizsgálta meg minden egyes munkadarab részelt derékszögeit, miközben keskeny ajkai között agyonnyálazott szivarcsutka csüngött.

Stange úr azonban az egyik főtantárgy tanára lett, és mint ilyen arra volt hivatva, hogy jelentős részt foglaljon el életünkben. Eleinte mégis csak kevéssé figyeltünk fel rá. Mások voltak ugyan a kémiaórái, mint Frau Schönmeyerré, aki kisiskolásoknak szóló módon követelte meg a fegyelmet és a figyelmet, hogy biztosítsa a tananyag felfogásához szükséges, a megtorlástól való félelemmel vegyes érdeklődést. Ezzel szemben Stange úr nemtörődöm és távolságtartó modora azt sugallta, csak átmenetileg fog oktatni bennünket egy olyan ügyben, aminek alapvetően nincs nagy jelentősége. A tőle telhető legnagyobb pontossággal elmondja ugyan, hogy mi az ábra a kémiai folyamatokat illetően, de – ellentétben az eddigi tapasztalatainkkal – ezek elsajátítását nem tartja elengedhetetlen erkölcsi kötelességnek. Aki tudja, tudja. Aki nem, úgy is jó.

Volt ebben a hozzáállásban valami, ami nem illett bele abba a képbe, ami mindannyiunkban kialakult a dolgos, kötelességtudó és célirányos hétköznapokról. Minden azt sugallta, hogy éles, kikerülhetetlen igazságok kormányozzák életünket. Tudtuk, mikor vagyunk rosszak, rendetlenek vagy haszontalanok, és tudtuk, mikor vagyunk jók, hasznosak és dicséretre méltók. Értelme volt a világnak körülöttünk. Értelme volt a titkos csábításoknak, mint a nyugatról érkező csokoládénak, rágóguminak, a magazinokban látott meztelen női testeknek, de értelme volt az itteni valóságnak is, a kopott utcasarkoknak, a történelemórán elhangzó jelszavaknak, a bélyegeken az állami zászlónak, a munkásmozgalmi daloknak, az ígéreteknek és az álmoknak. Stange fellépése most egyszeriben mindent megkérdőjelezett. Nem vehemensen, nem sarkosan, hanem mintegy mellékesen. A vakító kék ég alatt vagy olykor tomboló viharban haladó hajónk, gyermek-kamaszkorunk hajója egyszeriben kellemetlen homályba evezett, körvonalai kezdtek elmosódni, és mintha mi magunk is támolyogni kezdtünk volna rajta. Volt ebben valami új és szomorú, de a rezignáció íze mintha kezdetét is jelentette volna valaminek. Hogy minek, azt nem tudtuk. A gyermekkorból való kijózanodásnak? Miből józanodtunk ki és mire eszméltünk? Nem volt erre pontos válasz, mint ahogy a kérdés sem volt pontos. Talán Stange

megmondhatta volna, és akkor időben fel lettünk volna készítve a valóságra. De talán ő sem tudta, és ha tudta, be volt rúgva, és ha meg is mondta volna, nem maradt rá ideje. Stange úr végül halálra itta magát.

Stange kezét gyűrött, pecsétetes vegyszéköpenyébe mélyesztve, bokáig érő nadrágja alól előbukkanó zokniban járt fel-alá a kémiaelőadó katedrája előtt, és előadásait gyakran fűszerezte a kamaszok ébredő nemiségére vagy az osztály tagjainak munkakerülési szenvedélyességére vonatkozó száraz megjegyzésekkel. Feleltetések során nem leplezte, hogy szórakoztatják az éppen felelő által ímmel-ámmal előadottak, és így elérte, hogy a felszólított delikvens a lehetőségeken belül ne szenvedjen az elkerülhetetlenül bekövetkező lesújtó osztályzatot megelőzően.

Stange kémiaórái mindezzel együtt Uwe és az én bizonyítványomra nézve a veszélytelen események közé tartoztak. A hetedik tananyagban csak néhány elem és azok kombinációja szerepelt. Alumínium, vas, réz, magnézium, kén, oxigén, hidrogén, klór – Stange utasítására ezeket kavartuk, kevertük, ráztuk, szagoltuk, teszteltük lakmuszcsíkkal, tartottuk Bunsen-égő fölé, figyeltük fellobbanásukat, füstjüket, át-színeződésüket. Ami a kémcsőből való próbaszaglásról, Stange a katedra magasságából gondosan bemutatta, hogyan legyezzessük óvatosan orrunk alá a gázokat. A kémcsövet maga elé tartva egész lényének ellentmondó, kecses kézmozdulatokkal terelte arca felé az adott vegyület párolgását. A már fejlettebb protilányoknak egyből feltűnt a mozdulatban rejlő férfiatlan és obszcén jelleg és vörösre pukkadóan a pad alá röhögtek magukat. Stange nem habozott, ezek voltak az alkalmak, amikor szívesen kijelölt valakit asszisztensi szerepre, és a leginkább vihogó lányt hívta ki a katedrához, hogy felszólítsa, ha már annyira szórakoztatja, mutatná be ő maga a gáz szaglószerv felé legyezésének legmegfelelőbb módját. Ilyenkor az illető lány a visszafojtott bakfis-nevetéstől összegörnyedve, a teremben ülő szintén nevetgélő barátnőire vetve pillantásait utánozta Stange kézmozdulatait a kémcső felett, majd Stange elégedett pillantásától kísérvé a röhögéstől rázkódva támolygott vissza helyére a kémiaelőadó plexüvegekkel védett padosrai között.

Uwéval élvezettel figyeltük Stange fegyelmező cseleit. Tehettük ezt annál is inkább, mert a természetbúvár Uwe már évekkal előbb elvégezte a soron lévő kísérleteket, én pedig mint egy új nyelvet hamar elsajátítottam a különböző elemekből összeálló, egymásba alakuló vegyületek képleteit. Ennek a tudásnak biztos fedezékéből figyeltük mindketten – anélkül, hogy ezt valaha megbeszéltük volna egymás között – fokozódó érdeklődéssel a vöröses ábrázatú, hunyorgó szemű, hátrafésült hajú, enyhén pocakosodó férfit, aki valamiképpen egy lecsúszott és meghasonlott John Wayne-re hasonlított leginkább.

Stangénak ránk, fiúkra szabott fordulatai és meglepetései is akadtak. Fejtegetései során olykor néhány mondatban kitért katonakora élményeire. Nem időzött sokat ezekenél a felvillantott eseteknél, csak valamely általános jellemvonás vagy emberi érték, esteleg a jelenlévők átkozottul jó dolgának megvilágítására használta a katonaság megidézett nélkülözéseit, a bajtársiasságot vagy az elvégzendő feladatokkal szembeni rezignált kötelességtudatot. Stange saját katonasága tapasztalataira irányuló utalásainak szűkszavúsága stílusából fakadt, de minden bizonnyal az is szerepet játszott benne, hogy koránál fogva csakis a Wehrmachtnál szolgálhatott, és így óvakodott attól, hogy ebbe a többszörösen körbezárt tabuba, az ország emlékeiből és élő képzeletéből a karanténba száműzött bűnös német hadsereg szemszögébe, túlságos életet leheljen. Nem mintha bárminemű lelkesedés színezte volna a katonaságra vagy a háborúra utaló

félmondatait. Ellenkezőleg, a gyakorta szarkasztikus felidézésen túl inkább fáradtság és rezignáció csengett ki hangjából, mint az emlékező vágy. De még a pusztá figyelem-élenkítésnek szánt, a civilek átejtését szolgáló katonaadomákat is visszafojtott lélegzettel hallgattuk.

Ami a közelmúlt történelméről, iskolás képzeletünket leginkább a halott kis Trombitás, a Vörös Front, a felemelt öklű munkásság, és az SA buggyos nadrágú, antantszijas keretlegényei népesítették be. Ezeket követték az égő Reichstag lobogó tüzeinek fényében a begyógyszerezett Van der Lubbe és az önmagát védő Dimitrov, majd a börtönbe vetett bőrkabátos Thälmann, hogy aztán a buchenwaldi tábor csíkos ruhás foglyait, Hitler eltorzult arcát, a szövetségesek bombázásait követően a győzelmes szovjet Vöröshadsereggel jussunk el végül „hazánk”, a „mi Német Demokratikus Köztársaságunk” minden tekintetben megnyugtató megalapításáig.

Stange elbeszélései közben azonban képzeletünkben egy pillanatra láthattuk tanárunkat a Wehrmacht egyenruhájában, amint egy lövészárkban bajtársai között fekszik, és egy piszkos tégelyből mindannyian különös rendeltetésű kenőcsöt kennek el-csigázott, borostás arcukra, amitől – Stange állítása szerint – a szőr befelé kezd el nőni a szájüregükbe, hogy azt azután, a körülményes borotválkozást kiváltandó, egyszerűen harc közben rágják le.

Hitetlenkedve, de tátott szájjal hallgattuk az állítólagos szőrbefelénövesztő szerről szóló történetet, de nemcsak a csodaszerű léte keltette fel érdeklődésünket, hanem az a valóság, ami a jelenetet hitelesítette. Valódi katonák, német, Wehrmacht egyenruhában, valódi lövészárkban, valódi borostával, ezek létezése felől nem volt kétségünk, még ha Stange borotvapótlója állt is gyermeki csodálatunk előterében.

Stange mértéktartó cinizmusában volt valami borízú, annál is inkább, mert alkoholista volt. Amikor a következő évben az osztályfőnöki poszton is követte Frau Schönmeyert, és a megszűnő kémia helyébe a fizika és a matematika, valamint posztjából következően az osztályfőnöki órákat is átvette, egyre gyakrabban láttuk kora reggel is, és így hozzászokhattunk másnapossága jeleihez. Kivörösödött szeme, gyűrött arca, félregombolt inge, mindig túl rövid pantallója alól kibukkanó felemás zoknija, lógó cipőfűzője azonban nemcsak az előző estéről árulkodott, hanem arról is, amiről különféle forrásokból már értesültünk, miszerint Stange elvált, egyedül élő férfi volt. Volt olyan is, aki tudni vélte, meghalt a fia. Mindennel együtt különös, bizonytalan aura vette körül. Ha előző este ivott, a kora reggeli fizikaórán kiosztotta a feladatokat, majd maga elé emelt újságja mögött mély álomba zuhant. Ilyenkor a fizika-előadó magasított karzatain megélenkült az élet, a lányok suttogva nevetgéltek, mások helyet cseréltek, kártya, köpöcső került elő, és csak a legszorgalmasabbak, Tertel és Bachmann folytatták a feladatok megoldását. Stange rövid percekre magához tért, körbehordozta homályos tekintetét az osztályon, tett néhány fegyelmezőnek szánt gunyoros megjegyzést, majd hamarosan folytatta az alvást.

Egy többszörösen beharangozott és továbbtanulási esélyeinket meghatározó, nagy fontosságúnak kikiáltott felmérő dolgozat alkalmával Stange ismét a végletekig elgyötört jelent meg a hajnali előadóteremben. Összegabalyodó nyelvvvel ismertette a dolgozat jellegét, a megírás célját, felhívta a figyelmet a csalás és puskázás végzetes következményeire, kiosztotta a felmérő előre elkészített feladatsorait, majd a maga elé emelt újság mögött másodpercek alatt elaludt. Az újság lassan ráborult a fejére, és Stange megszűnt létezni. Izgatott pusmogás közepette kezdetét vette a puskázás. Tankönyvek, füzetek kerültek elő, padoszomszédok egymásról, illetve Tertel feladatlapjáról másolva oldották meg a felmérő feladatait. Még az óra végezte előtt mindenki elkészült, kivéve azokat, akiket ezek a különösen kedvező körülmények sem sarkalltak bárminek-mű feladat megoldására. Már csak Stangéra vártunk, hogy gyűjtse be a dolgozatokat.

A csengetés térítette magához. Gyűrött arccal ébredt, majd szemét dörzsölgetve kiállt a tanári asztal elé, és bejelentette, hogy az adott órát a felmérődolgozat főpróbájának tekintette, és reméli, mindannyiunknak sikerült az elmúlt órában átvenni a kérdéses anyagrészt, és ennek megfelelően produkálni az elkövetkezendő fizikaórán, amikor is elérkezik a valódi dolgozat megírásának ideje. Arra az órára azonban már frissen vasaltan és éberrel érkezett, gúnyos mosollyal mérte végig az osztályt, és felszólított bennünket, „levesbe való tyúkokat”, hogy lássunk neki a feladatok megoldásához.

Payer Imre

A nagy titok

Marcangolta az asszony szűk kabátját,
vastag ajkat az éber száj vadászta,
dióbarna szemében a vadállat,
őrzöngő s üveges nézés, halotté.

Csak férfi, nem ember, és az asszony
hullámzott, nekidőlt fenék a rácsnak
(Villamosperonon még kisgyerekként
figyeltem, mi a nagy titok, mi felnőt.)

– Jaj, meglátnak a szomszédék s a férjem!
– sipította a nő süllyedve vissza,
úgymond, védtelenül. (Évekre évek,

és a nő öregen, telten kísétál
egy boltból s tovaring lazán. A férfit
nem láttam soha többé, tán meg is halt.)

Összeusz a lakótelepen

Nem engedik sejtenem az istenek,
már közelít a görcsös délután.
A sápadt délelőttöt követően,
az áradó dél határán vagyok
az örült pásztorlánnyal
itt, a lakótelepen, ki
Kirkének képzele magát, de
őt hiába látom át,
nem ujjonghatok mégse. Befelé se. Nem.
Nézem a felcserélhető kockatömböket.
Nem engedik sejtenem az istenek,
hosszú, túl hosszú délután jön,
És milyen este? Ki tudja?

A havas mezőn

Fűszeres kolbász, savanyú paprika.
Jánospohár, áldomás.
Pirosra csípi fülünket a fagy.
Sebaj! Tágas a téli ég.
Nevetünk. Néhány óra múlva
elnéptelenedik a havas mező.
A színek ugyanazok,
csak kiesik belőlük a teltség.
Cinikusan áll a mező.
Ha ember lenne, lebiggyesztené
az alsó ajkát. Figyel.
Tétovaságig bizonytalanodó
lépteim a hótakarón.
Fekete madarak fehér égbolton.

Nagypál István

Demián

Szép, megbocsát

Egy műbőrös kis könyvvel a kezedben
jössz hozzánk. Amikor az ajtóban meg-
állunk, Demián és én, megörülök neked.

Demián, ahogy meglát, elkezd feléd futni,
fut, fut, szalad, a kezedből a könyvet is
kiveri, szalad a postásfiút megcsókolni.

Régi göncök vannak rajtad, szürke garbó,
barna kordnadrág és az a furcsa cipő, mint
egy Jirzi Menzel filmben. Tudod, Demiánt

nagyon kedvelem. Szép, megbocsát.
Találkoztok, figyelitek egymást. Aztán
annyira emlékszem, hogy virrasztunk.

Cukorfogó

Játék, mondtad, majd meghaltál.
Azóta játszom szavakkal, azóta
játszom azzal, hogy nem is voltál.
Gombok, cetlik, néhány bábu.

Aztán a tévé elé ültetlek, kanalat
majd birsalmát rakok a kezedbe.
Magad vagy a kataton székben.
Megvetően nézel. Ez nyugtalanít.

Demián. Fojtott nappalok. Ez az
ami fáj. Cukorfogóval tuszkolom
a szádba a kockacukrokat. Majd
kiesnek, mint az elejtett szavak.

Elszámolsz háromig, amíg három golyóval kitömöm a szád, szeretném, ha letérdelnél előttem, néha rángatózom és hiányérzetem támad, ökölbe szorítom a kezem, aztán kiengedem, érzem a kezemben a golyókat, érzem üveges felületüket – elképzelem, ahogy játszom velük. Egyik piros, másik kék, tied, tied a sárga Demián. Most mind a tied, mind. Nézem, ahogy szorongatod a kezem, majdnem eltöröd, belém marsz, mintha rongy lenne a szádban, fuldokolsz, de csak keresem a sárga golyót, a szádban turkállok és félek, hogy nem találom meg, csitítlak, hogy ne félj, megszerzem neked, de te már nem lélegzel, leülök melléd, de két golyóval nem tudok játszani és figyelni.

Nyerges gyóntató

Ezek ilyen falak. Az ágy melletti azzal ébreszt, hogy nyerges gyóntató, ezt mondja nekem, közvetlenül a fülembé, mert valahogyan éppen erre a falra fordultam rá utoljára. Nyerges gyóntató, olyan hanghordozásban, ahogyan a rádió férfibemondója közli a pontos időt. Mert férfihangon ébreszt a fal, nyerges gyóntató, ismétli meg párszor, én meg tudom, hogy hallottam már valahol ezt a véletlen segítségével félrekalapált szófüzért, de nem emlékezem rá, hogy hol.

Korán van még, sötét az ablak, nagyon sötét, akár egy hatalmi jelvényekkel felruházott senki, de hát januárban reggel fél hat tájban mit várjon az ember? Ha függőlegesen laksz, valamelyik fal biztosan elszólja magát ilyenkor is, mert már vége a féktelen zabálásoknak és vedeléseknek, dologidő van. Elmúlt újév napja, a másnap is elmúlt, úgyhogy mondják a falak a magukét, gargalizál a csatorna csöve, a legfelső szintről lezúdított vécéporciók szabadesésben száguldanak a falban a földszint irányába. Ha beülsz a saját koporsóméretű helyiségedbe, épp a hátad mögött zúgnak el a nemrég volt ételfinomságok, válogatott és válogatás nélküli italok kivonatai. Ez egy ilyen ház. Mondhatnánk rá, hogy vak falakkal társalgó, és Kevin Costner azonmód megképződne a tapétán a farkasokkal, ha ezt mondanánk, mert emlékező falak ezek. Tele elmúlt percekkel, feleselő tévékkel, farkasokkal táncolóval, házimozikkal, meg szabadeséssel.

A pillanat, amikor tulajdonképpen nem létezel, csak múltóféltben vagy. Felriadsz a falra, és még most sem tudod, ki riadt fel. Ez a pillanat nevezetű időegység. Minél több napod telik el, annál kevésbé tudod, hogy ki riadt fel abban a pillanatban. Érzed, ahogyan kisiklasz a saját kezeid közül. Annál inkább kisiklasz, minél jobban igyekszel ebbe a kisikló valakibe behatolni. Nyerges gyóntató. Aztán bekapcsol a rádió. És bekapcsol egy másik pillanat. Meg sem tudod különböztetni az egyik pillanattól ezt a másikat, robotpilótával megy ki a konyhába és visz magával. Amikor kértek rárivallsz a tegnap hagyatéki anyagára: – Én vagyok az! Ettől helyrebillen a konyha, egyensúlyba jut az asztal, látni az egyensúlyba billenő leszállópályát, két szélén a jelzőfényekkel, odébb egy kukoricást, madárraj zúg el keresztben vészes közelségben az ablakodhoz és centiméterekre a hajtóművek torka előtt. Megnézed a jelenléti ívet, aláírkantod, hogy landoltál öt óra negyven perckor, és nincs kedved elintézni azonnal a formásokat. Beszélek egy kicsit a falnak, döntöd el, miközben megpróbálsz kinézni az ablakon, de még mindig sötét van, narancsszínű lámpák a latyakos levegőben, narancsszínű óriáspitypangok, ezt látni inkább, mint az utcát meg az épületeket. Nem is baj. Beszélj egy kicsit a falnak.

Azon kívül, hogy lélegzem, háromféle közérzetmódosítót juttatok naponta a tessembé. Koffeint, alkoholt és nikotint. Ma reggelre mintha beleuntam volna ebbe a folyamatos ismétlődésbe. Mindhiába, mert továbbra is lélegzem, aztán mindjárt iszom egy kávét, és rágyújtok. Meglehetősen hosszas tipródás után gyújtok majd rá, mert nem akarok rágyújtani, aztán megiszom a vörösbor maradékát, hogy könnyebb legyen. Jó néhányan cselekszik nagyjából ugyanezt most ebben az épületben. Semmi különleges nincs tehát bennem, legfeljebb a vörösbor, mert azt a világ patinás vörösbortermő végéről hozták a cimborák tegnap.

Mire eddig jutottam, végképp sikerült felébrednem, felkeltem, és a robotpilótára hagyatkozva kimentem a konyhába.

Éjjel egy után néhány perccel lezuhant a karácsonyfa a szekrényről, ezt már másodszer tette meg, először aznap éjjel, amikor elmentem itthonról Karácsony napján. Most meg már január negyedike, le is szedem gyorsan róla a cukrokat és a meggyújtatlan

csillagszórókat, aztán kiviszem az erkélyre így lecsupasztva. Átmelem a korláton és elengedem. Majdnem beletalállok a nyitott szemetes konténerbe. Talán sajnálom ezt a fát, mert annak ellenére, hogy ennyire kicsi, kifejezetten szabályos, nem potyog a levele, és ami a legfontosabb, magam vásároltam a piacon. Szerettem pusztán amiatt, hogy megajándékoztam vele magamat. Egy befuccsolt életű fenyőcske magamtól magamnak, más közelítésben; tőlem – nekem.

Egy kis egyedül karácsonyozás bőven elfér ebben a házban, talán még az önsajnáltnak is megadja, ami jár neki, hiszen megteszed befutóra a gyerekeidet. Ott sorakoznak a csomagocskák a fa alatt, és jól gondold, hogy a két ünnepnap alatt mindegyik célba ér. Úgyhogy valójában csak egy estéről van szó, amikor az egyedülléttel tangózol, egyetlen egyről. Iszol valamit, aztán elmész, hogy életet lehelj pár kihalt utcába.

Ez járt a fejemben, amikor mutattam az árusnak, hogy ez a fenyő kellene. Fiatallány volt, norvégmintás kesztyűt viselt. A lány, aki áruba bocsátja a fenyvest. Meg sem mérte, adj egy ezrest, aztán a tiéd, mondta, és belelehelt közben a kesztyűibe.

A piacon gyűjtöttem rá, és akkor jutott eszembe, hogy a lélegzésem kívül háromféle közérzetmódosító befolyásolja a szervezetemet, s ezt bármikor megváltoztathatom, ha elhatározom, s lesz hozzá némi türelmem. Az elhatározással nem is lenne baj, a türelmem azonban éppen amiatt volt mélyponton, mert háromféle közérzetmódosítót tápláltam napi rendszerességgel a testembe, amióta megvettem ezt a kis fát a piacon, hogy egyedül tudjak vele karácsonyozni. Az ujjam is fáj, pedig alig vágtam meg, az orvos szerint orbáncot kaptam ettől az alig megvágástól. Hivatalosan nevezhetjük orbáncnak, vagy Ferdinánd király bangójának, a valóság nyelvére lefordítva azonban piszok rossz közérzetet és istentelenül nagyméretű apátiát jelentett. A külső módosítók feladták vele szemben. Gyakorlatilag minden életkedvem kapitulált, ráadásul az esti elalvás gondolatától már délután pocskéul éreztem magamat. Feneketlen éjszakáim voltak december utolsó napja óta. Nem hosszú idő, csak annak éreztem. Akkor, szilveszter napján mentem be a kórházba estefelé, hogy gáz van az ujjammal, mert belevágtam a kocsonyahús pucolása közben, és most ilyen mocskosul néz ki az az aprócska vágás. Lila és puffadt volt már a fél kézfejem.

A piacon kutattam jófajta kocsonyahús után, persze teljesen reménytelenül, mert addigra mindenki megvásárolta a jófajta kocsonyahúst, minden valószínűség szerint már a kocsonyát is elkészítette. Későn jutott eszembe, hogy mi mindenre vágyhatok egy ilyen szabadon engedett karácsonyon. A kocsonya volt a legutolsó tétel a „miért is ne tehetném meg” listáján. Lényegében üresen álltak már a húsos pultok, ám mégsem annyira, hogy ne próbálhattam volna szerencsét. Végül csak a farokhoz nem jutottam hozzá, körömhöz, bőrkéhez azonban túlságosan is. Mondtam a piaci félrészeg hentesnek, hogy négy körmöt kérek, láttam, hogy már a hatodiknál tart, de nem szóltam. Karácsony, hagyjuk örülni, talán ez lesz az év utolsó vevőátverése az ő listáján, higgye azt, hogy sikerült. Itthon aztán összeszámoltam, kilencet mért le a marhája, úgyhogy mégis neki sikerült inkább, amit kimódolt, nekem nem annyira. A bőrkét nem nála vettem, hanem két másik helyen. Azért gondoltam, hogy két helyen is megnézem, hátha mégis akad farok, de nem akadt. A bőrke mennyisége ellenben kezdett arányban állni a körömök mennyiségével.

Három helyen szaladt bele a bal kezem bőre alá a kés a kilenc köröm pucolása közben, de ilyen máskor is megesett már velem, ilyen konyhai melléfogás, rá se bagoztam.

Az orvos nyilván unta már a balesetin a szilveszteri elmebetegeket, akik éppen azon a napon, az év utolsó napján kaszabolják össze magukat, állnak kézre a fürdőkádban peremén fogadásból, dugnak fel maguknak dezodorpalackot vagy olyan üvegneműt, aminek ívelt a nyaka. Mondtam neki, hogy három napja történt, de csak ma durrant

be, ne szentségeljen, messze még a hajnal. Doktor Dohogó. Ezt a nevet adtam neki hamarjában, hogy meg tudjam szólítani, de ő csak szentségelt, szidott, mintha régóta ismernék egymást. Disznóhúst pucolni olyan, mintha trágyadombba dugná a kezét, mondta, s láthatóan undorodott a disznóhústól. Kérdeztem tőle, hogy vegetáriánus-e, mondta, hogy nem, hát a kocsonyát szereti-e, kérdeztem, szeretem, mondta. Én is szeretem a kocsonyát, s talán egy éve nem ettem kocsonyát. Ettől látszólag lehiggadt. Egy előünneplő mütös hapsi a földszinten rosszul igazított útba, és elküldött két emelettel följebb, aztán amikor megint találkoztunk, elnézést kért, mondván, hogy már lassan üzemképtelen lesz benne a helymeghatározó. Nincs sok hátra és leáll a dzsípíeszem. Hogy némileg kárpótoljon, megsúgta, hogy a doki egy barom, és tetanusz nélkül nem úszom meg, mert mindenre tetanuszt ad, ha kell, ha nem, retteg minden fertőzéstől, és az orvosi műhiba egyetlen hatásos ellenszerének a tetanuszt tartja. Kért, hogy ne áruljam be, mert kapna ezért az elküldésért meg a pezsgőkért a pofájára. Nem árultam be, én kaptam helyette, mégpedig a tetanuszt a mellemben, meg a kötést, pedig szabályosan tiltakoztam, de már egy kissé erőteljesen. Doktor Dohogó mindvégig mondta a magáét, hogy ne csodálkozzak majd, ha le kell vágni az ujjamat, mert a disznóhús olyan, mint ha beledugnám a trágyadombba bármimet, amivel egyébként disznóhúst érintek meg. Azt válaszoltam, hogy amennyiben az ujjam sorsa az lenne, hogy le kell vágni, akkor azt az adott pillanatban nyilván megtettem volna, így azonban nem látok rá sok esélyt, hogy a baleseti sebészet a szokásos ügymenet szerint a legrövidebb utat válassza a tőlem való megszabaduláshoz. A trágya pedig nem ördögtől való valami, nem a fertő királyi non plus ultrája, hanem élet és energia. Még a szagát is imádom.

Másodikán reggel hétre jöjjön vissza, rázta meg a fejét Doktor Dohogó, mert ha egy kicsivel is később próbálja, itt ülhet egész estig, annyi háztartási baleset van ilyenkor, hogy ki sem látunk belőle. Jön majd a rendőr megint, hogy ráesett a játszótéri mászókára, jönnek a romák a családi késelések, szamurájkardozások miatt, jönnek a daralósok, a magányos aberráltak, akiknek épp ekkor támadt egy végig nem gondolt ötletük. Mindenki jön, akit kiborított, hogy nem a megszokott ritmusban él, s ettől a blekendekkel félbefejezte a pofacsontját, megégett, leforrázta magát olajjal, legurult a lépcsőházban színjózanul, mert a részek védőszenyje nem hordozta a tenyerén és hasonlók.

Mentem is reggel hétkor, voltak elegenden a váróban, ahogyan azt Doktor Dohogó jövendölte, de különlegességeket nem láttam. Olyasmikre gondolok, mint amelyet egy ismerősöm mesélt pár éve, nem igazán emlékszem rá pontosan, hogy ki lehetett, csak arra, hogy többen ültünk az asztalnál, és söröztünk. A történet szerint az ismerősöm osztálytársa akkorát röhögött egyszer az iskolában, hogy kiakadt az állkapcsa, és nem tudta becsukni a száját, úgy maradt egyetlen óriási vigyorra torzult arccal. Az ismerősömnek kellett bekísérnie a baleseti sebészetre. Alighogy leültek, érkezett egy család, apuka, anyuka, kiskölyök, az osztálytárs meg tátott szájjal, mereven nézte az olajfestéket vedlő falat szemben. A kölyök fején uborkásüveg. Később kiderült, hogy UFO-t akart játszani, de csak odafelé ment a dolog, kifelé már nem tudta a fejét úgy igazítani, hogy lejjön róla az üveg. Leültek, ám az apuka nem sokáig tűrte, hogy a gyerekén vigyorogjanak. Időbe telt, mire sikerült megértetni vele, hogy a végtelen vigyor nem a gyerek alakításának szól. Amikor végre felfogta, akkor mondta el, hogy a gyerek UFO-t akart játszani, és most itt vannak.

Ilyen szórakoztatót nem láttam, de ácsorgott ott egy férfi hasonló kötéssel az ujján, mint amit én előtte levő nap levettem. Azért vettem le, mert majd felrobbant alatta az ujjam, s így rengeteg trutymó tudott kifolyni az addigra jócskán elterebélyesedő aprócska sebből, úgyhogy kutyául éreztem magamat, hogy jön majd a doki az ötletével, miszerint legegyszerűbb levágni, akkor nem folytatódik a dolog. Szóba elegyedtem az

ácsorgó illetővel, aki azt mondta, hogy ő le is vágta az ujját, még szilveszter este húsdarálóval, mert hurkát készített a család, és most kötözésre jött. Mondtam neki, hogy disznóhússal foglalkozni annyi, mintha trágyadombba dugná az ember a kezét, s ez némileg megnyugtató. Mármost az, hogy ilyen jártas vagyok a sebészeti ügyekben, meg a disznóhús természetében.

Új doki fogadott, csak körülmetéltette az elpusztult bőrt, aztán mondta, hogy jöjjenek egy hét múlva, sietett, nem tudtam tőle semmit kérdezni az ujjam jövőjéről, mert éppen érkezett a hatos ajtóból a rendőr, hogy neki megint összejött, kiugrott a válla, de közben ráesett a könyökére is, az meg feltehetően szilánkokra tört. Így aztán az ápolónőket sem igazán tudtam babrálni, mentem a hetesbe, felöltöztem, közben odakint ónos eső esett, minden tükörsimára fagyott. A járda, az úttest, a maradék hó síkossága nem vetekedett semmi síkosságával. Maga volt a síkosság. Hazacsúszkáltam, aggódva attól, hogy összetöröm valamelyik csontomat, aztán mehetek vissza a nyomorultak kombinátjába, ahol az emberekben az eltávolítandó hibaforrásokat lokalizálják. Hogy aztán nyissz!

Szóval hajnalban leesett a fenyő, éppen elaludtam végre, felültem az ágyon, lüktetett az ujjam, de csak alapjáraton. Nagy éhséget éreztem, kivettem a hűtőből a káposztát, s enni kezdtem. Minden egyes villányi káposzta egy grádiccsal feljebb lökött az életkedv lajtöróján, átkapcsoltam a National Geographic-ra, ahol egy fickó a világ leghidegebb városába ment tanulmányozni a világ leghidegebb városát. Ez nagyon tetszett, különösen az, hogy felmászik a szemben magasodó hegyre bebizonyítani, fent melegebb van, mint lent. Ez persze egyszerű fizika (egyszerű fizika – így mondta), de előtte megkérdezte egy helybélitől, hogy mennyi időt bír ki az ottani, meg a maga fajta európai ember ilyen hőmérsékleten. A helybéli azt válaszolta, hogy csak negyvennégy fok van, így akár több órát is. Aztán csak süppedt a fickó a lisztállagú hóhalmokba, de végül sikerült megmérnie, amit amúgy is tudott. A fizika nem téved, odafent egy fokkal melegebb a levegő, mint lent, ennek módfelett örült, látszott rajta, hogy igen elégedett. Na, itt is jártam és fizették. Ezt lehetett leolvasni a képéről.

Azt is megtudta, hogy ötven foknál maximum egy órát lehet kint lenni, mert aztán valamije elfagy az embernek. Ettem a káposztát, lüktetett az ujjam, s arra gondoltam, hogy egy ideig ezzel az ujjal nem nagyon érinthetek semmiféle domborulatot, semmi szokásos útvonalat, semmi lesiklópályát nem járhatok vele végig. Szükségmegoldásként ott a másik kezem, mondtam magamnak, de valójában nem nagyon érdekeltek a szexuális viszonyok akkor hajnalban a tévé előtt, káposztás lábossal az ölemben. A létrafokok ellenére igen vacakul éreztem magamat, elsősorban megint az életkedvem ment el, le is írtam egy darab papírra, hogyha ma éjjel meghalok, akkor a világ legszomorúbb embere távozik az élők sorából, és a mostani második helyezettnek igencsak megnőnek az esélyei, hogy átvegye a helyemet. Mielőtt ezt leírtam, még egy Woody Allan filmbe is belenéztem. A film Woody Allenről szólt, felvettem videóra, hogyha egyszer mégiscsak feltámadok, láthassam, amit akkor éjjel csak félig.

Mert aztán elaludtam a székben, ölemben a lábossal, és azt álmodtam, hogy kiviszem a fácskát, az én apró fenyőmet a régi kert végébe, ahol a törmeléket szoktam elégetni, amikor még ott éltem, ahol a kert végébe tudtam kimenni. Arra gondoltam, felgyújtom, hadd lássam, hogyan ég. Aztán mégsem gyújtottam fel, túl szép volt még mindig. Mondtam neki, megvárjuk a tavaszt. A régi macskák is kijöttek utánam, régi szokás szerint. Az összes összegyűlt, leültek körben, és úgy néztek rám, hogy azonnal felébredtem.

Abban a szibériai filmben a hőmérős pali megpróbált rénszarvason lovagolni, ez eleve marhaság, szóval valójában a helyi népekkel elment összeterelni a rénszarvasokat

a karámba, mielőtt végleg borúsra fordul az idő. A rénszarvas persze nem állt kötélnek, csak forgatta azokat a zsemleméretű, szomorú, fekete szeméit, a helyiek meg rettentő nagyokat nevettek a hőmérősön, attól lehetett tartani, hogy valamelyiknek kiakad az állkapcsa, baleseti sebészetnek meg ezer kilométeres körzetben se híre, se hamva. Bár az ittenieknek nincs is szüksége ilyesmire, Doktor Dohogó, ha csak a körmére nézne itt valakinek, elejtené a tetanuszos fecskendőjét, annyi bizonyos.

Azt is megpróbálta a hőmérős, hogy a lékben fürödjön, mint azok a helyiek, akik rozmárokknak nevezték magukat. Sokáig huzakodott magával, arra ébredtem, hogy rossz fogakat látok: – A törvényeket helyezték legelőször törvényen kívül – olvashattam a fogakon átszűrődő leheletből. Erről eszembe jutott egy fejezet abból a könyvből, amelyiknek a szerzőjét és a címét képtelen voltam megjegyezni. Most máshogyan történt. A térdemen nyugvó sárga borítóra kellett mindössze pillantanom, és már tudtam is. David Mitchell – Szellemírók. Most aztán jól megjegyeztem. Azt viszont nem tudtam meg, fürdött-e a lék dermesztő, jégkásás vízében a hőmérős. Aztán azt is mondta a rosszfogú, hogy oszlopokra építik az emeletes házakat is, hátha így nyugton maradnak, mert a fagy mélyen, igen mélyen uralja a talajt. Ezután nem mondott mást.

A fagyott rénszarvasmáj volt az egyetlen, amit láthatóan nem bírt ki a hőmérős. Egy gyönyörű, vágott szemű nő, talán mongol, tolmácsolt neki, akit még ebben ez irtózatossá fagyban is bizonyára rábírtam volna a fajfenntartásra, annyira elvarázsolt a prémes kapucni keretezte fekete haja meg az arca, háttérben a végtelen havas fehérséggel. Persze az ágyból, ahol döglődtem – mert addigra visszakecmergtem a takaró alá –, könnyű ilyesmire gondolni, nem tudom, ott a fagyban mekkora lett volna a szám.

Elaludtam, a fal meg kezdett készülődni, hogy megszólaljon nemsokára, és azt mondogassa nekem, hogy nyerges gyóntató, nyerges gyóntató, olyan hanghordozásban, ahogyan a rádió férfibemondója közli a pontos időt.

SZŰZ

a ház mellett az almafán évek óta fent van minden alma. szombaton-ként felbukkan a vén pár. a hüllő-ke-etetik a félhomályban. ilyenkor csupa pislogás a kert. és néma té-bolyult vágyakozás. így hát tejüve-get raktam az ablakra. szólt a férfi. mikor meztelenül megszületett. ru-hákat varrtam neki. ma elkezdtek szorítani a ruhák. még egy évig gyönyörködöm benne. aztán el-válok a szűztől.

üvegtést

mire minden élőlényt elnevezett. saját magára sem volt kíváncsi. elbújt előlük a sötétszobában. a tükröket letakarta. ne bámuljanak hideg szemeik homokos üregeiből. aztán rájött hogy mostantól minden megtörténhet. azaz mélyen a jövőbe lát. cserébe mardosni kezdte a kétségbeesés. vajon tényleg van-e itt most valaki. hogy a nevét kimondja és kiderüljön. még vagy már ül itt a semmiben. cél volt-e mindez vagy befejezés. és hogy most vak vagy láthatatlan. egyedül van vagy mindenki ő. de ahogy az első szü percegni kezdett. mégis magától ijedt meg végtelenül.

árva

hárman lakunk ebben a városban. én első nap megérkezem. másnapra mindenkit kigondolok. ábrándos séta az utcán. a járdán krétarajz. pálcikaember áthúzva két vonallal. amit elrontottam az nincs. megyek tovább. keresem a másikat. aki le-galább egy almát a kezembe nyom majd reggelente. aztán felöltözik. hogy eszembe juttassa meztelen-ségem. elszégyellem magam és inkább elfelejtem. egyedül sétálgat az utcán az utolsó ember. ágyékán fügefalevél. benyit egy otthagyt lakásba. nincs a fogason a kabátja. de az ágy még meleg. nem hozott át magából semmit. aki ma itt elő-bújt. helyette élte az életet.

A város

Errefelé minden településnek van szüze, búcsúja (a húsvét és a karácsony eleve adottak): megnyilvánulni saját ünneppel lehet, és a városnak sikerült. Vízhétfőnek hívják, a húsvét utáni második hetet kezdi. A hagyomány szerint a böjt idejére kiutasított kurvákat fogadta vissza e napon a város, a férfiak lementek a Tormes partjára, az üzlet szokott terére, kenyérrel, sonkával és borral köszöntötték a nőket. Mostanra munkaszüneti nap lett, az engesztelődés, a hazatérés motívumait idegenvezetők hangsúlyozzák, de a hibátlan, mértékletes napsütés a part nyugágyszerű lejtőjén, az ég friss kékje a Római híd ívei alatt hitelesítik a szavaikat.

Hasfelmetsző Jack

Amíg nem kapnak el, éremlyítő tisztaság; csak álnevemé a bűn. Rossz előérzetem nincs, hiszen ha lelepleznek, azonnal megtudom: az én ügyemben senki nem habozna. Addig – átmenet nélkül ártatlan!, és ha a kevés hátralevő, amit a vérbaj meghagy, letelik, saját nevemen temetnek el. Talán ennyi hasznót hajt az egész, azóta szeretjük néven nevezni egymást, Mark, a hentes, Mary, a tanárnő szemében csöppnyi büszkeség, „ha gróf nem is, de az se vagyok”, az én arcomon is könnyed mosoly, egy bemutatkozás nem lehet hazug.

Az üldözöttek

Százhetven éve jegyezték le először a kékkörmű antilopok menekülési szokásait. Ha túl sokáig tartott a hajsza, a legidősebb lemaradt, hogy a gidák fáradtsága már ne lehessen döntő. Gyakran fordult elő, hogy az erősebbek közül is vele lassult néhány, így a veszély is megoszlott hármuk, négyük között. A halálfélelem új anomáliája, noha dokumentált, igazolható, évszámokhoz rögzített: nem indokolható – mindenesetre mostanra általános jelenség, hogy az öregek is mindvégig futnak, ahogy csak bírnak. Az új módszer másik sajátossága: a csorda a futás iránya szerint három, négy egyenlő csoportra oszlik, kevesebbekre esik valószínűbb fenyegetés. A legelőket hamarabb merítik ki; az áldozatok száma nő, életkora csökken; a legtöbb példány levert és ingerlékeny, szemükben már felismerhető a szégyen. Talán az előző módszer is hasonló nehézségekkel indult, de a változás okához semerről nem jutunk közelebb.

Bencsik Orsolya

Kiúszik belőle, elúszik tőlem

(road movie apával 2.)

Most az egyszer nem apával mentem haza.

Van egy ismerősöm, aki folyamatosan lepöcsözi az apját. Én ilyenkor helyette is elszégyellem magam, de közben azon gondolkodom, mennyire sértő lenne, ha apám tudná, hogy néha titokban én is ezt hiszem róla. Egyszer megfogadtam magamnak, hogy mindenkit elfogadok olyannak, amilyen, és kikerülöm a konfliktushelyzeteket, de egy bizonyos idő után elfogyott a türelmem.

Amikor apával megyek haza, még az autóúton is lassan vezet, mert azt mondja, értékes csomagot visz. Arra gondolok, a kocsi csomagtartójában kényes herendi porcelán, Tiffany-lámpa, üvegkristály poharak lapulnak. Ezekkel üzletelhet apám. A határon már ismerik, kezét ráznak vele, elbeszélgetnek a legújabb politikai eseményekről, szóval apám bratyzik a határőrökkel. A vámos már messziről vigyorog a fehér Fityóra, benne rám, apám lányára.

Amikor az ismerősöm, aki folyamatosan lepöcsözi az apját, de még előtte is, mert ilyen viszonyban vannak ezek egymással, tapasztaltam, szóval ez az ismerősöm, amikor megkérdezte tőlem, hogy egyáltalán minek utazom az apámmal, hiszen így tőle függök, akkor rögtön azt mondtam, hogy „Jó, ez valóban egyfajta függőség. De ha nem vele megyek, akkor a vonattól vagy a busztól függök.” Az ismerősöm persze ezt elismerte, ám hozzátette, hogy ő nem ilyen függőségre gondolt, mert akkor ilyen értelemben mindenki kurva determinált. „Mindennek ki vagyunk szolgáltatva, de azért én mégsem szolgáltatnám ki magam az apámnak, aki amúgy is egy pöcs, mert – osztotta meg velem véleményét – minden apa pöcs.”

Most az egyszer azért nem mentem apával haza, mert valóban egy pöcs volt. Pedig én szeretek vele utazni, még akkor is, ha ilyenkor korán kell kelni. Hajnalban ülünk kocsiba, amikor még kevesen járnak az úton, és kevesen vannak a határon. Még sötét van, amikor elindulunk, útközben megnézzük a napfelkeltét, egyre népesebbé válik az M-5-ös is, és mire odaérünk a bekötőúthoz, valóban reggel lesz. Ilyenkor már minden bulinak vége, apám szeme is kezd lecsukódni, feje is kezd rábukni a kormányra, de közben azért, az ébrenlét és az álomlét határán lebegve, még nyomja a gázt. Anyám ekkorra már a franciaágyban tényleg abbahagyja a mocorgást. Arcán a párna gyűrődése mély nyomot hagy. A kutyám is hazatér éjszaki útjáról. Majd ha már a házunkhoz érünk, és kinyitom a kaput, látni fogom rajta, hogy olyan nagyon feldobott, és csak úgy húzza maga után a pisicsíkot. Anyám persze még hálóköntösben van, a haja is kócos, de már fogat mosott, mert friss a lehelete. Neki egyébként mindig friss a lehelete, erre biztosan nagyon odafigyel, táskáiban, ruháinak zsebeiben nemcsak rágót, hanem tik-takot is hord. Amikor anyám még fiatal volt, és arcán a bemélyedések és ráncok csak a párna gyűrődésének lenyomatai voltak, nyitott szájjal rágózott, és hangosan pukkantgatta a lufikat. Erősen festette a szemét, ebben rá hasonlítok, amúgy olyan vagyok, mint az apám. Attól félek, ha megöregszem és anya leszek, nő létemre én is pöcs leszek, mint ahogy ismerősöm szerint az apák szoktak lenni.

A hajnali utazásokon egyébként mindig az ismerősömről gondolok, apával csak néha beszélgetek, mert azt mondja, hogy elálmósítja őt a hangom. Egyszer meg felolvastam neki egy jó szöveget az egyik könyvből, amit éppen, ismerősöm javaslatára, olvastam, és majdnem átsodródunk a szemben levő sávba, mert elbóbiskolt. Szóval

innentől fogva nem olvasok fel, meg nem is nagyon mesélek neki semmit. Persze az is közrejátszik ebben, hogy apámnak nem jó semmit sem elmondani, mert vagy nem érti meg, hogy miről beszélek, és akkor egy csomó ideig értetlenkedik, vagy pedig félreérti, és akkor meg olyan dolgokról kezd el beszélni, ami untató, nem tartozik a tárgyhoz, esetleg – és ez a leggyakoribb – olyan atyai okoskodás, amit megfogadva tudom, hogy boldogtalan lenne az életem. Éppen ezért kussban vagyunk, nézzük az utat, várjuk a napfelkeltét, majd a bekötőutat. Én az ismerősömről gondolok, néha egy kicsit talán le is hunyom a szemem, és magamban mosolygok. Az ismerősömnek egészen szép farka van, én pedig az úton apával, erre az egészen szép farkokra gondolok. Elképzelem, hogy egy kicsit belém rakja, éppen, hogy csak a makkja eltűnjön. Az ismerősömnek, aki pöcsnek tartja az apját, talán tényleg igaza van, és mindenki ki van szolgáltatva valakinek vagy valaminek. Miközben apám arra koncentrálok, hogy ne erősen nyomja a gázt, mert a porcelán, a lámpa és a kristály poharak könnyen megsérülhetnek, és akkor már nem ér annyit az áru vagy egyáltalán el sem tudja adni, és miközben apám arra koncentrálok, hogy ne elaludjon és lesodródjon a kocsizás az útról, én ki vagyok szolgáltatva a gondolataimnak és ismerősöm egészen szép farkának, ami lassan, óvatosan elindul, akkor, amikor még sötét van, elindul az úton, hogy napfelkeltére eltűnjön bennem a makkja, hogy mire valóban reggel lesz, végképp ne tudjak apámnak semmit sem mondani, csak a kocsizás egyhangú zúgásába és rázásába simuljon bele ismerősöm képzeletbeli lökéseitől rázkódó, remegő testem. Előttünk, a semmiből egy nyúl tűnik fel, apám hirtelen lefékez, a nyúlnak nem lesz semmi bántódása, néz, rám pislog, tudja a gondolataimat, és nem akar továbbállni. Mi pedig ott állunk az autópályán, éppen a bekötő előtt egy kilométerrel, és nem tudunk elindulni, mert egy nyúl megálljt parancsolt. Apámnak ki kell szállnia a kocsiból, hogy elijessze. De a nyúl nem tágit, nem fél, csak néz a Fityó felé, benne rám, apám lányára. Hosszú füleinél fogva emeli fel az előbb még a kormányt tartó kéz, rakja be a kocsiba, teszi be a női ölébe. Ott ücsörög tehát a nyúl az ölemben, barna szemében látom magam, testem megnyugszik, gondolataim közül kiúszik ismerősöm egészen szép farka, hogy majd csak jóval később, talán két-három nap után ússzon vissza, és teljesítse be az utazás valódi értelmét.

Amikor legközelebb találkozom az ismerősömmel, aki még az apja előtt is hangosan kimondja, hogy pöcsnek tartja, szóval az ismerősömmel, amikor két-három nap múlva újra találkozom, elmesélem neki, hogy már megint apám Fityójában utaztam, hogy az én ölemben pedig egy nyúl, aki mást sem csinált, csak nézett, és mire a házuk elé értünk, lepisált. Vékony szoknyám rögtön átnedvesedett, Vénusz-dombom egy fiatal, ám egészen határozott nyúlnak köszönhetően ammóniától bűzlött. A kutyám húzta a csíkot, anyám lehelete üdévé tette a reggelt. Apám már a franciaágyban aludt, én is már a fürdőszobában álltam, hogy minden piszkot, gondolataim és az út mocsokát lemossam magamról, amikor eszembe jutott a nyúl. Hogy ott hagytam a Fityó ülésén. Anyám hálóköntösében rohantam ki az utcára, nyitottam ki a kocsizás ajtaját, és éppen nyúltam volna a nyúl után, amikor az lassan, de biztosan a levegőbe emelkedett, elindult kifelé az ajtón, majd megkerülve a meglepődéstől mozdulatlanul vált testem feljebb emelkedett, hogy kisvárosom piros cseréptető háza felett elúszva, akár csak ismerősöm egészen szép farka, kiússzon látókörömből, és visszatérjen oda, ahonnan jött, az autópályára.

Most is úgy volt, hogy apa hajnalban jön, én éppen hogy csak magamra kapok valamit, beszálok a kocsiba, és nekiindulunk, és várjuk, hogy minél előbb kivilágosodjon, de mégsem így történt. Az utolsó vele megtett utamon, ami nem is olyan régen volt, találkoztunk a nyúllal, és apám egyszer sem kérdezte meg tőlem, hogy hova tűnt, hogy mit tettem vele. Mintha nem történt volna semmi sem, úgy viselkedett. Már öt óra

is elmúlt, a csomagokat is kivitettem a ház elé, de még mindig nem jött. Ismerősöm apjára gondoltam, pontosabban a farkára, és arra, hogy vajon egészen szép lehet-e neki, általánosságban pedig arra, hogy a fiak farka hasonlít-e apáik farkára. És ekkor megértettem, hogy apám miért nem jön, és hogy miért nem utazhatok vele ezentúl soha többé már.

Lázlap

A bérlakást kitermelik újra.
Kell a pénz, de most aludj, Szonyecska,
a gang rég bedőlt. Minek támasztanád,
hónapokkal ezelőtt kihordtam a szobák törmelékeit.
Babaházadban krétát ettem, a falra alig jutott.
Az orrod persze ijesztő néha, kurvák se hazudhatnak szebben.
Dehát miről beszélek, Szonya.
Az izomremegés csak borzongás, szaporább a pulzus.
Csak tünet vagy, kórokozók a testben,
hűtőfürdővel leviszlek téged is. Le én.

Mennyi fül a tapétán. Törünk szép szilánkokat újra,
ürügyben mindig jó voltál, a fénytörés közös úr.
De velem nem számoltál – régi hiba.
A vizespohárról nem gyerekkezek jutnak eszembe,
azokat többször csavartuk ki, nincsenek.
Hallgass végre el, susogtad.
Figyelj, mert utoljára mondom:
se ujjak, se talp, se tejfogak.

A hosszú évek alatt volt könnyű lépték,
és olyan is, amiben kifakadt a szám.
De már nem látlak, Szonyecska, a hó befed,
az olvadás csak csonkjaidat hozza, mint fagyott kutya lábát.

Satori

Amíg a kertben gázol, szabad lehet.
Lengőajtó, ki-bejár rajta a szél,
látni fának is.
Ahogy az kicsavarja,
törzséből kihordja üreges magvait.
Szilárdak és ridegek,
van, mely csorba éllel vág.
Kell legyen egy kard,
amely átmetszi saját torkát,
ha majd a vége van.
Fegyvernek látszó tárgy,
kötél, fa vagy uszályos rakpart.
Üveggolyók szanaszét a kertben.
Lomhák, kergethetőek,
nincs cipő a lábon, se talp, se hús, se csontok.
Az ember örül, ha áll, dőlni tiszta sor.
Alá füvet képzél, görgő gyeptéglát,
átmosott kerti slagból engedik így a vizet,
ahogy látni tud.
Kígyóval kalimpálnak űzött hajnalok,
talán ha kevésbé akarna hinni, látni.
Talán, ha ő lenne a szél
vagy a ballonkabát.

Ten

Ki ismersz számos életet,
és a vízből merítéd magad, ne legyen formád,
mondd, azokat a hosszú sorokat,
amiket mostanában elhallgattál,
milyen mélyre temessem magamban el.
Síkos a rakpart mindegyik köve,
a vonalak és az erek
tenyerem és talpam tapogatják,
hozzám nem érsz.
Csak közelítés vagy,
lassú és íves.
Kavics a térben,
amit emberalakba
rejt a teremő.
Kövess, ösvényed vagyok,
elhomályosult úton út.
A csésze üres,
vízre írt, ha válaszolsz.

Ritmus

A fegyvernem kiválaszthatatlan.
Például lopakodik a macska,
egy hát mögött oson -
időt nyerek,
mert olykor gyáva és darabos a test,
hogy időben vesse le ruháit.
A választás vagyunk,
nem te s nem én tettem,
fel nem sebez, és ő is megsebezhetetlen,
mint éber vízfelszín, olajosan sötét.
Bárcsak lenne az önzés mögött ez-az,
ne magunkban gyönyörködneünk folyton.
Elgyengül, elgyengülök.

Ebből a fából külső pillér lesz, oszlopok,
göcsörtöket keresve sem találsz.
Hibáiból gerendának jó ez,
magában kétségbeesve keres rá mesterembert.
Ne legyen tériszonya,
szoktassa magát a halálhoz.
A szeme óvatos, éberem figyel,
köveket roppant, teknőshéjat.
A belső terek bütykös gyűrűi,
évek hosszú sora, körbeérnek.
Morzsold ujjaid közt,
szélben állsz, víz felett.

Hartay Csaba

Emléktérben

Nagyjából most lett elegem ebből az állapotból.
Hogy nem tudom lerendezni a haláleseteket.
Újra előjönnek az emlékek, és mintha újra és újra
meghalnátok mindahányan. Foglalkozzam mással.

Akik még élnek, mondjuk. Nagymamák, szülők.
Bár nem tudhatom. Nem erről volt szó.
Igazából semmiről sem volt szó. Csak bicikliztünk
délutánonként. Utána az első cigi, csók, rum.

Ha le kellene írnom magamat, akkor az a gyerek vagyok,
aki épp keresi a lakáskulcsát. Vagy Leo jégkrémre gyűjt.
Visszavitettem anyu befőttesüvegjeit. Jól fizettek érte.
Azóta sem ettem olyan finom jégkrémet. Baromság.

De tényleg így érzem. Szóval nem volt halál.
Csak vége. Focimeccsnek, nyári napoknak, szünidőnek.
Szünidő. Ez jött el számotokra. Megszűnt az idő.
Térben vagytok, nem időben. Emléktérben.

Szekrénylakó

Valaki lakik
a szekrényemben.
Ruhákat őriz.
Eldugja, amelyikre gondoltam.
Kiviszi a mosatlan közé,
ki az udvarra,
a szárítókötélre.
Ott sincs.
Valahol elhagyhattam.

Keze alatt összemennek
kedvenc pólók, ingek.
Szekrényszaggal vonja be
A félretett nyári cuccokat.

Miatta minden éji nesz.
Vállfákat igazgatva
ruháim közt válogat.

Elalváskor zavaró rés:
nyitott ajtaján át diktálja
a visszatérő álmokat.

Harapásnyom

Tárgyak állnak saját tócsáárnyékukban.
Esteledik. Finoman öntik a sötétséget.
Nem lesz egybefüggő feketeség.
Bójákként adnak majd támpontot az éjben
fotelok, holdmásolat, harapásnyom.

A macskát akarom úgy fényképezni.
Arom tükre kell a szomszéd házfalra.
Ott akarok lenni minden kamrában, karmolásban.
Küzdenem kell lemondott célokért.
Összehívni régi csapatokat.

Vagy a bezárt gyógyszerár lépcsőjén ülve.
Mosolyogni, hogy nincs bajom.
Mit egyek holnap ebédre?
Ennyi foglalkoztasson.
Kis célok, évszám helyett egyetlen délután.

Falfirka felidézése. Autóskártya.
Elavult dalok, műsorok.
Letegeződtem gyermekkori barátok szüleivel.
Öreggé fogadott az idegen idő.
Szervusz, kisfiú, aki voltam. Vagyok.

Nemes Z. Mária

Arborétum

Az arborétum feldagad este,
új erőre kap a macskagyökér
és a növények végre enni kezdenek.
Nincsenek lépések, mert minden
inkább kígyózó anyag, és cuppogás,
akár a főzelékben. Itt dagasztanak
pikkelyes babát a munkásnők,
de már hetek óta egyre jobban félnek.
A hullógyáros áll mögöttük és
nyelvét öltögeti, mert hitvány anyagot
termelnek gépei. Ha így megy tovább
nem lesz vitézi cím, sem pedig kristálybimbó.
Trágyázó villával jönnek a segédek,
hogy rendet tegyenek a nők között,
de felfalja mindet a növényzet.
A rokokó halott, mondják a bokorban,
és a huszár, miközben kardját nyeli,
végig tudja, hogy ő csupán lilium.

Heraldika

Batthyány Ilona körmeit vágja.
Két menyecske áll mellette
és vödörbe gyűjti a legszebb darabokat.
Tizenhat az egyik, és tizennyolc a másik,
de beszédhibásak. Szenet szopogatnak,
ha nem figyel az úrnő,
mert az ásványok a föld királyai.
Batthyány Gábor térdig iszapban
túrja a kastélykertet,
szájában agyagpala.
Itt van elásva anyja fejéből fél kiló,
ha megtalálja, visszautaznak
Pestre a zsidó orvosok.
Az úrnő zsebkendőjébe harap
és téli álomra küldi a lányokat,
de őt magát egész éjjel
ébren tartja a kanca-rothadás.
Uram, hol késel?
Az esős évszak beállt.

Egy példány

Mese hússal, egy parkban, mely Nárciszt
vendégül látja. Mert be nem fogadja.
A hús pedig rózsaszín, akárha szem-
héj fonákja, egy alkonyi égbolté,
melynek még éppen világít az alja,
az égő rózsaszínt kékes hárttyával
bevonva. A képnek tehát nem tárgya
mégsem a hús, Nárcisz tévedésben van,
hogymióban viszonya a mesével;
nem; kívülről senki nem jár most a parkban,
egyedül halad és áll is helyt egyúttal,
önnön pillantásától keresztülfúrta.

Mikor

a léptek elhálnak, valaki mindig
megszólal. Nem bír magával, más szóval,
nem ura magának, ergo a szavának
sem az, azaz további lépésre sem
képes elszánni magát. Visszhangozza
csupán, ami végbement éppen, s mint
ilyen magától értetődően oda
is lett. Momentán tehát nincsen. Kivan
ellenben idegileg. S mert zajt többé
nem csaphat, szavalni kezd valakiben,
minél idegenebben. S szava, távol-
létében, nem szorul magyarázatra.

Karcsú

kaszás pók sétál át a Holanon,
s Nárcisz ma Holant is halálosan
unja. S ebben semmi furcsa. Maholnap
annyi lesz, mint a cseh hatvanötben,
kijárva még az utcára, lányával
karöltve a szívében. Vagy a saját
apja, lyukas nyakkal, mint egy érme,
melynek írása a fejbe vésvé
forog a levegőben egy tányér-
égő alatt. Most hát a tenyerében
a *Falak*, kint a konyhában, lábfején
a macskával, s a torkán sistergő salak.

A

újabb időjárás-jelentés Dávidnak

valóságban soha nem ment Nárcisz túl
messzire, maradt, ahonnan elindult,
indulatának foglya gyanánt,
hevülve s visszahűlve mindjárt,
s rohanva alkalmazkodni combjához,
kerengőjéhez. Combja bot, melyet egy
bokorból vágott magának éjjel
az ősz derekán egy parkban. S mely csak úgy
az övé, ha sajog. Ezért hát oda
térne vissza örökké, éjt nappallá
téve s tavasszá az ősz, esztelensége
tudatában. Aminek fejtörés a vége.

Oswald von Wolkenstein

Gyerünk szunyálni, tente!

(Wolauff, wir wollen schlafen!)

Gyerünk szunyálni, tente!
Későre jár. Legényke, gyújts
Világot, egy picit!
Ki botlik éjjelente,
A villik elviszik!
Csuhás, pap, szúzi-szende,
Fogad nőmre ne fend te,
Vagy baj lesz, vad hirig!

Nyakalni fel! A bortól
Lassan, cseppenként búcsuzik,
Ki cseppet sem buta!
Zsibbadjon bár a tompor,
Kupát követ kupa.
Kupán vág? Újra kortyolj!
Legvégül dúlj le, horkolj –
S már minden egykutya!

Lábam letér az útról,
Ajtóra így sosem talál.
Ha nem megy, nem megyünk.
Hogy egy hordócska újbor?
Kocsmáros, tarts velünk!
A lengyel módi úgy szól:
Ha hány, sem gond egy úrtól –
Okádj, és kedvelünk!

Urunk, te bölcs Itóka!
Isten szabad ege alatt
Mely tart: tiéd a kéz!
Dicsérünk, dalt rikoltva!
Gyönyört gyönyör tetéz!
Lépjünk szépen, zsinórba!
Kocsmáros! Idióta!
Vigyázz, a jégre mész!

Paplan vár és vánkos ránk,
Reméljük, rég megágyazott
A mindenes – ki más?
Elsózta a káposztánk,
A kásánk kulimász.
A rántás meg rákoz mált.
Ugyan, miért átkoznánk
Ha hármat is hibáz?

Győrei Zsolt fordítása

MODULÁCIÓ

Dánél Mónika

Észt november, vagy a találkozások ideje. Rokon észjárások

November hónapról nem sok jó jut az eszembe, már nem ősz a színpompával, még nem tél a letisztult formáival, jótékony fehérségével. Pocsék időjárás van novemberben földrészünk magyarlakta vidékein is. Ilyenkor mediterrán napenergiáról ábrándozik az arcom, vagy a hargitai havasok hasító, kristályszerkezetű hidegére gondolok, nem akarok tocsogni, tapicskolni a sárban, nedvességben, szürkeségben, kontúrtilanságban. Minden összefolyik, legfőképpen az ég a földdel nedvezik, a hó az esővel váltakozik. Havas eső, latyak, csupa elmosódó alaktalan, megfoghatatlan, leírhatatlan valami, ami egyszerre valami más is. Az agy ragacsos, a test nyirkos, a lélek pedig borong, szakszóval depizik. Ködgubában gubbaszt, gubózik.

Andrus Kivirähk fiatal észt író magyarra leleménnyel *Ördögös idők* címmel fordított regénye 30 fejezetből áll, november hónap napjaiból. Első és utolsó mondatait idézem a *November 1.* és értelemszerűen a *November 30.* fejezetekből: „Valamivel dél előtt kisütött a nap. Több hete nem történt ilyen csoda, október elejétől egyfolytában szürke és esős volt az idő. Most mégis kilesett egy kis időre – úgy tíz percre – a felhők közül, majd feltámadt a szél, összezárta a cseppnyi rést, és a nap megint eltűnt. Eleredt a havas eső.” (5)

A befejezés pedig így hangzik:

„Az udvaron hirtelen előbújt a nap – négy hét óta először. Egy fénysugár betűzött a kamra ablakán, és rásütött Jaan tarkójára. Aztán a szél odébb terelte a felhőket, és a nap eltűnt.

Jaan csak ült, gondolkodott, aztán elaludt.” (221)

Ki lehet számítani a szöveg utalásaiból, hogy eme két idézett alkalommal bukkan elő és bújjik is el a nap a könyvben. Ennek ellenére régen olvastam ilyen csavaros észjárású, vidám könyvet, pedig a november(i) időjárás nem árnyas háttere, hanem ködös közege a regénynek. Az észt cím alapján egyenesen november (is) a témája a könyvnek (*Rehepapp ehk november, vagyis Rozsos, avagy november*), illetve az összekapcsoló szerkezet, az avagy. A rozsos az észt tanya agyafúrt figurája, tekintélynek örvendő csavaros esze. Egy hónap neve és egy férfi szereplő rendelődik egymáshoz, a rozsos alakjában pedig egy közösség is, mert a rozsos közösségben rozsos, hiszen mindig valakinek segít, vagy valakinek furfangosan túljár az eszén. Ám hogy ez a közösség ki és mi mindenre terjed ki, ennek közege a november. Rögtön az elején *November 2. Halottak napja* alcímmel ellátott második fejezettel a halottakra is. Őket „jól befűtött szaunával, szaunavirgáccsal, finom ételekkel” várják vendégségbe e nap estelén a háziak, azaz az élő rokonok. És a lelkek érkeznek, árnyépekkel telik meg például a különöc Vöcsök Rein és lánya, Liina szaunája is, a sok-sok nemzedéknyi ősök pedig a vendéglátás kényelmében alaposan kifaggatják a fennmaradottakat a rájuk hagyott vagyonról. Az evilágiak pedig beszámolnak, elszámolnak, hogy nem tékoztáltak el

a kincseket, ha meg némelyikről kiderül, hogy lába kélt, hát ebből keletkeznek a földi bonyodalmak. A szellemek pedig fehér tyúkok alakjában szaunáznak.

A 19. századi vidéki észttérben játszódó regény egyik fontos sajátossága jut érvényre a halottak megvendégelésében, a vallási és hiedelemvilág összekapcsolódása, illetve evílág és túlvilág eme összefonódott szokásrendek képében történő érintkezés, kommunikációja. A vidéki észtt közösség más különös jelenségei és kreatúrái is ott röpködnek, lopakodnak levegőben, erdőben, uradalomban. Nem természetfeletti, mert valóságos tevékeny alkotói a közösségnek. Mint például a *krattok*: „Régi holmiból (szaunavirgácsból, seprűből, vödörből stb.) összeeszkábált, repülni tudó szolgál, gazdája parancsára éjszakánként lopkodni jár a többi tanyára és az uradalomba.” (8. oldal) Ahhoz, hogy a tárgyakból teremtmény legyen, magával az Öregördöggel kell (vér)szerződést kötni, lélek helyett lélek jár, ám azért van a falunak rozsosa, hogy túljárjon az Öregördög eszén, így csupán a pórul járt szerelmes uradalmi intéző, Hans köti a saját vérével a szerződést, mindenki más a rozsos gondosan begyűjtött ribizlijével vágja át az Öregördögöt. A krattok meg életre kelnek, munkát kérnek, és ha már a gazda nem tud munkát adni, kitekerik a nyakát, az Öregördög öröme. A krattok igazi személyiségek, gazdájuk hasonmásai, egy-egy tulajdonságuk megelevenedett alakjai, a kapzsi magtáros hatalmas krattja önmagát gyűjtja fel, a szerelmes Hans hóember krattja romantikus szerelmi történeteket mesél, a rozsos meglelt korú krattja, Joosep ugyanolyan bölcs, mint gazdája, meghittén, jól elvannak egymással. Kapcsolatuk akár összeszokott házastársi viszony is lehetne, de nevezzük inkább egyszerűen a butaságot és a kapzsiságot kinevető párbeszédnek az alábbi, a fordítás szépségét is érzékeltető részletet:

Mikor a rozsos hazaért, Joosep, a vén kratt forró kásával kínálta, és megkérdezte:

– Na, mi baja volt a béresnek? Lidércnyomás?

– Ugyan, majd pont egy ilyen csótányknak van lidércnyomása! – legyintett a rozsos.

Csak a régi nóta – zabálni ment a kastély kamrájába, és olyat tömött magába, amit nem kellett volna. Szappant evett az a marha.

– Hehehe – nevetett fogatlan szájával a vén kratt. – Hogy milyen ostobák az emberek! Iszen láttam én, miket művelnek időnként. Egyik nap, amikor lisztért mentem neked az uradalomba, ott találtam egy családot a szomszéd faluból: apa, anya és hat gyerek. Éppen gyertyát ettek, az apa egy hordón ült, kés a kezében, és úgy szelte a viaszgyertyákat, mint a kenyeret – szép sorjában mindegyiknek egy-egy derekas szeletet vágott. Gondoltam, szólok nekik: emberek, az isten szerelmére, a gyertya nem kolbász, hagyjátok abba! Eldugul a beletek! De hát úgysem hallgatnának egy krattira! Úgyhogy fogtam a lisztet és eljöttem. Később hallottam, hogy mind behaltak abba a gyertyaevésbe. A kaszásnak szép kis prédája akadt! Semmi ész nincs az emberek fejében! Mindig is mondtam – ne tolakodj, ha nem értesz hozzá! Rakj össze egy krattot, az majd elintézi mindent. A kratt már csak nem hoz haza szemetet! De az emberek nem bíznak meg benne, félnek, hogy otthagyja a legjobb falatokat, inkább maguk mennek mindenért! Micsoda ostobaság!

– Hiszen menni lehet, miért ne lehetne – vetette ellen a rozsos. – De tudni kell, hol a határ. Magam is eljárak néha, csak úgy szórakozásból, de soha nem hozok el többet, mint egy kis tejet, kevéske kását, maréknyi lisztet... Nagy ritkán egy pipára való jófajta úri dohányt. Mások meg egyből teknővel mennek! Imbi meg Árni a múltkor bedöntötték a házuk falát, amikor egy teknőnyi holmival nyomakodtak befelé. Azóta befúj a szél, bever az eső, és olyan köszvényt kapott mind a kettő, hogy csak na! Öreg emberek már, minek nekik annyi kacat?

– Szót sem érdemes pazarolni rájuk, a hangyabolyból is ellopnák a túleveleket, ha tehetnék – legyintett Joosep. – Jószerivel már csak mások tanyáján élnek. Nálad is jártak a minap.

– Tényleg? Pedig tőlem aztán nincs mit elvinni!

– Persze, hogy nincs, ők is csak dühösen kotorásztak egy darabig, aztán elkezdték az ajtót rángatni,

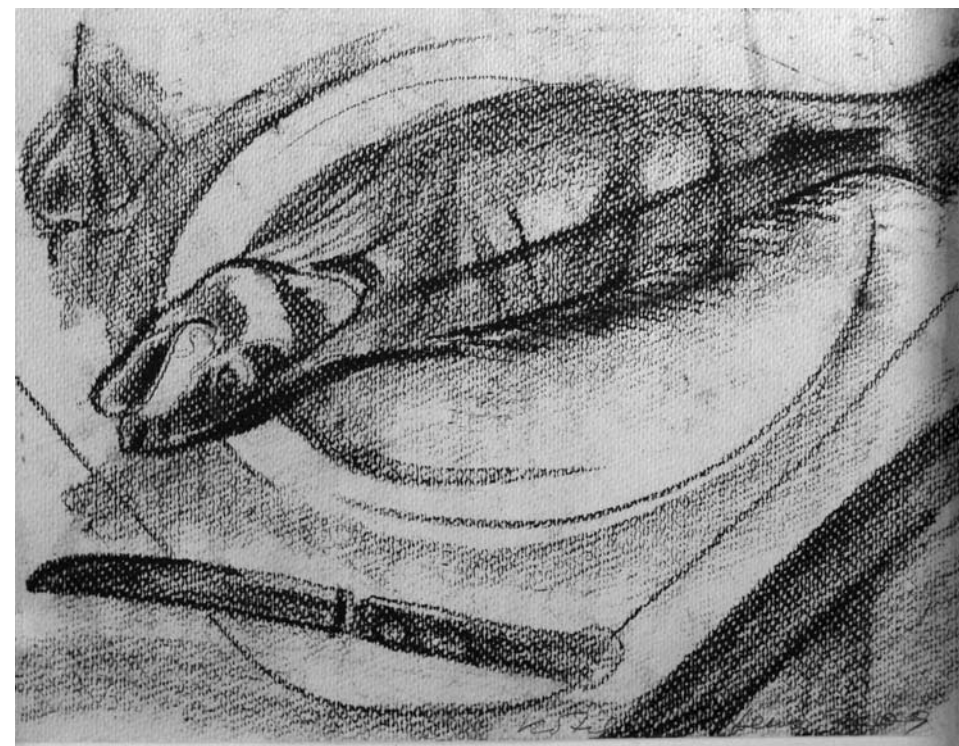
hogy leemeljék a sarokvasról. Erre már én is felpattantam, lekevertem nekik egy-két nyaklevest. Eltűntek, mint a kámfor.

A rozsos nevetett és kiállt az ajtóba pipázni. (8–9)

Mértékkal lopni nem bűn, a kapzsiság önsorsrontó, ezért megvetendő, a bizalmatlanság a mohóság párja, és mindkettő veszét okozza tulajdonosának, azaz az embereknek. Joosep és Sander (a rozsos) ezeket az íratlan törvényeket beszélnek el. Tudni kell, hol a határ, mondja a rozsos, és ebben a teremtett világban mindennek van határa, ettől igazi élő közösség, még a rozsosnak is, aki becsapja a Dögvészt, éles elmével átlát mindent, de a legnyilvánvalóbb, banya iránta érzett (egykori) szerelmére (férfián) vak (volt). A krattok mindent szállíthatnak, kivéve embert, a szerencsétlen, boldogtalan Intéző Hans szerelmes keserűségére.

Hogy mi bűn és mi nem, ebben is sajátos, ám világos határok vannak. Az uradalomból lopni nem bűn, az öngyilkosság viszont az (a boldogtalan Liina öngyilkossági kísérletekor kiáltja az együttmozgó Imbi és Árni páros: „– Gyermeke, csak nem akartad elveszejteni magad? De hát az bűn!”); falubelitől sem illik lopni, de ha mégis, akkor legalább úgy, hogy ne kapjon rajta. Kimondott, ki nem mondott íratlan törvények, amelyek közösséggé változtatnak embereket, lényeket, jelenségeket. Észtt közösséggé, a német uradalmiaktól élesen elkülönülő hiedelemvilágú kulturális közösséggé. A társadalmi osztályok elkülönülése az észtt történelem folytán nemzeti különbséggel is jár. (A XIII. század elején a Kardtestvérek Lovagrendjének, a Német Lovagrend egyik ágának elfoglalása következtében a földesúri réteg nagy része német volt Észtországnban.) Az uradalmi németet mint ősellenséget Vöcsök Rein erőszakos figurájával mesélteti el a regény. A többi falubeli számára jótékony lopásnyi hely az uradalom.

A történelmi és a társadalmi háttér viszonylatában a szegénység változik leleményessé az észtt mikrovilágban. A (szolga) paraszt megteremti magának a kratt szolgát,

magányában a barátot (Joosepet), a leselkedő bajok, Dögvész ellen a ravaszsággal bír, szerelmi bánat ellen a farkaslánnyá váltság képességével, illetve a bezáródó Hans a (mulandó) Hóember kratt története révén a világ sokféleségével találkozik, a különbségből adódó a nem értés tapasztalatával szembesül.

Rémek, mumusok járnak-kelnek, röpködnek, ijesztgetnek, krattok szolgálnak, kockás zsákból kiugró verőlegények segítenek, banya kuruzsol (szerelmi bűbájol, vesztére), rozsos mesterkedik, a folyószellem pedig megmutatja a kincset, boldoggá és mértékletessé változtatva ezzel a nyughatatlanul lopkodó Imbi és Äрни párost, akik végre igazságosan elosztják Liinával a megtalált kincset.

Ködszítáló november, összemósó, átváltoztató gubájában mozognak a lények, emberek, szellemek, jelenségek, átjárnak az élő-halott, reális-irreális, vallás-hiedelem, ember-állat (álfarkasok), kreatúra-ember (krattok), tárgy-ember (kockás zsák) határokon, hullámszerűen, átcsapnak, elmossák a megszokott nyugati racionális határokat, és egy közösséget belső kulturális határaiban teremtik, ahol éppen ez a megfoghatatlan hullámszerű mozgás teremti az elemek találkozását, kommunikációját, átváltozását. A regény végére az áhított napfény gyilkos napsugárrá változik, hiszen elolvastja az elbájolóan mesélő Hóembert, aki a nagy körforgásban ezáltal visszaváltozik alakatlan, néma vízzé, és így folytatja világszerte életét, s talán egy másik vidéken is akad valaki, aki megszólaltatja, ám addig is élvezhetjük a történetmesélés képességével megáldott Hóember-Kivirähk számomra rokon észjárású (góbé) könyvét. Mely méltán kelhetett el 34.000 példányban Észtországban, ennek a számnak a mértékét különösen akkor érzékelhetjük, ha figyelembe vesszük azt az 1.340.000 főnyi lakosságot, melynek 71% észt, és módfelett örülhetünk a magyar fordításnak a finn, norvég, lett, orosz mellett.

(*Andrus Kivirähk: Ördögös idők. Polar Könyvek, 2004. Segesdi Móni fordítása*)

Balajthy Ágnes

A világítótorony villanása – észt költészet vászonkötésben

A *Pluralica* folyóirat első, a kortárs észt költészet mondhatni teljes keresztmetszetét nyújtó vastkos száma után a lap kiadójának gondozásában megjelent a *Hangolás* című kötet is. Ez a kis, narancsszínű vászonba kötött könyv – zseniális ötlet egyébként, ma, amikor ilyesmivel már csak antikváriumban találkozhatunk – a *Pluralicában* bemutatkozó szerzők közül kettő verseit tartalmazza, a *Határország* című regényével világszerte ismertté váló Tönu Önnepaluét, és a nála bő tíz évvel fiatalabb, zenész-költő Lauri Sommerét.

Kétszerzős antológiáról van tehát szó, de az ötletgazdag szerkesztésnek köszönhetően kicsit rendhagyó antológiáról: a versek a hozzájuk tartozó szerző neve nélkül sorakoznak egymás mellett, csak a tartalomjegyzék alapján követhetjük le azt, ahogy nagyjából felváltva, de mégsem mindig kiszámítható ritmusban váltakoznak Önnepalu és Sommer művei, melyek fölött – ha nincs címük – az eredeti, észt kezdősor szerepel. Így aztán érdekes olvasási stratégiák kipróbálására kapunk lehetőséget, melyek a *Hangolás* cím értelmezési lehetőségeit is példázzák. Ahogy egyre előrébb jutottam a kötetben, lassan elsajátítottam azt a bizonyos ritmust, s már a tartalomjegyzék segítségével is ráéreztem Önnepalu vagy Sommer szólására, miközben nem tudtam szabadulni attól a benyomástól sem, hogy itt egyetlen, polifón szövegfolyam sodra visz, az észt nyelvű fragmentumokat mormolgatva pedig hangzásuk idegensége nem hagyott nyugodni. A versek „mássága” nem csak ebben nyilvánul meg: ami olyan sajátosan „észtte” teszi a kötetet (és ezzel a leegyszerűsítéssel persze máris lefaragunk valamit az idegenségből), az a természetéről való beszéd minden szöveg alapját képező – a más referenciamezőket megmozgató nyelvi működésről leválaszthatatlan – jelenléte. Olyan jelenség ez, ami az inkább „urbánus”, városi tereket megéneklő kortárs magyar költészethez képest egy igencsak eltérő szemléletmódot tükröz – Önnepaluék művészete talán (s nem csak a tematikus kapcsolatok miatt) Györfly Ákos lírájára emlékeztet a legerősebben.

Ha olyan sorokra bukkanunk, mint a *Pünkösöd* kezdete („Pünkösödvasárnap, június 11-én, idén nyáron / Mely az idej év egyetlen igazán forró napja volt”), akaratlanul is meglevenedik képzeletünkben a fényre éhes északi emberek alakja, de a természet és az én viszonya ennél persze sokkal változatosabban alakul az írásokban. Hol a valóságos táj megfigyelőjének tekintetét imitáló, tárgyias leírás vált át filozofikus reflexióba („Körben tőzegáfonyák. / A vízben állva figyeltem a mocsári molyüzőre vetülő árnyékomat / Olyan ismerős ez az alakzat. / Hiszen, ha felszabadul a lélek, / többé nem vet árnyékomat / semmire.”), hol pedig a trópusok játékaiba vonódnak bele a természetleírás szavai, felszámolva a kint és a bent határait („Ha Rád gondolok, abban a percben / az árnyakon gyöngédség repül át / és páfrányerdő zúg fel szívemben”). A természet-tapasztalat megjelenítéséhez egyfajta vallomásos-meditatív hangoltság

társul, a megszólítás alakzataival átszótt versekben minduntalan felmerül a transzcendenssel, a füvekben-bogarakban megbúvó Istennel való találkozás lehetősége („Te vetted engem ebbe a földbe / most teljesedj ki bennem még szürkület előtt.”). A keresztény hagyományhoz való ambivalens kötődés mellett megfigyelhető a kötetben a keleti (vallás)filozófiák – bizonyára Jaan Kaplinski közvetítésének is köszönhető – hatása, illetve az erre való ironikus rájátszás is: „és a tudat keresztútjain / kioldozzuk karmikus kapcsolataink / vékony szalagjait”.

A *Hangolás* szerzői által művelt líra igencsak távol áll attól, amit közösségi költészetnek nevezünk; mégis, a szövegek egy vonulata akár társadalmi-politikai kontextusba is helyezhető. A kis, magukra hagyott észtl falvak életének (bicikliző öregek, begördülő buszbolt) szinte dokumentarista leírásából, a Baltikumban való vonatkozás történetéből – „A Nap az erdő mögé bukik, az üres olajtároló vagonok kattognak / A lehűléstől. Az van rájuk írva: Russki Mir.” – egyfajta sajátos regionalizmus melletti állásfoglalás olvasható ki, mely Sommer soraiiban így tárul fel: „Tudom, hogy még ebben vagy az ezt követő életben / látni fogom a hipermarketek lerombolását / és a falusi boltok, posták, kicsi iskolák ébredését / az egyhangúság összeomlását / és a sokszínűség apránkénti eljövételét”.

Költészetük szoros összefüggésére ellenére mindkét alkotó megszólalásmódja egyedi karakterrel bír. Önnepalunál gyakoriak a dísztelen, minimalista szövegek, melyekben megnő az én-beszéd erős tagoltságának, a rövidre zárt mondatok közti szüneteknek, a közbeékelődő csendnek a szerepe. A versnyelv puritán, fegyelmezett működését egy-egy egyszerűsége révén hatásos alakzat gazdagítja, mint amilyen az *Este X. 25.*-öt lezáró ismétlés: „Várom az éjszakát (ami bizony / Már régóta itt van). Az reggelt. Az estét. / Éjszakát. Reggelt. Estét. Éjszakát. Reggelt. Estét.” Az élőbeszéd-szerű, rezignált hangvételű versek alanya a szerelemről, vagy épp a lét értelméről szőtt diskurzusok régóta banalitásként ható fordulataihoz nyúl vissza – „Mit is jelenthet igazából: / élni?” –, hogy a magjukká lecsupaszított közterek újra vibrálni kezdjenek ebben a közegben. Nagyobb ívű költeményeiben a tájleírás elemeiből alakít ki szikár, allegorikus nyelvet a szerző, melyben a „sziget” vagy a „tenger” az emberi létről szőtt, szentenciózusan kifejtett gondolatok visszatérő metaforájává válik, máskor viszont épp az univerzum emberarcúvá tételének kudarcára derül fény.

„Ha kérdez, azt feleled: gyerekkor” – írja Lauri Sommer egyik versében, s a felelet aztán újabb kérdéseket szül: szövegeiben gyakran a gyermekkor titkokkal, szorongással és varázslattal teli világa elevenedik meg. Izgalmasan kontaminálódnak a gyermek s a későbből visszatekintő felnőtt figuráját megképző megnyilatkozások, az egymás után sorjázó szóösszetételek, különös asszociációkat összekapcsoló képek – „és az este kapuját tágan kitarja / a kedves meglepetések falujába” –, a szabadvers alliterációkkal megnyomott, erős lüktetése sok szöveget tesz kiváló olvasmánnyá. A Sommer lírájában jelenlévő emlékező attitűd egy egyszerre kitarulkozó és enigmatikus, a felfedés és elrejtés dinamikáját tápláló beszédmóddal társul. Játékosabb, a nyelvvel pazarlóbban bánó költészet ez, mint Önnepalué, de a haikuszerű, rövid versek sok hasonlóságot mutatnak a költőtárs poétikai megoldásaival.

A *Hangolás* olvasása egy folytonos és termékeny, versek közti dialógusba von be. A szerkesztők és a fordítók összehangolt munkáját dicséri, hogy a művek elrendezése mindvégig érzékelhető tétellel bír: sikerült úgy összehangolniuk két lírai világot, hogy rokonságuk és vonásaik eltérő jellege egyaránt érzékelhetővé válik. A párbeszéd jelentőségét hangsúlyozó gesztusként (is) került a könyv végére a Májusi este a verandán, a két költő „kakukkszóval a háttérben”, munkamódszereikről, alkotói habitusokról folytatott beszélgetésének lejegyzett szövege. És milyen furcsa, hogy Sommer és Önnepalu egy idő után itt mégis a „magányosok költészetéről” kezd el társalogni.

A magányról, mely ott kísért az odafordulás, a „te” („Feléd tartok / szavakat kerülve”) illuzórikus jelenlétét megteremtő grammatikai formák mögött mindkettejük költészetében. Az én-te viszony bonyolult lehetőségeit felmutató versek a megszólításban rejlő eldönthetlenség és a bármiféle társiasság-élményről való teljes lemondás között oszcillálnak. Érdekes, hogy az egyedüllet metaforájává sokszor épp a kommunikáció technomédiális eszközei válnak, az e-mail és a telefon nem aranyfonalként hidalja át a távolságot, inkább a vágyott másik elérhetetlenségére figyelmeztet. „Az üzenetrögzítő piros nullát mutat. / Ez a piros nulla itt lakik velem a lakásban”, írja Önnepalu, máshol pedig így definiálja a magányt: „Az emberi magány olyasmi, / mint amikor valakinek megszólal a mobilja / és tudom, hogy ez nem az én csengőhangom, / mégis megtapogatom a zsebemet, / biztosan nálam van-e a telefon / hátha felhívsz, / még akkor is, ha nincs meg a számom Neked.”

A „nagyvárosi arcok tükrével”, az elidegenedés tapasztalatával tehát számot vet a könyv, de mégis ott munkál benne egy másik tapasztalati horizonthoz köthető rend, a természet körkörös mozgásának nyugalma. A hónapok váltakozását megörökítő versek egy teljes évet felölelve, tavasztól tavaszig tartanak – a kötet a Resurrexittel kezdődik, és az ébredés sorai zárják le: „pedig a gyermek tengerpartján / és a férfi udvarában / szükségük csupán / gyöngéd hullámmásra / világítótorony villanásra van / hogy felébredjenek”.

[Tönu Önnepalu, Lauri Sommer:] *Hangolás 1. észtl költők verses beszélgetése. Pluralica, 2010. Szerk. Gaborják Adám, Lőrincz Gergely, fordította Jász Attila (T. Önnepalu), Weiner Sennyey Tibor (L. Sommer), Segesdi Móni (Májusi este a verandán).*

Lőrincz Gergely

Észt alvilág

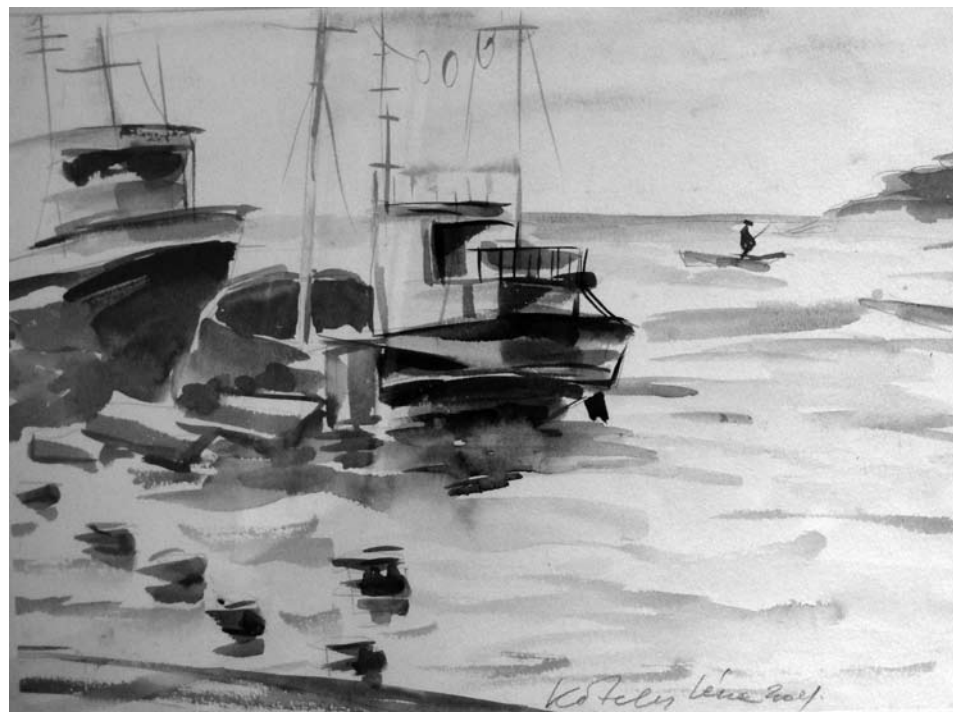
Ilyen is van, nem csak mocsarak, nyírfaerdők meg nagy kövek a Balti-öböl partján. Ebbe, az észt alvilágba süllyed bele fokozatosan Rass nevű főhősünk. De az Itt jártam című regény nyugodtan játszódhatna bárhol máshol is a világban, a helyszín teljesen lényegtelen. Ami kiemeli, vagy legalábbis megkülönbözteti a kategóriájába tartozó hasonló művektől, az néhány tartalmi és formai mozzanat, és valamennyire a főszereplő személyes drámája: családjához, főként apjához való viszonya. A regény igazi fordulatát, újraértelmezésének lehetőségét az adja, amikor az olvasó számára is egyértelművé válik, hogy mi az apa foglalkozása, ám ez csak a keretes szerkezetű regény végén derül ki.

A kerettörténetben a 20 éves narrátor vagy főszereplő (aki talán ugyanaz a személy) börtönben ül és ír. Nem nehéz kitalálni, hogy a regény egyéb részein pedig az játszódik le (történik), amit a szereplő bilincsbe vert, vérző kézzel, roppant kényelmetlen tartásban papírra vet. Az elmúlt 3 évről számol be, arról, hogyan jut el egy 17 éves kamasz a benzinlopástól és hasonló, apróbb balhéktól a kábítószer terjesztésig és az orosz maffiáig, végül a börtönig. Mindezt kerek 15 óra alatt írja meg (hajnali 03:18-tól este 18:18-ig), ahogy ez kiderül a lapszélekből, melyeken nem oldalszámok, hanem óraállítások szerepelnek, ezzel kínálva stílusos tipográfiai igazolást a narrátor és a főszereplő (regényelméleti) összekapcsolására (beszél egy hang). És ez a megoldás természetesen a regényidővel való játékra is megadja a lehetőséget (azaz már nemcsak azon gondolkodhatunk el, ki honnan beszél, hanem azon is, hogy mikor).

A címfeloldó órában (07:03-kor), amikor Rass másnaposan kikéredzkedik az oroszóráról (1999. november 25-én), és a hányás után felpillantva meglátja az „Itt jártam” feliratot, a következőket olvassuk: „Rass érezte, hogy valaki nézi. Mintha egy szereplője lenne a történetének, ami arról szól, hogyan cseszódik el minden. De a káromkodásoktól harsogó klotyó üres volt, a takarító pedig vállát vonva zárta be az ajtót, meg se hallva, hogyan hányt ki valaki a középső fülkében a saját jövőjét.” És ezzel ismét elbizonytalanodik az olvasó a narrátor személyazonosságának meghatározásában. Arról nem is beszélve, hogy aki oroszóráról másnaposan megy ki és hány arra, hogy valaki itt járt (vagy valakik itt jártak), az lehet, hogy valami történelmi utalást is tesz.

A regény beszélt nyelvi stílusa és időkezelése azt eredményezi, hogy az argonauták kalandjai filmszerűen peregnek előttünk. Az Itt jártam című regénnyel mintha sokkal inkább forgatókönyvet kapnánk kézbe. Így aztán az sem véletlen, hogy elsöre filmes párhuzamok merülnek fel az olvasóban, és hogy a regényt a megjelenést követő harmadik évre, 2008-ra megfilmesítették.

A regényben felépülő világ természetesen felidézi az akciófilmek, bűnügyi filmek általános légkörét, amiben semmi meglepő sincs, hiszen a téma hozza ezt magával. Ám ez a tematikából elvárható atmoszféra megváltozik, és a regény véres komolyságból időnként a Guy Ritchie-filmek hangulatába csap át. Mozzanatok azonosak, szó sincs teljes vagy nagyobb részek egyezéséről. Vegyük például az Olar nevű szereplőt. Nos, ő tipikus Guy Ritchie-karakter: gengszter, vicces tulajdonsággal. Olar középkorú emberke, akit több éve lecsuktak, és most úgy engednek ki, hogy Rass-szal

épp „jókor”, „fogékony” és erősen pénztelen korszakában találkozhatson, és bevihesse a kábítószerbizniszbe. Ám van egy komoly defektusa a palinak: selypít, de nagyon. Ami érthető is, ha az embernek alig van foga. Legyél kemény úgy, hogy közben selypítesz: Guy Ritchie-humor. Persze csak addig vicces ez Rassnak, amíg Olar fel nem hívja, hogy van egy melója számára. „A korábban kibaszott szarul ható beszédhiba nem volt többé zavaró. Mert az, aki pénzt kínál, ezt akár gögicsélve is megteheti. Mindig megérted. Felfogod.” (08:12).

A legemlékezetesebb jelenet, mely a fent említett rendező világát juttatja eszünkbe, Rass bandájának a lecsukása, mellyel véget is ér a kerettörténeten belüli történet. Természetesen a regény fő akciója vezet el a börtönig. Történik ugyanis, hogy egy nagyobb adag metamfetamint (2 kg-ot) szerez a csapat, melyet el is kell adniuk nagyon rövid időn belül, mivel az orosz maffia ügyeibe nyúltak bele egy picit, és rendesen megfélemlítették őket. Beindul az ötletelés, mindenféle úton pénzt termelnek (hitelkártyacsalással, parkolási büntetésekkel való machinálással, több kilométernyi alacsony feszültségű kábelvezeték ellopásával, sat.), s a pénzt időben össze is szedik. Egy probléma van, egy ismerős probléma: hogyan fizessék vissza a tartozást, kinek?

Olart, aki megbízóként ezt megmondhatná, az orosz maffia példastatuálása után nem találják (ami érthető is, hiszen miután egy orosz izomagy egy motorháztetőn hátulról keményen megdolgozza, a saját lelkével is foglalkoznia kell). A pályakezdő gengszterek nagy logikával arra jutnak, hogy felkeresik a börtönében Olar volt cellatársát, hátha ő tud segíteni. Ez már így önmagában is elég nagy marhaság, de a történetet az viszi igazán a komikum irányába, amikor a börtönportán feltett kérdésre, hogy miért akarnak a Vitalik nevű fegyencsel találkozni, ezt a választ adják: „Csak azt szeretnénk neki elmondani, hogy a barátja, Olar, aki a cellatársa volt, meghalt”. A börtönőr csupán annyit mond, várjanak, majd az ajtókat bezárják mögöttük, zsaruk érkeznek, és mivel Olart pár napja az erdőszélen holtan találták, a mit sem sejtő fiúkkal a börtön újabb lakókra tesz szert.

Ez a regénybeli mozzanat esetünkben igen hasznos lehet, hiszen az, aki látott már Guy Ritchie-től (vagy éppen a vele mindig párhuzamba állított mestertől, Tarantinótól) néhány klasszikus filmet, rögtön megérti, hogy a regény komolysága milyen szituációkon kap gellert. A szöveg tehát számos olyan technikát működtet (nyelvezet, fordulatok, látószög), amelyekből inkább filmekre, mintsem irodalmi párhuzamokra asszociál az olvasó.

A filmek felől nézve a narrátor szakmai jártasságát (mindentudását) egy szokásos eszköz igazolja; bűnügyi filmről révén szó, különböző műhelytitkokat tudunk meg. Például, hogy miként lehet a háztartásban fellelhető eszközökből (söröskupakokból, szekrény szegélylécből, cernából és gyufából) házi mérleget készíteni a speed mérésére, ami igen fontos művelet, hiszen a megfelelő adagok előállítását a terjesztés alapvető logisztikai lépése. A trükkmesélést a narrátor nemcsak hitelességének bizonyítására, hanem az olvasói figyelem fenntartására is használja, amikor 12:06-kor közli, hogy nemsokára elmondja, miként kell Hófehérkét (üvegporral kevert metamfetamint) tisztítani (persze ez a pillanat nem jön el soha).

Ha már a narrátor pozíciójának rögzítéséről volt szó, emlékeztet az elbeszélő azon törekvése, hogy ne csak bandatagként hitelesítse magát, hanem irodalomelméleti jártasságára is felfigyeljünk. Több helyen – talán a következetesség és a regény stílusa miatt nem elégszer – találkozunk törléssjellel (szavak vonallal törtéző áthúzásával). S elképzelhető ugyan, hogy Rass (regénybeli) első csaja, Szikra nem azért lesz a törléssjel áldozata, amiért Derridánál a jelenlét, vagyis, mert a Szikra által jelölt fogalom (jelen esetben személy) megbízhatatlan (bár ez most igaz, mivel Szikra megcsalja Rasst), hanem pusztán egy elszólás kezelésének megoldásaként. Bár ez utóbbi, triviális indokot némileg beárnyékolja, és a dekonstrukciós kacsintás tényét erősíti a narrátor azon kerettörténetbeli gondolata, melyet dűnnyögve az egyik börtönőrnek szán: „Néhány éve még huligán voltam. Most pedig fel tudnám készíteni a lányodat az irodalomérettségire” (03:32). Visszaulva a korábban elmondottakra, e

kijelentés (és egy másik is), mely irodalmi végzettséget sejtet, ismét a narrátor és Rass alakját mossa össze, hiszen a kereten belüli történetben az elbeszélő orvos szeretne lenni.

Mondanám, hogy a filmes ívet erősíti az is, hogy a magyar kiadás illusztrációkkal jelent meg (szám szerint 6 darabbal), de most nem mondom. Mindenesetre Madarász Gergely minimálkontúros fekete és szürke tónusú képei szépen simulnak bele a regényhangulatba. A kifejezetten egy szituációra koncentráló, kevés ívvel dolgozó festmények az alvilág keménységének érzését jól hozzák, amint Rácz Nóra fordítása is a megfelelő szlengszinten mozog.

A regény legvégén (18:12-kor) tehát kiderül, mi Rass apjának foglalkozása: rendőr. S ezzel egy újabb, ismert irodalmi, illetve filmes alaphelyzettel bővül a regény: az apa-fiú viszony. Az a rendkívül nagy utálat, mellyel a narrátor egész végig a „zsernyákok”-ról beszél, más megvilágításba helyeződik, (másfajta) indokot kap, ahogy Rass cselekedetei is „érthetőbbé” válnak. Az apa a 18 órai váltás, ő áll meg író fia mögött a cellában, s a többnyire keménynek mutatkozó, mutatkozni akaró regény úgyszólván „leglágyabb” része zárja le a történetet. Néhány szóváltás után az apa leveszi a bilincset fiáról, és kimegy. Rass pedig a behozott üres, fehér papírra felírja a regény zárószavait: „Köszönöm, apa.” Tabula rasa. Ezzel az aktuussal a narrátor megtalálja régi, talán bűntettek előtti énjét, azt, amitől az egész regény során távolságot próbált tartani. Azt az ént, ami miatt a kerettörténet bevezetője végén a következőt írja: „Ez egy fiú története, amely ott ér véget, ahol az enyém elkezdődik” (03:51). A narrátor újakezdi életét, rátalál (új) önmagára, Rassra.

Ily módon a trilógiának tervezett sorozat első kötete kap egy átfogó ívet, mellyel ez a filmszerű, lektűrbe hajló regény termel annyi felhajtóerőt, hogy az olvasó úgy érezze, megérte rászánnia a regényidőnyi 15 órát.

Sass Henno: Itt jártam. Az első letartóztatás.

Fordította: Rácz Nóra, illusztrálta: Madarász Gergely, Budapest, Silenos, 2010.

L. Varga Péter

Élő ész

– a Pluralica tolmácsolásában

Aligha hangsúlyozható eléggé a *Pluralica* folyóirat vállalása: a negyedéves periodika ritka összetettséggel, tartalmilag és megjelenésében is fajsúlyos módon kívánja bemutatni, szemlélni, tárgyalni a „látómezőnkön kívül vagy annak periferiáján lévő kultúrákat”, a szerkesztői előszó szerint a lap tehát a „jelenleg marginális helyzetben lévő témákra keres rá előszeretettel”. A küldetésében a koherenciát és a nyitottságot, továbbá az interkulturális párbeszéd elősegítését, az idegennek, a másnak, a kevésbé ismertnek, a perifériának a nagyon is jelentékeny szerepét, a művészetközi szemléletet képviselő *Pluralica* világnézetként, szellemiségként határozza meg a nevével fedő fogalmat; első tematikus (dupla) számában a kortárs ész irodalomhoz hozza közelebb az olvasót, pontosabban szólva, a kortárs ész irodalmat igyekszik – ha parciálisan is – az olvasó figyelmébe ajánlani. A téma teljeskörű feldolgozásának és bemutatásának lehetetlensége ellenére első osztályú, akkor is – vagy főleg akkor –, amikor egyre több folyóirat vállalkozik a közép- és kelet-európai kis irodalmak, szerzők, művek közvetítésére alkalmas publikációkkal vagy más folyóiratokkal közös munka eredményeként vendégszámok létrehozásával. A *Pluralicát* hasonló elképzelések motiválják, de jóval összetettebb azoknál: mintha egyszerre igyekezne tájékoztatni, eligazítani, bemutatni, ugyanakkor a lehető legnagyobb területet lefedni aktuális tárgyából.

Ahelyett, hogy a több mint négyszáz oldalas, vaskos és súlyos, képzőművészeti anyagában – mely a szövegek mellett, körül, illetve önállóan szintén helyet kap – ugyancsak roppant gazdag, szerkesztésében (beleértve a layoutot is) igen magas színvonalú szám szerzőit és műveiket sorolnánk, a lap szemléletéről, a téma feldolgozásának mikéntjéről ejtenénk néhány szót. Alkalmassint ugyanis legalább annyira lehetetlen kísérlet lenne több tucat alkotó műveit nem hogy értelmezni, de akár csak röviden bemutatni, mint mondjuk a komplett kortárs ész irodalmat vagy kultúrát négyszázharminc oldalban úgy fölmutatni, ahogy az „van”. Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy a *Pluralica* elképzelése ne valósult volna meg – pusztán arról van szó, hogy a koherencia és nyitottság ugyanúgy kanalizációval, kánonképzéssel vagy bizonyos kánonokra történő ráhagyatkozással jár – tehát választás és válogatás eredménye –, ezért alighanem helyesebb megfordítani a kérdésirányt, s úgy közelíteni a tárgyhöz, vajon *melyik (vagy milyen)* kortárs ész irodalmat közvetít a *Pluralica*?

A kortárs a *Pluralica* felfogásában mindenekelőtt az elmúlt húsz-harminc esztendő irodalmát – költészetét és prózáját – jelenti, leghangsúlyosabban az Ész Köztársaság 1991-es újrafüggetlenedése utáni időszak (elsősorban fiatal) literatúráját. Jóllehet mind a kortárs ész irodalmat tárgyaló átfogóbb tanulmányok, mind a lap végén sorakozó, többnyire magyar nyelven is megjelent ész vers- és prózaköteteket ismertető kritikák, valamint számos szerkesztői jegyzet utal a huszadik, sőt helyenként a tizenkilencedik

századi ész irodalom egy-egy alakjára, művére vagy műformájára, az itt közvetített (kortárs) irodalomkép valamelyest a levegőben lóg, amennyiben alig kínál nyelvi-poétikai alapú irodalomtörténeti fogódzót az olvasó számára. Még az értekező szövegek sem, vagy csak meglehetősen ad hoc-jelleggel és többnyire a művek témaválasztását, tematikáját illetően állapítanak meg világirodalmi kapcsolódásokat; nyelvi-poétikai megalapozottságú interpretáció, mely a huszadik századi európai (és ész) irodalom alakulásával összefüggésben próbálna közelíteni az egyébként kortársi jellegénél fogva valóban csak provizórikus kijelentésekkel jellemezhető művekhez, nincsen. A tanulmányok leginkább irodalomszociológiai munkák, írói szervezeteket, csoportokat, szerzőket és műcímeket említenek, lényegében egy-egy reflektálatlanul hagyott fogalom – mint a posztmodern, az intertextualitás, a „szociális líra” vagy az „etnofuturizmus” – jellemzi a sorolt neveket és címeiket, melyeket ezúttal éppen az „ész” szó helyez egy kalap alá. Mindez természetesen nem róható föl, hiszen a kötet (sokkal inkább, mint lap...) célja az ész kultúra, az ész irodalom *egyfajta* közvetítése vagy szemlézése, s ha valami sajátosan ész lehet, hát az éppen maga az ország történelme vagy társadalmi berendezkedése, annak alakulása, akkor is, ha az nem szakítható ki valamely egyetemesebb konstrukció horizontjából. Jellemző, hogy az „észtség” az ész társadalommal, illetve az ész népi kultúrával lehet, ha nem is egyenlő, de átmenetileg legalábbis, azonosítható. Innen nézve a szövegek szociológiai beágyazottsága felől közelítő áttekintések relevánsak, és az egyszeri olvasó számára kellően tájékoztatóak, noha az elmélyültebb érdeklődő számára ezek csupán kiindulópontokat jelentenek. Hogy valamely szöveg attól lesz-e „sajátosan ész”, hogy szavai az ész földrajzi- és kultúrtörténetre engednek asszociálni, (teoretikusan legalábbis) nehezen megérvelhető dolog, miközben egy ész gyűjteményben mégiscsak ész irodalomról illik szólni. Fölmerül a kérdés, hogy amint egy anyaország határon túli irodalmi kapcsán rendre éppen a határok eltörlésének szándéka jellemzi a recepció igényét (vagyis e szerint nincs régiók, területi-földrajzi elhatárolások mentén kirajzolható sok-sok anyanyelvi irodalom, hanem egységes anyanyelvi irodalom létezik), úgy fölmerülhet az is, hogy például a kortárs ész irodalom fogalma alatt futó heterogén szövegthalmaz vajon attól lesz-e specifikus, hogy Viljandit vagy Tallinnt, erdőt vagy kikötőt emlegetnek-e az egyes darabokban. Noha olvasás nincs referenciaképzés nélkül, poétikai effektus révén a referencia itt csupán az ész irodalomban vagy egyáltalán az „észtségben” mint olyanban járatlan olvasóval hiteti el bájosan, hogy rajta keresztül voltaképp az ész valóságához fér hozzá. De alighanem jól van ez így...

Mindettől függetlenül kétségtelenül hasznos megismerni azokkal a társadalmi folyamatokkal, írói csoportokkal és mozgalmakkal, melyek alapján a szövegek szerzőit azonosítani tudjuk, még ha kiderül is, egy-egy vers vagy próza korántsem merül ki valamely halovány és múltó társadalmi vonatkozásban, sőt elsősorban nem is ebben áll poétikájuk jelentősége. A *Pluralica* első nagy tematikus egysége, a mintegy kétszáznyolcvan oldalas futó szépirodalmi blokk bőséggel kínál lírát és rövidprózát, regényrészletet ahhoz, hogy a némely sokat emlegetett névhez tartozó művek egyikével-másikával alaposabb ismeretséget köthessen az olvasó. És bár fog találni olyan „archaikus” vagy „népi” témájú szöveget, mely jelenkori nyelvi környezetbe és formavilágba ágyazódik, a recepcióban már magának a tartalomnak és formának a kettébontása is problematikus, így például az itt bevezetett „etnofuturizmus” fogalma is inkább csak összezavarja a művekről való lehetséges poétikai beszédet, mint tisztázná azt. Ettől eltávolodva azonban körvonalazódhat az a poétikai kép, mely a kortárs ész irodalom e helyütt közölt interpretációjában is a költői szerepektől megszabaduló, az alulretorizált vagy köznyelvi diskurzust a művészeti közegbe integráló, a szubjektum válságát a tárgyi környezetben föloldó beszéd különböző lehetőségeivel szembeállít.

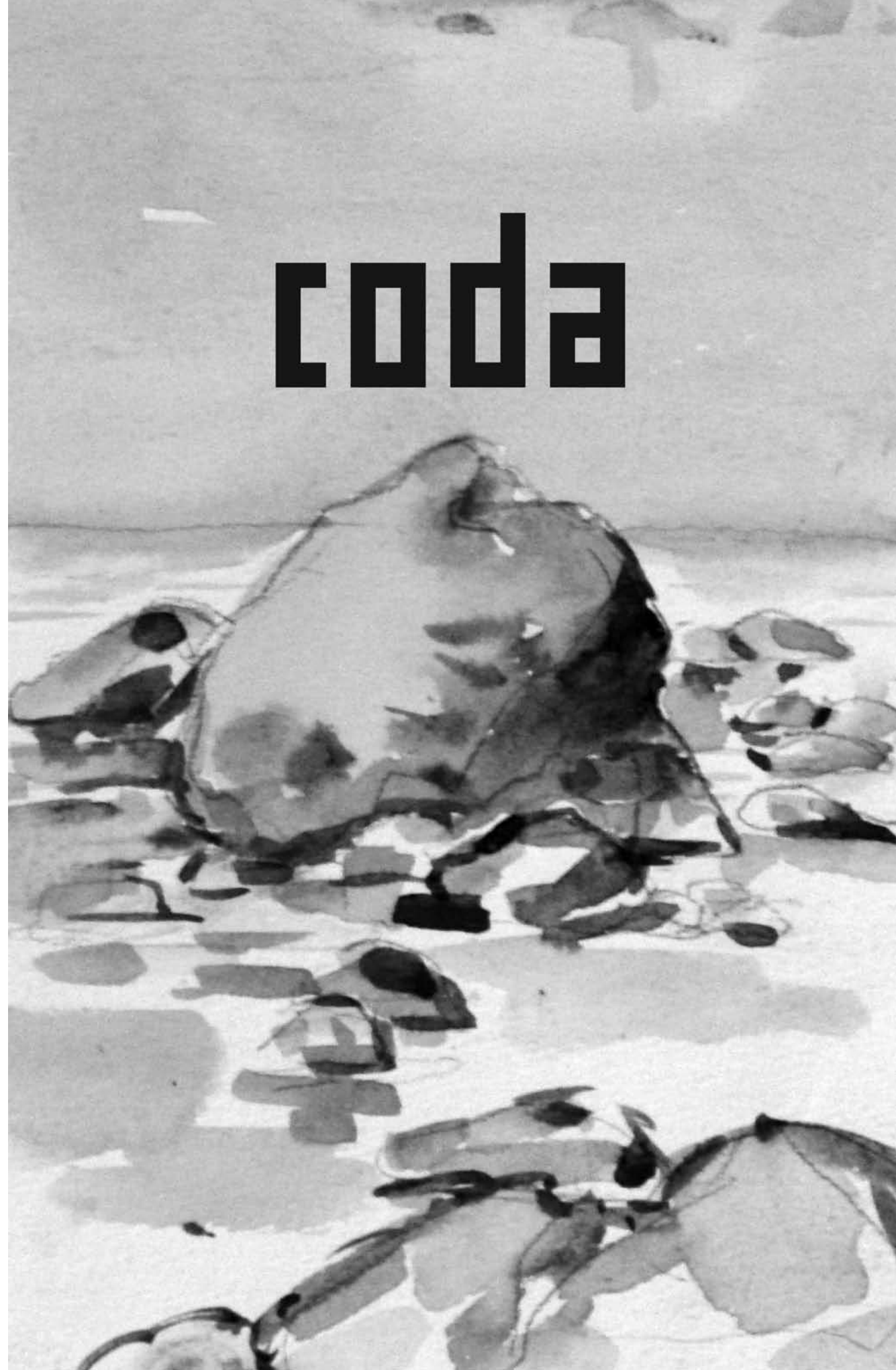
Hogy mindez az olvasás során etikai dimenziót egyaránt nyerhet, kétségtelen. Azonban irodalmi-poétikai tekintetben talán mégsem azzal jellemezhető e struktúra, hogy háttérben (többek közt) az a fajta szociális érzékenység állna, mely „az észrtársadalom jellemzőiből fakadó okokon” alapulna (kizárólag), mint például, hogy „[a] jobb-liberális erők, amelyek az utóbbi években dominálnak Észországban, retorikájukban mindennek mércéjeként a gazdasági sikert állítják, a »gazdasági növekedés« kifejezés varázsszóvá vált. A mindennapi életben ez az egyre mélyülő materializmus képében fejeződik ki – a magánszemélyek bankhiteleinek és törlesztéseinek összértéke régóta olyan összegig terjed, amelyet milliárd és milliárd koronában mérnek”. Valamely olvasatban erről is beszélések lehetnek az irodalmi szövegek, ám az értelmezések itt már régén nem az irodalomról, hanem valami másról szólnak.

A *Pluralic*ban szereplő művek pedig természetesen szabad utat engednek olvasóik számára. A *Thesis* címen összegyűjtött, az imént némiképp viszonylagosított, áttekintő tanulmányok mellett nagyobb interjúk mutatják be a kortárs észrt irodalom egy-egy ismert alakjának portréját, s amellet, hogy betekintést engednek a szerzők műhelyébe, a művekről való gondolkodás bizonyos mintázatait ugyancsak kirajzolják. Ami pedig az áttekintő tanulmányokból kimaradt, részben megtalálható a *Reactio* című kritikagyűjteményben. E helyütt észrt és magyar kritikusok fejtik ki véleményüket – ügyelve a szerzők és művek pontos kontextusba helyezésére – a többségében magyar nyelven is olvasható regényekről és novelláskötetokről, valamint egy-egy versgyűjteményről. Érdekes, de nem túl meglepő módon a kritika itt elmélyültebben tud szólni valamely műről, mint a tanulmány, s meglehetősen nagy szerepe van abban, hogy az egyes szövegekről alaposabb feldolgozás által nyerjen képet az olvasó.

Amint az ismertetés elején elhangzott, úgy csak ismételni tudom: nem lehet eléggé hangsúlyozni a *Pluralica* vállalásának jelentőségét, amint a művek fordítóinak és a szerkesztőknek a roppant nagy munkáját sem. Hogy a kortárs észrt irodalom miként ágyazódik (*poétikailag*) a huszadik századi európai irodalomba, vagy éppen milyen *poétikai-retorikai* kapcsolódásai lehetnek a magyar irodalommal, fölvethető kérdés, s az itt publikált gazdag kínálat legalábbis sejtéseket, elgondolásokat megenged. Ha a kortárs észrt *egy bizonyos* kortárs észrtet jelent, semennyit sem változtat a tényen: észrti nyelv-rokonaink irodalma számos izgalmat tartogat, melynek tapasztalata közelebb vihet nem annyira a kultúrák közti különbségek megértéséhez, mint inkább e különbségek relativálásán keresztül az irodalom esztétikai tapasztalatának kultúrákon átívelő egyetemességéhez. Hogy mindez a *Pluralic*ának köszönhetően az észrt irodalom és művészet kapcsán mutatkozik meg, az élő észrt alkotások elvitathatatlan érdeme.

Pluralica folyóirat, 2009/1–2. Kortárs észrt. 428 oldal, 2500 Ft.

coda

Büszkeség és balítélet*

- Charles Bingley bérel egy házat Hertfordshire-ben!
- Mrs. Bennet kedveli: Charles Bingley.
- Kitty Bennet nem tudja abbahagyni a köhögést!!!
- Charles Bingley mostantól Mr. Bennet és Sir William Lucas ismerőse.
- 11 ismerős részt vesz a(z) Összejövetel Merytonban eseményen.
- Fitzwilliam Darcy aggódik az este miatt.
- Charles Bingley és Jane Bennet mostantól ismerősök.
- Elizabeth Bennet nem annyira csinos, hogy elcsábítson egy bizonyos fiatalurat. Ha!
- Mrs. Bennetnek pompás estéje volt!
- Mr. Bennet szeretné, hogy Mr. Bingley bárcsak az első tánc alatt kificamította volna a bokáját.
- Elizabeth Bennet megígéri, hogy soha többé nem táncol Mr. Darcyval.
- Fitzwilliam Darcy kedveli: Szép szempár.
- Caroline Bingley teljesen meglepődik.
- Lydia Bennet kedveli: Tisztek.
- Kitty Bennet kedveli: Tisztek.
- Caroline Bingley megjelölte Jane Bennetet Netherfieldi látogatás jegyzetében.
- Jane Bennet gyengélkedik. :(
- Elizabeth Bennet Netherfieldbe utazik, hogy együtt legyen Jane-nel.
- Louisa Hurst látta Elizabeth Bennet alsószoknyáját, és egészen biztos, hogy legalább másfél arasznyira sáros volt.
- Elizabeth Bennet alapos olvasással műveli elméjét.
- Charles Bingley létrehozott egy eseményt: Netherfieldi bál.
- Fitzwilliam Darcy ír Georgianának.
- Caroline Bingleynek vannak javaslatai Mr. Darcy családi boldogságához.
- Elizabeth Bennet és Caroline Bingley részt vesznek a(z) Jár egyet a szobában eseményen.
- Fitzwilliam Darcy érzi a veszélyét, hogy túl sok figyelmet szentel Elisabeth-re.
- Elizabeth Bennet otthon van. Hála istennek!
- William Collins megjelölt 7 ismerőst Örömmel tenném tiszteletemet Önnél és kedves családjánál jegyzetében.
- Lydia Bennetnek NINCS kedve Fordyce prédikációit hallgatni.
- William Collins Jane Bennetnek udvarol.
- William Collins Elizabeth Bennetnek udvarol.
- Fitzwilliam Darcy nem örül, hogy Wickham a városban van.
- Elizabeth Bennet és George Wickham mostantól ismerősök.
- George Wickham mesél Elizabeth Bennetnek Mr. Darcy gáztetteiről. ;-)
- 15 ismerős részt vesz Netherfieldi bál eseményen.
- Fitzwilliam Darcy Elizabeth Bennettel táncol.
- Elizabeth Bennet próbál eligazodni Mr. Darcy jellemén, egyáltalán nem jön ki vele jól.
- William Collinst „kikosarazza” egy finom hölgy.
- Mrs. Bennet egy nagy felfordulás közepében van.
- Caroline Bingley megjelölte Jane Bennetet Búcsúunk jegyzetében.
- Jane Bennet Londonban van.

* Forrás: <http://www.much-ado.net/austenbook/>

A fordítás nyomokban utal Szenczi Miklós klasszikus fordítására.

- Mrs. Gardiner férjével Hertfordshire-be látogat.
- Charlotte Lucas és William Collins mostantól házasok.
- Elizabeth Bennet látogatást tesz Collinséknál Hunsfordban.
- Elizabeth Bennet azt hitte, legalábbis a disznók szabadultak ki a kertbe, de nem látott mást, csak Lady Catherine-t és a leányát.
- Lady Catherine de Bourgh szerint Miss Elizabeth Bennet fiatal leány létére nagyon határozottan fejezi ki a véleményét.
- Elizabeth Bennet és Fitzwilliam ezredes mostantól ismerősök.
- Fitzwilliam Darcy nem fél Elizabeth Bennettől. Talán egy kicsit.
- Elizabeth Bennet nem játszik idegeneknek.
- Charlotte Collins azt gondolja, tudja, minek köszönhető Mr. Darcy gyakori látogatásai.
- Fitzwilliam ezredes bárcsak ne a fiatalabb testvér lenne.
- Elizabeth Bennet dühös Mr. Darcyra, hogy elváasztotta Bingley-t és a hugát.
- Fitzwilliam Darcy megkéri Elizabeth Bennet kezét. Nem sül el túl jól. :-/
- Elizabeth Bennet ???!
- Fitzwilliam Darcy megjelölte Elizabeth Bennetet Ha jellemem nem kívánná, hogy én megírjam és Kegyed elolvassa jegyzetében.
- Elizabeth Bennet ráébred, hogy egészen mostanáig nem ismerte magát.
- Elizabeth Bennet sok mindent el kell titkolni hazafelé.
- Lydia Bennet örül, hogy Wickham nem veszi el Mary Kinget, azt az undok, szep-lős kis vakarcsot.
- Lydia Bennet és Kitty Bennet csatlakozott a(z) 1.000.000 aláírás, hogy a tiszték ne hagyják el Meryton! csoporthoz.
- Lydia Bennet Brightonba megy az ezredessel és Mrs. Forsterrel!!!!1!
- Elizabeth Bennet, Edward Gardiner és Mrs. Gardiner részt vesz a(z) Utazás Derbyshire-be eseményen.
- Elizabeth Bennet kedveli: Pemberley.
- Fitzwilliam Darcy meglepődött és bizakodó.
- Elizabeth Bennet és Georgiana Darcy mostantól ismerősök.
- Lydia Bennet és George Wickham kapcsolatban van.
- Jane Bennet megjelölte Elizabeth Bennetet Rossz hírek Lydiáról jegyzetében.
- Elizabeth Bennet hazasiet.
- Fitzwilliam Darcy eltökélt szándéka, hogy megtalálja Wickhamot.
- Mrs. Bennet csatlakozott a(z) Párbajözvegyek csoporthoz.
- Mary Bennet azzal vigasztalódik, hogy erkölcsi tanulságokat von le a családot ért bajból.
- Mr. Bennet hazaérve bűnösnek érzi magát... lelkifurdalása hamar elmúlik.
- Mrs. Bennet kilépett a(z) Párbajözvegyek csoportból.
- Edward Gardiner megjelölte Mr. Bennetet Nem házasok, de azok lesznek jegyzetében.
- Mrs. Bennet el van ragadtatva!
- Lydia Bennet és George Wickham házasok.
- Mrs. Gardiner megjelölte Elizabeth Bennetet Igen, Mr. Darcy elrendezett mindent (azt hiszem, tetszel neki) jegyzetében.
- Charles Bingley visszatér Hertfordshire-be Darcyval.
- Jane Bennet és Charles Bingley eljegyezték egymást.
- Lady Catherine de Bourgh Hertfordshire-ben van.
- Elizabeth Bennet minden lehetséges módon meg van sértve.
- Lady Catherine de Bourgh nagyon meg van bántva.

- William Collins megjelölte Mr. Bennetet Lady Catherine nagyon meg van bántva jegyzetében.
- Elizabeth Bennet nagyon jól szórakozik.
- Fitzwilliam Darcy sohasem gondolta volna, hogy boldoggá teszi a nénjével való beszélgetés.
- Elizabeth Bennet és Fitzwilliam Darcy eljegyezték egymást.
- Elizabeth Bennet és Fitzwilliam Darcy házasok.
- Jane Bennet és Charles Bingley házasok.
- Fitzwilliam Darcy pompásan szórakozik azon, hogy nyíltan tréfálkoznak vele.
- Mrs. Bennet TUDTA, hogy a legényembernek, ha vagyonos, okvetlenül kell feleség.

Pál Dániel Levente fordítása

A PRAE.HU könyvei

Udvariatlan szerelem – A középkori udvariatlan szerelem antológiája (PRAE.HU) 2006

A modern brazil elbeszélés – ANTOLOGIA do moderno conto brasileiro (PRAE.HU) 2007

Luis de Camões *77 szonettje* (PRAE.HU – fűbisz) 2007

Fernando Pessoa/Alvaro de Campos: *Versék* (PRAE.HU – fűbisz) 2007

Jorgosz Baia – Demeter Ádám: *Angyali üdvözet* (PRAE.HU) 2007

Mohai V. Lajos: *Kilazult kö* (PRAE.HU) 2007

Cristovam Buarque: *Földalatti isenek* (PRAE.HU – Palimpszeszt) 2008

Európai nyelvművelés (szerk.: Balázs Géza és Dede Éva)

(PRAE.HU – Inter) 2008

Barok Eszter – Illés Emese: *Csak a madarak* (PRAE.HU) 2008

Farkas Tibor: *Pármobil* (PRAE.HU – JAK) 2008

Alexis Bramhook: *Harc Atlantiszért* (PRAE.HU) 2008

Sirokai Máttyás: *Pohárutca* (PRAE.HU – JAK) 2008

Emma Ovary: *Hatszor gyorsabban ál* (PRAE.HU – Palimpszeszt) 2008

Árvai Ferenc Odön: *Mint vitorlás a tavon* (PRAE.HU) 2008

Mohai V. Lajos: *Centrum és periféria* (PRAE.HU) 2008

Balázs Géza – Takács Szilvia: *Beevezetés az antropológiai nyelvészetbe* (Pauz-Westermann – PRAE.HU – Inter) 2009

Európai helyesírók (szerk.: Balázs Géza és Dede Éva)

(PRAE.HU – Inter) 2009

Th. Arbau: *Orchesographia* (ford.: Jeney Zoltán)

(ARBEAU Art Kft. – PRAE.HU) 2009

F. Caroso: *Nobilità di dame* (ford.: Havasi Attila)

(ARBEAU Art Kft. – PRAE.HU) 2009

A magyar reneszánsz stílus (szerk.: Balázs Géza)

(Inter – Magyar Szemiotikai Társaság – PRAE.HU) 2009

Bajtai András: *Betiűmber* (JAK – PRAE.HU) 2009

Keresztesi József: *A Kanicsondi út* (JAK – PRAE.HU) 2009

L. Varga Péter: *A metamorfózis retorikái* (JAK – PRAE.HU) 2009

Milián Orsolya: *Képes beszéd* (JAK – PRAE.HU) 2009

Pollágh Péter: *Vörösróka* (Palimpszeszt – PRAE.HU) 2009

Marno János: *A semmi esélye* (Palimpszeszt – PRAE.HU) 2010

Pál Dániel Levente: *Ügyvezető költő a 21. században*

(Palimpszeszt – PRAE.HU) 2010

Ariane Mnouchkine: *A jelen művésze* (Krétakör – PRAE.HU) 2010

Bizarr játékok. Fiatal irodalomtörténészek fiatal írókről-költőkről

(JAK – PRAE.HU) 2010

Ayhan Gökhan: *Fotelapa* (JAK – PRAE.HU) 2010

Kele Fodor Ákos: *Textolátia* (JAK – PRAE.HU) 2010

k. kabai Ióránt: *klor* (JAK – PRAE.HU) 2010

Deák Borond: *Egyszeri tél* (JAK – PRAE.HU) 2010

Mohai V. Lajos: *Egy szín vónusai* (PRAE.HU) 2009

Előkészületben

20. századi galego próza (antológia)

Nemes Z. Mária: Bauxit

Pollágh Péter: A Cigarettás

Eddigi számaink

1999. 1-2. sci-fi

2000. 1-2. (poszt)apokalipszis

2000. 3-4. Peter Greenaway

2001. 1-2. cyberpunk

2001. 3-4. számítógép

2002. 1-2. média

2003. 1. fantasy

2003. 2. varázslat

2003. 3. édes anyanyelvünk Weöres Sándor

2003. 4. pszichoaktív nyelvszerek

2004. 1. horror

2004. 2. Bret Easton Ellis

2004. 3. devla

2004. 4. Amerika

2005. 1. magyar sci-fi

2005. 2. tetszetek volna forradalmat csinálni

2005. 3. pop history

2005. 4. obszcén középkor

2006. 1. Hajas Tibor

2006. 2. GameZone

2006. 3. Pop-szöveg

2006. 4. Bada Dada

2007. 1. Hífel-e iftent?

2007. 2. biológiai sci-fi

2007. 3. ősi zavargások 2006

2007. 4. Vámpírismus

2008. 1. Kocsmák

2008. 2. Mémek

2008. 3. Kortárs magyar költészet

2008. 4. Szentkuthy

2009. 1. Patrioska

2009. 2. Generation X

2009. 3. Japán

2009. 4. Japán médiumok

2010. 1. Pynchon

2010. 2. Kosztolányi

Præ irodalmi folyóirat
Megjelenik évente négyszer
<http://www.prae.hu>

Alapító-főszerkesztő: Balogh Endre (endre@prae.hu)

Szerkesztők: Barta András (fapuska@prae.hu)

H. Nagy Péter (h.nagyp@gmail.com)

L. Varga Péter (kultikus@gmail.com)

Pál Dániel Levente (paldaniel@gmail.com)

Pollágh Péter (pproka@freemail.hu)

Sopotnik Zoltán (sopotnikzoltan@gmail.com)

E szám vendégszerkesztője: Reet Klettenberg

Köszönjük Segesdi Móni segítségét.

Olvasószerkesztő: Abonyi Réka

A Középkor-reneszánsz-kora újkor rovat szerkesztői:

Bánki Éva, Hammerstein Judit, Horváth Viktor, Ladányi-Turóczy Csilla, Peremiczky Szilvia, Sashegyi Gábor, Végh Dániel

A szerkesztőség levélcíme:

1024 Budapest, Fillér u. 11/b, mfszt/2.

Telefon: (20) 310 25 40

Hirdetésfelvétel: 31 562 31 vagy (20) 310 25 40

Kiadja a Palimpszeszt Kulturális Alapítvány

Felelős kiadó: a kuratórium elnöke

Levélcím: 1088 Budapest, Múzeum krt. 4/c

E számunkban Köteles Léna Észtország ihlette festményei láthatók.

Borító-design: WhoIsNot

A kiadó köszönettel jelzi, hogy jelen szám borítója Colin Grey Creative Commons (Attribution 2.0 Generic)

alatt közzétett fotójának felhasználásával készült.

Layout és nyomdai előkészítés: Székelyhidi Zsolt (szekelyhidi@prae.hu)

Nyomdai munkálatok: Robinco Kft.

Web: PRAE.HU Kft.

Korábbi szerkesztőink: Máté Adél, Ruttkay Veron (vers és próza);

Vaskó Péter (középkor-reneszánsz-kora újkor); Kő Boldizsár (kép);

Köves Gergely, Vécsei Márton, Molnár Zsolt (borító); Fodor János (web)

Készült Garamond és **Bank** betűtípkel

ISSN 1585-5112

A beküldött kéziratokat nem őrizzük meg és nem küldjük vissza.

E szám az Oktatási és Kulturális Minisztérium, a Nemzeti Kulturális Alap és az Eesti Kultuurkapital támogatásával jött létre.